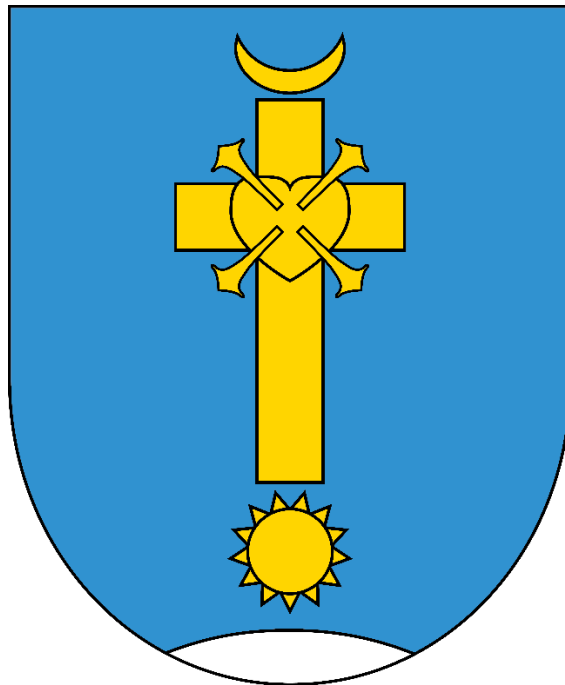

Strategia rozwoju
Miasta i Gminy Góra Kalwaria do 2030 roku

Góra Kalwaria, 2024 r.

Opracowanie dokumentu zespół w składzie:

- dr hab. Andrzej Gałązka;
- dr Paulina Legutko-Kobus;
- dr hab. Jacek Sierak.

Dokument opracowano zgodnie z zaleceniami Poradnika praktycznego opracowanego przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej „Strategia rozwoju gminy”, luty 2021, <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/strategia-rozwoju-krok-po-kroku--podrecznik-dla-gmin>

Spis treści

1. Wprowadzenie	4
2. Wnioski z diagnozy dla potrzeb strategii rozwoju Miasta i Gminy Góra Kalwaria	8
3. Problemy i potrzeby rozwojowe w Mieście i Gminie Góra Kalwaria.....	31
4. Wizja rozwoju Miasta i Gminy Góra Kalwaria w perspektywie 2030.....	38
5. Cele strategiczne rozwoju w wymiarze: społecznym, gospodarczym, infrastrukturalnym i środowiskowo-przestrzennym oraz kierunki działań.....	39
6. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Miasta i Gminy Góra Kalwaria	45
7. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej	65
8. Obszary strategicznej interwencji.....	71
9. Powiązania z dokumentami wyższego szczebla.....	74
9. System realizacji i monitorowania strategii.....	86
11. Ramy finansowe i źródła finansowania.....	91
Spis tabel:.....	112
Spis rycin:.....	113

1. Wprowadzenie

Strategia rozwoju Miasta i Gminy Góra Kalwaria do 2030 roku (zwana dalej Strategią) to kluczowy dokument programowania rozwoju lokalnego, stanowiący zapis wizji (czyli stanu docelowego rozwoju) wraz z etapami jej realizacji (czyli celami). Zgodnie z przyjętą i wdrożoną w roku 2020 nowelizacją ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju niniejsza Strategia oprócz odniesienia do sfery społeczno-gospodarczej zawiera także wyraźne wskazówki dla prowadzenia polityki przestrzennej oraz terytorialne aspekty sformułowanych celów. Przygotowana i przedłożona do konsultacji Strategia pełni dwie główne funkcje:

- o zarządczą (administracyjną) – jest to wewnętrzna funkcja Strategii jako dokumentu, w oparciu o który jest realizowana polityka rozwoju i podejmowane są kluczowe (strategiczne) decyzje w gminie;
- o informacyjno-edukacyjną (bardziej zewnętrzną), w tym ujęciu Strategia traktowana jest jako produkt informacyjny i promocyjny. Stanowi informację o aspiracjach rozwojowych gminy i jej zamierzeniach. Skierowana jest do interesariuszy bliższych i dalszych (np. do mieszkańców oraz inwestorów). Bardzo ważna jest także funkcja edukacyjna. Strategia pełni ją już na etapie opracowywania, dając interesariuszom możliwość wglądu w proces kształtowania polityki lokalnej.

W niniejszym dokumencie przyjęto, że Strategia w warstwie celów i kierunków działań oraz sposobie realizacji nie ogranicza się tylko do zadań własnych gminy. Założono, że celem Strategii jest także umożliwianie i/lub inicjowanie współpracy różnych grup interesariuszy, na rzecz rozwoju lokalnego. W tego powodu w Strategii zapisano także cele i kierunki działań wymagające współpracy i partnerstw (zarówno formalnych jak i nieformalnych).

Strategia przygotowana została w zgodzie z wymogami metodologicznymi dla lokalnych dokumentów strategicznych oraz zaleceniami Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej opublikowanymi w lutym 2021 r. w *Poradniku Praktycznym. Strategia Rozwoju Gminy* (dalej Poradnik). Ponadto ponieważ podczas opracowywania Strategii trwały intensywne prace nad reformą systemu planowania przestrzennego w Polsce, to przedkładany do uchwalenia dokument obejmuje także zmiany wynikające z Ustawy z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2023. 16.88). Zgodnie z wprowadzonymi zmianami do ustawy o samorządzie gminnym art. 10.e ust.1 otrzymał brzmienie: „gmina opracowuje strategię rozwoju gminy” – tym samym po raz pierwszy strategia została dokumentem obligatoryjnym na poziomie gminy. Czas na opracowanie strategii dla gmin, które takiego dokumentu nie posiadają upływa z dniem 1 stycznia 2026 r. Przedkładany do uchwalenia dokument spełnia wszystkie wymogi stawiane nowym strategiom, zarówno w warstwie formalnej, sposobów pracy nad dokumentem, jak i systemu konsultowania i opiniowania.

Prace nad Strategią prowadzone były z wykorzystaniem następujących szczegółowych metod:

- o analiz materiałów źródłowych (szczególnie *desk i web research*), w tym dokumentów lokalnych, regionalnych, krajowych i europejskich;
- o analiz materiałów przekazanych wykonawcom przez Zamawiającego;
- o analiz danych statystycznych, szczególnie dostępnych w Banku Danych Lokalnych;
- o pracy warsztatowej prowadzonej z wykorzystaniem dyskusji z elementami burzy mózgów;
- o pracy ekspertów w zakresie rozwoju lokalnego.

Zgodnie z zapisami Poradnika, w opracowaniu Strategii rozwoju Miasta i Gminy Góra Kalwaria przyjęto metodę ekspercką z elementami partycypacji (szczególnie na etapie formułowania wizji, celów oraz zasad wdrażania Strategii). Proces diagnostyczny (opracowanie Diagnozy rozwoju społeczno-gospodarczego Miasta i Gminy Góra Kalwaria) został przeprowadzony jako poprzedzający dla opracowania Strategii w roku 2021. Niniejsza Strategia zawiera jedynie wnioski z diagnozy oraz problemy zidentyfikowane w diagnozie i pracy warsztatowej z interesariuszami.

Dnia 27 kwietnia 2022 roku Rada Miejska Góry Kalwarii podjęła uchwałę Nr LXXI/633/2022, w której określiła szczegółowy tryb i harmonogram opracowania projektu strategii, w tym tryb konsultacji. Procedura opracowania strategii, jak również konsultacje społeczne dotyczące projektu strategii, zostały przeprowadzone zgodnie z ustawą oraz podjętą uchwałą rady miejskiej w trybie umożliwiającym partycypację społeczną.

Włączenie interesariuszy w proces prac nad Strategią odbywało się poprzez warsztaty, które odbyły się 19 października 2022 r., w dwóch turach w godzinach pracy tj. od 11.00 do 14.30 oraz w godzinach popołudniowych od 16.00 do 19.00 – uczestnikami warsztatów byli liderzy lokalni zarówno formalni jak i nieformalni. Pracowano nad założeniami wizji, celów i kierunków działań.

Przygotowany projekt Strategii został podany konsultacjom społecznym zgodnie z Uchwałą Nr XXXI/265/2016 Rady Miejskiej Góry Kalwarii z dnia 22 czerwca 2016 roku w sprawie zasad i trybu przeprowadzania konsultacji z mieszkańcami gminy Góra Kalwaria. Projekt *Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Góra Kalwaria do 2030* w wersji elektronicznej był udostępniony na stronie internetowej w specjalnie dedykowane zakładce <https://bip.gorakalwaria.pl/wiadomosci/dzial/6079>. Do projektu Strategii został opracowany i udostępniony na stronie internetowej wzór formularza, za pomocą którego można było składać uwagi. Swoje uwagi/sugestie/komentarze interesariusze mogli przesyłać na adres strategia@gorakalwaria.pl lub wypełniony i wydrukowany formularz dostarczyć do Kancelarii Urzędu Miasta i Gminy, ul. 3 Maja 10, 05-530 Góra Kalwaria. Konsultacje trwały od 2 grudnia 2022 r. do 5 stycznia 2023 r., w ich trakcie 20 grudnia o

godz. 18.00 w ratuszu (w sali ślubów) odbyło się otwarte spotkanie dla wszystkich zainteresowanych udziałem w dyskusji na temat projektu Strategii. Wzięło w nim udział 14 osób. Termin spotkania została ogłoszony wraz z rozpoczęciem konsultacji.

Sprawozdanie z konsultacji społecznych projektu *Strategii rozwoju Miasta i Gminy Góra Kalwaria do 2030 roku* zostało przygotowane i udostępnione w zakładce strony internetowej dedykowanej pracom nad Strategią w dniu 2 lutego 2023 r. zestawiono w nim wszystkie uwagi jakie wpłynęły do Strategii – warto zaznaczyć, część z nich wpływała jako luźne opinie przekazane drogą e-mail, nie wykorzystujące formularza, ale do wszystkich się odniesiono, informując co z nich i w jaki sposób zostało uwzględnione w dokumencie. W ten sposób podsumowano także przebieg dyskusji otwartej, jaka odbyła się w czasie konsultacji społecznych.

Ponadto zgodnie z zapisami z art. 6 ust. 3 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U.2021.1057), *projekt strategii rozwoju ponadlokalnego oraz strategii rozwoju gminy podlega konsultacjom w szczególności z: sąsiednimi gminami i ich związkami, lokalnymi partnerami społecznymi i gospodarczymi, mieszkańcami gminy oraz z właściwym dyrektorem regionalnego zarządu gospodarki wodnej Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie.*

Biorąc pod uwagę powyższe po zakończeniu konsultacji z mieszkańcami, partnerami społecznymi i gospodarczymi w gminie, skierowano dokument do konsultacji z gminami ościennymi i dyrektorem regionalnego zarządu gospodarki wodnej Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie.

Z Wód Polskich uzyskano pismo (znak pisma: SG.061.9.2023.PW) z sugestiami uzupełnień/ uszczegółowienia zapisów dotyczących JCW oraz Zbiorników Wód Podziemnych – wszystkie sugerowane dodatkowe treści wprowadzono do Strategii.

Z gmin ościennych uwagi/sugestie przesłało Piaseczno i Karczew. Piaseczno zgłosiło sugestie doprecyzowania zapisów dotyczących terenów otwartych i korytarzy ekologicznych w taki sposób, żeby były spójne z zapisami dokumentów obowiązujących także w ich gminie oraz dodania do wskaźników monitorowania dotyczących ładunku przestrzennego – wszystkie propozycje dodania treści zostały uwzględnione w Strategii. Z Gminy Karczew przyszło pismo iż uwag/sugestii do projektu nie wnoszą.

Projekt strategii gminnej poddawany jest ponadto opiniowaniu przez zarząd województwa – zgodnie z zapisami ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju strategia gminy musi być spójna w zakresie polityki przestrzennej ze Strategią rozwoju województwa - taką pozytywną opinię wydał Zarząd Województwa Mazowieckiego w piśmie znak WAW-OU.401.14.2023. TS.3.

Ponadto projekt Strategii jako dokument, którego ustalenia mogą potencjalnie wpływać na środowisko musi mieć opracowaną strategiczną ocenę oddziaływania na środowisko lub posiadać opinie o możliwości odstąpienia od strategicznej oceny. Na podstawie art. 48 ust. 1

z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2021 r. poz. 2373 z późn. zm.) skierowane zostały pisma wraz z uzasadnieniem, do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie oraz do Mazowieckiego Wojewódzkiego Państwowego Inspektora Sanitarnego, o uzgodnienie odstąpienia od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla *Strategii rozwoju Miasta i Gminy Góra Kalwaria do 2030 roku*. W obu przypadkach uzyskano zgodę na odstąpienie od strategicznej oceny - z SANEPID pismo znak ZS.7040.168.2024. a z RDOŚ pismo znak WOOŚ-III.410.890.2023.JDR.

Tym samym wszystkie administracyjne i formalne procedury zostały dopełnione, żeby przedłożyć *Strategię rozwoju Miasta i Gminy Góra Kalwaria do 2030 roku*, do uchwalenia przez Radę Miejską Góry Kalwarii.

2. Wnioski z diagnozy dla potrzeb strategii rozwoju Miasta i Gminy Góra Kalwaria

Zgodnie z przyjętymi założeniami metodologicznymi przeprowadzona w roku 2021 diagnoza stanu rozwoju miasta i gminy Góra Kalwaria stanowi podstawę pozwalającą na ocenę stanu rozwoju miasta i gminy, określenie specyfiki i unikalności oraz tempa zachodzących zmian. W diagnozie ujęto zarówno pozytywne jak i negatywne czynniki determinujące rozwój oraz kluczowe problemy rozwoju. Przeprowadzona diagnoza stanowi punkt wyjścia dla formułowania strategicznych uwarunkowań oraz identyfikowania wyzwań rozwoju. Najważniejsze, z punktu widzenia budowania Strategii, wnioski wynikające z przeprowadzonej diagnozy w podziale na obszary tematyczne zaprezentowano poniżej.

Uwarunkowania wynikające z położenia geograficznego, dostępność komunikacyjna i mobilność

Położenie względem większych ośrodków miejskich;

- o Gminę Góra Kalwaria cechuje korzystna lokalizacja w obszarze metropolitalnym Warszawy. Ma ona dobre połączenia komunikacyjne zarówno w skali regionalnej jak i krajowej i międzynarodowej. Na jej terenie znajduje się ważny w skali regionalnej i krajowej węzeł komunikacyjny – tworzą go drogi krajowe 50 i 79 oraz droga wojewódzka 724. Transport kolejowy zapewnia linia nr 12 (Skierniewice – Łuków) umożliwiająca dogodne połączenie z całym krajem. Istotnym uwarunkowaniem rozwoju gminy jest położenie nad Wisłą – na jej terenie znajdują się dwa mosty: drogowy i kolejowy. Atutem jest także bliskość międzynarodowego lotniska zlokalizowanego w Warszawie. Można więc stwierdzić, iż pod względem położenia geograficznego i dostępności komunikacyjnej Góra Kalwaria stanowi atrakcyjne miejsce dla mieszkańców i inwestorów;
- o Korzystnie ukształtowana jest struktura funkcjonalno-przestrzenna gminy – część północna ma charakter przemysłowo-usługowy, w części centralnej przeważają funkcje mieszkaniowe i administracyjno-usługowe, a w południowej funkcje rolnicze, w tym sadownictwo, ogrodnictwo i lasy. Taka struktura funkcjonalno-przestrzenna daje wiele możliwości rozwoju m.in. w zakresie lokalizacji przemysłu, usług, administracji, mieszkalnictwa, wyspecjalizowanych rodzajów produkcji rolnej, w szczególności sadownictwa itp. Posiada także znaczny potencjał turystyczny z uwagi na walory przyrodnicze oraz bogatą przeszłość historyczną wynikającą również z jej położenia.

Ukształtowanie terenu;

- o Gminę Góra Kalwaria cechuje zróżnicowane ukształtowanie terenu, m.in. dzięki położeniu na terenie dwóch mezoregionów fizycznogeograficznych: Równiny Warszawskiej oraz Doliny Środkowej Wisły tworzy atrakcyjne warunki dla rozwoju społeczno-gospodarczego.

Bogactwa naturalne, możliwości ich eksploatacji i wykorzystania;

- o Na terenie Gminy Góra Kalwaria występują: żwiry, piaski, głazy i gliny moren czołowych, gliny zwałowe, ich zwierzeliny oraz piaski i żwiry lodowcowe.

Wewnętrzna i zewnętrzna dostępność komunikacyjna (drogowa, rowerowa, kolejowa, lotnicza itp.);

- o Gmina Góra Kalwaria jest dobrze skomunikowana z otoczeniem w zakresie komunikacji samochodowej i kolejowej. System zbiorowej komunikacji bazuje na drogowym transporcie publicznym zapewniając połączenia z Warszawą, pobliskimi Piasecznem, Konstancinem - Jeziorną oraz między miastem Góra Kalwaria a miejscowościami gminy. Ze względu na zmienność uwarunkowań system ten wymaga szczególnej aktywności organizacyjnej gminy. Komunikacja kolejowa ma ograniczony zasięg. Zapewnia bezpośrednie połączenia z Warszawą. Szansą dla mieszkańców są modernizacje linii radomskiej oraz linii Skierniewice - Łuków, które znacznie poprawią warunki ruchu dla pociągów regionalnych w relacjach pomiędzy Warszawą a Górą Kalwarią / Czachówkiem;
- o Warunkiem tego jest jednak wydłużenie połączeń kolejowych bezpośrednio do Góry Kalwarii. Połączenia z lotniskiem Chopina w Warszawie zapewniają drogi krajowe oraz kolej. Szansę rozwoju w zakresie transportu wodnego daje istniejący, a obecnie niewykorzystywany komunikacyjny port rzeczny, zlokalizowany w odległości ok. 1 km od rynku miejskiego.
- o Ze względu na charakter gminy oraz skalę wielkości miasta Góra Kalwaria - bardzo istotną rolę w przemieszczaniu się pełni komunikacja piesza oraz rowerowa. Dotyczy to w szczególności centrum miasta, gdzie większość celów podróży: miejsca zamieszkania, praca, usługi, edukacja, rekreacja możliwa jest do osiągnięcia pieszo. Jednak istniejąca infrastruktura w wielu miejscach, szczególnie w rejonach na zachód od centrum miasta, ogranicza możliwości poruszania się pieszo, Na średnich dystansach, szczególnie w miejscowościach poza miastem, efektywnym sposobem poruszania się jest popularna wśród mieszkańców komunikacja rowerowa wymagająca przy istniejących potrzebach dalszej rozbudowy infrastruktury. Dotyczy to zarówno codziennych podróży jak i tras turystycznych.

Plany inwestycyjne w odniesieniu do sieci transportowej określone na szczeblu ponadlokalnym;

- o Wśród zadań rządowych, dotyczących realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, przewidzianych do realizacji na terenie miasta i gminy Góra Kalwaria, znajdują się:
  - a. obwodnica miasta Góra Kalwaria w ciągu drogi krajowej nr 50;
  - b. modernizacja i przebudowa drogi krajowej nr 79 oraz budowa obwodnicy miasta Góra Kalwaria na przebiegu tej drogi (środki finansowe zarezerwowano w budżecie Województwa Mazowieckiego);
  - c. budowa nowego przebiegu drogi wojewódzkiej numer 724.

W Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego (2018) wprowadzono ustalenia dotyczące inwestycji celu publicznego w zakresie dróg krajowych 50 i 79 Budowa obwodnicy Góry Kalwarii. W Planie zapisano także inwestycję celu publicznego w zakresie dróg wojewódzkich tj. budowę nowego przebiegu drogi wojewódzkiej nr 724 na odcinku od granic m. st. Warszawy i m. Konstancin-Jeziorna do nowego przebiegu drogi krajowej nr 79 na terenie gm. Góra Kalwaria.

Ponadto w Planie określono sieć szkieletową tras rowerowych w oparciu o trasy o zasięgu: międzynarodowym, w tym: EV11 (Szlak Europy Wschodniej): od granicy polsko-litewskiej na południe przez Warszawę wzdłuż Wisły do Słowacji; ponadregionalnym, obejmujące główne połączenia między województwami oparte o doliny rzeczne i linie kolejowe, w tym wzdłuż Wisły (po obu stronach rzeki) oraz regionalnym, umożliwiające połączenie z trasami ponadregionalnymi i lokalnymi.

Powiązania funkcjonalne;

- o W ujęciu przestrzennym, ze względu na swe położenie geograficzne i profil społeczno-gospodarczy, gmina Góra Kalwaria funkcjonuje w sieci powiązań wewnętrznych (wewnątrzgminnych) oraz zewnętrznych (na poziomie międzynarodowym, wewnątrzrajowym, wewnątrzwojewódzkim oraz wewnątrzpowiatowym). Powiązania te można, dla uporządkowania analizy, podzielić na:
  - instytucjonalno-administracyjne – wynikają one z faktu, iż gmina miejska Góra Kalwaria leży na obszarze powiatu piaseczyńskiego, w województwie mazowieckim, ok. 20 km od granic Warszawy, zaliczana jest do tzw. Obszaru Metropolitalnego Warszawy;
  - funkcjonalno-przestrzenne (w tym infrastrukturalne) – wynikają one z położenia na obszarze tzw. Obszaru Metropolitalnego Warszawy tj. obszaru o takim stopniu i formach zainwestowania, iż określone formy zagospodarowania przestrzennego, w tym infrastruktury technicznej i społecznej oraz środowiska naturalnego tworzą

system oddziaływań wykraczający poza granice poszczególnych jednostek podstawowego podziału administracyjnego. Wymienić tu można powiązania siecią transportową (drogową, kolejową), pasma rozwoju industrializacji i urbanizacji, strefy ochrony i zagospodarowania środowiska naturalnego itp.;

- gospodarcze – bazę ekonomiczną gminy Góra Kalwaria tworzą relatywnie silnie rozwinięte branże takich sekcji jak.: przetwórstwo przemysłowe (spożywcza, chemiczna, farmaceutyczna, elektrotechniczna), budownictwo, transport i gospodarka magazynowa oraz szeroko rozumiane usługi. Skala działalności w tych działach wykracza poza potrzeby rynku lokalnego, a nawet regionalnego. Dobrze wykształcona specjalizacja sadowniczo-ogrodnicza ok. połowy funkcjonujących na obszarze gminy gospodarstw rolnych funkcjonuje w powiązaniu z rynkiem regionalnym, krajowym i międzynarodowym;
- społeczne – położenie gminy na obszarze OMW, w odległości ok. 20 km od granic stolicy, jest równoznaczne z istnieniem bardzo silnych powiązań funkcjonalnych o charakterze społecznym nie tylko z bezpośrednim otoczeniem, ale przede wszystkim z miastem Warszawą; wskazać tu należy dojazdy do pracy, dojazdy do wyspecjalizowanych usług w Stolicy, przejazdowy i pobytowy ruch rekreacyjno-turystyczny itp.

Mobilność, transport zbiorowy:

- o Gmina, w zdecydowanej większości przypadków, stara się pełnić rolę regulatora, a nie bezpośredniego usługodawcy w zakresie zapewnienia mobilności przestrzennej mieszkańców, w szczególności w sferze komunikacyjnej obsługi ludności gminy;
- o Ze względu na czasowy charakter zawieranych umów z usługodawcami odnośne agendy urzędu gminy w zakresie lokalnych potrzeb komunikacyjnych prowadzą stale analizy popytu i podaży, realizują badania i gromadzą informacje o rynku usługodawców, poszukują także nowych ofert oraz prowadzą negocjacje z potencjalnymi usługodawcami, monitorują także realizację zawartych kontraktów. Stałym elementem tych działań są analizy kosztów wynikających z ww. procedur;
- o Nie wszystkie obszary gminy są w stopniu zadawalającym obsługiwane przez lokalne linie autobusowe i konieczne jest prowadzenie dalszych działań na rzecz rozwoju sieci komunikacji publicznej, które ze względu na ograniczenia finansowe gminy opóźniają ich wdrożenie

Zasięg sieci, dostępność i jakość Internetu:

- o Z informacji dotyczących zasięgu sieci telefonii komórkowej wynika, iż na terenie całej gminy Góra Kalwaria istnieje dostęp do usług telefonii komórkowej, w tym internetu

bezprzewodowego. Poza tym w mieście Góra Kalwaria funkcjonują operatorzy oferujący dostęp do internetu „stacjonarnego” czyli kablowego;

- o Kolejne generacje technologii przesyłu sygnału tj. 3G, 4G i wreszcie 5G prowadzą do znacznego zmniejszenia różnic między wydajnością internetu bezprzewodowego i stacjonarnego – wymagają od operatorów sieci stałych działań inwestycyjno-modernizacyjnych.

Ludność i procesy demograficzne

Liczba ludności, migracje i przyrost naturalny;

- o Tak miasto jak i obszary wiejskie w gminie miejsko-wiejskiej Góra Kalwaria można zaliczyć do nielicznej, w skali kraju, grupy jednostek administracyjnych w znaczącym stopniu zwiększających liczbę mieszkańców. Odpowiednio w 2015 r. i 2020 r. mieszkało w mieście 11,8 tys. oraz 12,0 tys. mieszkańców, zaś na obszarach wiejskich 14,4 oraz 15,1 tys. osób. Obie części gminy zwiększyły liczbę mieszkańców: miasto o 1,5%, a obszary wiejskie o 4,4% - w sumie liczba mieszkańców całej gminy wzrosła o 3,0%;
- o Wyraźnie większy przyrost ludności wsi niż miasta spowodował, iż udział miasta w ogólnej liczbie mieszkańców gminy Góra Kalwaria zmniejszył się w omawianym okresie z 45,0% do 44,3%;
- o Przyrost rzeczywisty liczby ludności gminy Góra Kalwaria, był wypadkową oddziaływania ruchów migracyjnych oraz ruchu naturalnego ludności. W okresie 2015-2020 to dodatnie saldo migracji decydowało o przyroście liczby ludności tak w mieście jak i na obszarach wiejskich gminy.

Ruch wędrowniczy ludności;

Gmina miejsko-wiejska Góra Kalwaria jest obszarem atrakcyjnym osiedleńczo:

- o W przeliczeniu na 1000 mieszkańców, w całym okresie 2015-2020 miasto i część wiejska gminy Góra Kalwaria wykazywały wysoki poziom napływu ludności. Rozmiary tego ruchu (w formie zameldowań na pobyt stały) były w przypadku obu ww. obszarów wyższe od analogicznych średnich w kraju i w województwie mazowieckim;
- o W przeliczeniu na 1000 mieszkańców w całym okresie 2015-2020 miasto i część wiejska gminy Góra Kalwaria wykazywały nasilenie odpływu ludności na poziomie zbliżonym do odnośnych średnich ogólnopolskich oraz średnich województwa mazowieckiego. Rozmiary tego ruchu (w formie wymeldowań na pobyt stały) były w przypadku miasta Góra Kalwaria nieco wyższe, a w przypadku obszarów wiejskich nieco niższe od odnośnych średnich w Polsce i województwie mazowieckim;

- o Poziom natężenia zameldowań i wymeldowań rejestrowany w gminie Góra Kalwaria sprawia, że zarówno miasto jak i obszar wiejski gminy wykazywały w całym okresie 2015-2020 dodatnie saldo migracji ogółem, podczas gdy średnio w grupie miast w skali kraju, a niekiedy i na obszarach wiejskich województwa mazowieckiego wymeldowania przewyższały liczbę zameldowań.

Ruch naturalny ludności:

- o W latach 2015-17 w mieście i na obszarach wiejskich zwiększał się poziom nasilenia urodzeń przewyższając odnośne średnie dla ogółu miast Polski oraz województwa mazowieckiego. Po roku 2017: nasilenie urodzeń w mieście Góra Kalwaria, a także na obszarach wiejskich gminy zmniejszyło się. Obie wielkości wykazują od dłuższego czasu zbliżony poziom i był on do 2020 r. podobny do przywoływanych tu do porównań analogicznych średnich ogólnopolskich i województwa mazowieckiego;
- o Pod względem nasilenia zgonów w latach 2015-2020 w mieście Góra Kalwaria odnotowywano niepokojąco wysoki poziom zgonów – przewyższający mniej więcej 1,5-krotnie względne rozmiary tego zjawiska na obszarach wiejskich gminy. Nasilenie zgonów w mieście było większe od analogicznych średnich krajowych i województwa mazowieckiego. Sytuację tę zaostrzyła pandemia COVID-19 w 2020 r. Z kolei obszary wiejskie gminy wykazywały niższy poziom nasilenia zgonów od odnośnej średniej krajowej i wojewódzkiej;
- o Obszary wiejskie gminy tylko w 2020 r. wykazywały ubytek naturalny ludności, tzn. liczba odnotowywanych tam zgonów przewyższała liczbę urodzeń. Rozmiary nasilenia przyrostu naturalnego były tu wyższe od odnośnych średnich ogólnopolskich oraz województwa mazowieckiego. W mieście Góra Kalwaria niemal w całym omawianym tu okresie miał miejsce ubytek naturalny ludności, jego nasilenie przewyższa odpowiednie średnie krajowe i województwa mazowieckiego;
- o Pod względem ruchu naturalnego ludności inna sytuacja występuje w mieście niż na obszarach wiejskich gminy Góra Kalwaria: obszary wiejskie wykazują znaczący poziom nasilenia przyrostu naturalnego (z wyjątkiem 2020 r.), zaś miasto ubytek naturalny ludności. Ogólnie można stwierdzić, w połączeniu z saldem nasilenia ruchu wędrownego ludności, iż w mieście ogólny wzrost liczby mieszkańców następował w wyniku napływu ludności z zewnątrz. Obszary wiejskie gminy Góra Kalwaria zwiększały liczbę mieszkańców zarówno pod wpływem przyrostu naturalnego jak i dodatniego salda migracji, co jest współcześnie niezbyt częstym zjawiskiem w Polsce.

Rozbieżność pomiędzy teoretyczną a faktyczną liczbą ludności;

- o Atrakcyjność położenia gminy, w tym występujące miejscowo koncentracje budownictwa ludności nowo przybyłej prowadzi do występowania rozbieżności między liczbą osób zameldowanych na stałe lub czasowo, a rzeczywistą liczbą mieszkańców gminy. Z rozbieżności między statystyczną a rzeczywistą liczbą mieszkańców wynika m.in. niekorzystana różnica liczby podatników i usługobiorców zwłaszcza w zakresie usług dotowanych lokalnie oraz trudności dostosowania podaży usług społecznych do realnego zapotrzebowania.

Struktura ludności (ekonomiczne grupy wieku), procesy starzenia się społeczeństwa;

- o W przypadku miasta Góra Kalwaria poziom feminizacji w okresie 2015-2020 był niższy niż średnio w miastach polskich oraz miastach województwa mazowieckiego. Na obszarach wiejskich gminy był on stabilny i znacząco wyższy od odnośnej średniej w Polsce i województwie mazowieckim. Świadczy to o atrakcyjności obszarów wiejskich gminy;
- o W strukturze ekonomicznej w mieście Góra Kalwaria zwiększył się udział ludności w wieku przedprodukcyjnym (z 19,2% do 19,8%) oraz poprodukcyjnym (z 21,2% do 23,4%), natomiast zmniejszył się udział ludności w wieku produkcyjnym (z 59,6% do 56,7%). Na obszarach wiejskich gminy kierunek zmian struktury wiekowej ludności był podobny – zmiany te wynosiły odpowiednio: wiek przedprodukcyjny (wzrost z 19,6% do 20,0%), wiek produkcyjny (spadek z 63,8% do 61,0%), wiek poprodukcyjny (wzrost z 16,5% do 19,8%). Na obszarach wiejskich podobne tendencje uwidoczniły się w skali województwa i kraju dla wieku produkcyjnego i poprodukcyjnego, a w mieście we wszystkich analizowanych grupach. W części wiejskiej gminy Góra Kalwaria nastąpiły korzystniejsze niż porównywane średnie w skali kraju i województwa mazowieckiego zmiany w grupie przedprodukcyjnej.

Atrakcyjność osadnicza, pozwolenia na budowę;

- o Przyrost liczby ludności miasta Góra Kalwaria był niemal zawsze znacznie wyższy niż średnio w miastach Polski oraz województwa mazowieckiego. Jeszcze korzystniejsza sytuacja w omawianej sferze występowała na obszarach wiejskich gminy. W mieście wzrost liczby mieszkańców następował w wyniku napływu ludności z zewnątrz, a na obszarach wiejskich zarówno pod wpływem przyrostu naturalnego jak i dodatniego salda migracji, co jest współcześnie niezbyt częstym zjawiskiem w Polsce;
- o W gminie Góra Kalwaria w przeliczeniu na 1000 mieszkańców liczba mieszkań na budowę których uzyskano pozwolenia była w mieście wyraźnie niższa, a na obszarach wiejskich znacznie wyższa od odnośnego poziomu dla Polski i województwa

mazowieckiego. W ujęciu ogółem gmina wykazywała niższy poziom ww. wskaźnika od odnośnych średnich dla Polski i województwa mazowieckiego. Lepsza pozycja gminy w omawianej dziedzinie miała miejsce tylko w zakresie uzyskiwanych pozwoleń na budowę domów 1-mieszkaniowych;

- o W badanym okresie Gminę Góra Kalwaria cechowała wyższa od średniej krajowej i wojewódzkiej dynamika mieszkań oddanych do użytkowania (zarówno w przeliczeniu na 1000 ludności jak i na 1000 zawartych małżeństw). Pod względem cech jakościowych mieszkań oddawanych do użytku (przeciętna liczba izb, przeciętna p.u.) gmina wyprzedza okresowo odnośne średnie krajowe i województwa mazowieckiego. O relatywnie wysokiej atrakcyjności osadniczej gminy świadczy również wysoki poziom nasilenia uzyskiwanych pozwoleń na budowę tak w mieście jak i na obszarach wiejskich.

Prognoza demograficzna:

- o Szacunki GUS zawarte w „Prognozie ludności gmin na lata 2017 – 2030” są korzystne dla gminy Góra Kalwaria. Wynika z nich że liczba ludności gminy zwiększy się perspektywie 2030 roku o ok. 2 tys., do 28,6 tys. osób. Pod tym względem sytuacja gminy w porównaniu z innymi jednostkami kształtuje się bardzo korzystnie. Zgodnie z szacunkami prognozy należy spodziewać się tu także dodatniego salda migracji. Wyniki te potwierdzają wyjątkowy charakter gminy Góra Kalwaria pod względem atrakcyjności osadniczej oraz pośrednio inwestycyjnej.

Gospodarka i rynek pracy

Liczba, wielkość i rodzaj podmiotów gospodarczych;

- o Istotny wpływ na sytuację gospodarczą i rynek pracy gminy Góra Kalwaria ma jej lokalizacja w niewielkiej odległości od Warszawy. Rozwój gospodarczy gminy w okresie 2015-2020 potwierdza stały przyrost liczby zarejestrowanych w systemie REGON podmiotów gospodarczych (z 3,2 tys. do 3,7 tys., tj. o 15,7%). Pozytywne zmiany w tym zakresie zachodziły zarówno w mieście jak i na obszarze wiejskim, a ich dynamika była wyższa niż przeciętnie w Polsce, a w przypadku obszarów wiejskich również wyższa niż w województwie mazowieckim;
- o Wysokie nasycenie podmiotami gospodarczymi w porównaniu z odnośnymi wielkościami w skali ogólnopolskiej i województwa mazowieckiego, Gmina Góra Kalwaria zawdzięcza dużej liczbie podmiotów małych, w tym zlokalizowanych zwłaszcza na obszarach wiejskich. Wśród ogółu podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w systemie REGON, w gminie Góra Kalwaria zdecydowanie liczebnie dominowały zakłady osób fizycznych. Ich udział wśród ogółu podmiotów gospodarczych był tu

wyższy w ujęciu ogółem, miasto, wieś od analogicznych średnich ogólnopolskich i województwa mazowieckiego.

Dominujące branże gospodarki:

- o W gminie Góra Kalwaria do najważniejszych pozarolniczych branż gospodarki należą: przetwórstwo w zakresie produkcji artykułów spożywczych, tekstylnych, chemicznych, farmaceutycznych, metalowych. Poza tym zwraca uwagę rozwój branży budowlanej oraz działalności handlowej (tak hurtowej, jak i detalicznej), a także transportu i gospodarki magazynowej oraz szeroko rozumianych usług. Można zakładać, iż branże te w niedalekiej przyszłości będą decydowały o profilu gospodarczym gminy i o jej pozycji konkurencyjnej;
- o W zakresie produkcji rolniczej, według Powszechnego Spisu Rolnego 2010 ponad 70% ogólnej powierzchni znajdowało się w gospodarstwach o wielkości od 1 do 10 hektarów. Ze względu na specyfikę produkcji rolnej rozwiniętej w gminie Góra Kalwaria, zjawisko to można ocenić pozytywnie. Na 1452 gospodarstwa ogółem zarejestrowane w gminie, produkcją roślinną zajmowało niespełna 20% ogółu. Dominowały w tym zakresie zboża podstawowe (71% powierzchni pod zasiewami) a w dalszej kolejności uprawy przemysłowe (10% areału) i warzywa gruntowe (4%);
- o O specyfice struktury produkcji gospodarstw rolnych w gminie Góra Kalwaria decydują uprawy trwałe (w tym sady). Zajmują one 39% ogółu gruntów w gospodarstwach rolnych (przy średniej krajowej 2,2% i w województwie mazowieckim 4,6%). Gospodarstwa rolne z sadami stanowiły 49,5% ogółu, podczas gdy w Polsce 12,5%, a w województwie mazowieckim 15,2%;
- o Dokonując ogólnych podsumowań rozwoju gospodarczego gminy Góra Kalwaria należy podkreślić, że jej baza ekonomiczna jest w znacznym stopniu zdywersyfikowana, co należy uznać za zjawisko bardzo korzystne. Opiera się ona na relatywnie silnych, wyspecjalizowanych rodzajach produkcji i usług. Działalność gospodarcza na obszarze gminy ma charakter intensywny, angażuje szerokie kręgi społeczne, czego wyrazem jest wysoki wskaźnik nasycenia i dynamiki przyrostu podmiotów gospodarczych. Efektywna i konkurencyjna działalność gospodarcza rozwijana na obszarze gminy Góra Kalwaria prowadzona jest zarówno w sferze „pozarolniczej”, jak i w rolnictwie.

Poziom lokalnej przedsiębiorczości:

- o Relatywnie wysoki poziom nasycenia podmiotami gospodarczymi w gminie Góra Kalwaria w szczególności na obszarach wiejskich, w przeważającym stopniu wynika z dużego nasycenia zakładami osób fizycznych;

- o Wysoka dynamika powstawania nowych podmiotów gospodarczych w gminie Góra Kalwaria była w znacznej mierze skutkiem dużego (w zestawieniu z odnośnymi wielkościami dla Polski i województwa mazowieckiego) udziału nowopowstających podmiotów w sektorach: medycznym, kreatywnym oraz przetwórstwa rolno-spożywczego. Mniej intensywnie były natomiast zjawiska likwidacji zarejestrowanych podmiotów gospodarczych.

Tereny inwestycyjne;

- o W gminie Góra Kalwaria występują znaczące ograniczenia w zakresie dostępności terenów inwestycyjnych. W „Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta i Gminy Góra Kalwaria” razem tereny zabudowane i zainwestowane oraz przewidziane do zabudowy i zagospodarowania obejmują 5266 ha i stanowią 36,3% jej ogólnej powierzchni. Tereny te są „terenami inwestycyjnymi”, jako że „Studium ...” dopuszcza na ich obszarze nowe inwestycje jak również inwestycje modernizacji i wymiany istniejących form zagospodarowania.

Bezrobocie w ujęciu obrazującym różne grupy funkcjonalne i dynamika zmian;

- o Na obszarze gminy Góra Kalwaria dość korzystnie kształtowała się sytuacja na rynku pracy. Poziom wskaźnika liczby bezrobotnych do ludności w wieku produkcyjnym ogółem, czyli swoista quasi „stopa bezrobocia” był wyraźnie niższy niż średnio w kraju ogółem, w województwie mazowieckim ogółem oraz średnio w gminach miejsko-wiejskich Polski i gminach miejsko-wiejskich województwa mazowieckiego. Udział zarejestrowanych bezrobotnych niemal we wszystkich tzw. „wrażliwych” grupach społecznych był na korzystniejszym poziomie niż średnio w kraju i województwie mazowieckim tj. niższy: wśród kobiet niż wśród mężczyzn, wśród młodych osób, oraz osób długotrwale bezrobotnych. Względnie gorsza sytuacja niż średnio w kraju i w województwie mazowieckim występowała w gminie Góra Kalwaria w zakresie dostępności miejsc pracy dla osób powyżej 50 roku życia i dla mężczyzn. Obie te grupy miały wyższy niż średnio w kraju udział w ogólnej liczbie bezrobotnych, ale trzeba pamiętać, że ogólny poziom bezrobocia w Gminie był niższy niż na odnośnych obszarach.

Środowisko naturalne i infrastruktura

Walory środowiska naturalnego, przyrodnicze i krajobrazowe, różnorodność biologiczna;

- o Gmina Góra Kalwaria obejmuje obszar cenny przyrodniczo i to ujmowany w skali krajowej, a nawet europejskiej. Wschodnią granicę gminy tworzy rzeka Wisła z

niezwykle cennymi przyrodniczo terenami nadbrzeżnymi, w tym skarpą wiślaną. Na terenie gminy znajdują się między innymi: rezerwat, park krajobrazowy, obszary Natura 2000 i jezioro będące pomnikiem przyrody;

- o Wschodnia, skrajna część gminy wchodzi w skład obszaru Natura 2000 Dolina Środkowej Wisły. Obejmuje on rzekę i przyległe tereny między Płockiem a Dęblinem. To strefa tzw. specjalnej ochrony ptaków. Obszar Natura 2000 charakteryzuje się niezwykłą specyfiką, którą nadają mu liczne łąchy (czyli piaszczyste mielizny), wyspy porośnięte roślinnością i starorzecza. Szczególną częścią Doliny Środkowej Wisły jest położony tu rezerwat przyrody Łąchy Brzeskie. Drugi obszar Natura 2000 – Łąki Soleckie to. dolina rzeki Małej we wsi Solec. Północno-zachodnia, skrajna część gminy to z kolei Chojnowski Park Krajobrazowy, utworzony w celu ochrony liściasto-mieszanych Lasów Chojnowskich, doliny rzeki Jeziorki i fragmentu doliny Wisły. W gminie Góra Kalwaria znajduje się 19 pomników przyrody (wymieniono je w rozdziale dotyczącym form ochrony przyrody). To drzewa, głównie dęby szypułkowe, oraz Jezioro Czerskie. Leży ono w Czersku, u podnóża Zamku Książąt Mazowieckich. Z 9-hektarowego zbiornika wypływa, wpadająca do Wisły, rzeczka Czarna-Cedron;
- o Gmina jest położona na terenie Głównych Zbiorników Wód Podziemnych (GZWP) nr 215 Subniecka Warszawska; nr 2151 Subniecka Warszawska (część centralna) oraz nr 222 Dolina Środkowej Wisły (Warszawa-Puławy).

Formy ochrony przyrody i powierzchnia obszarów chronionych;

- o Gmina Góra Kalwaria leży w obszarze Niziny Środkowo – Mazowieckiej, oraz w obszarze dwóch mezoregionów: Doliny Środkowej Wisły i Równiny Warszawskiej. Ogółem na terenie gminy znajduje się około 7 703 ha obszarów prawnie chronionych, z czego 226,7 ha stanowią rezerваты przyrody. Ponad 60% gminy objętych jest prawnymi formami ochrony przyrody, co pokazuje, jak wielkie jest bogactwo przyrodnicze tego obszaru. Walory środowiska przyrodniczego stanowią o atrakcyjności i potencjale gminy, która przyciąga turystów oraz zachęca do osiedlania się na tych terenach. Do obszarów chronionych w gminie należą:
  - Dolina Środkowej Wisły (obszary ptasie) z najbliższym otoczeniem, chroniona programem Natura 2000, na terenie gminy, o obszarze ochrony 1353 ha;
  - Łąki Soleckie (obszar siedliskowy), Program Natura 2000, w granicach gminy obejmuje ochroną ok. 198 ha;
  - Rezerwat Łąchy Brzeskie - obejmuje ochroną wyspy, łąchy piaszczyste, wody płynące Wisły, w gminie Góra Kalwaria teren objęty ochroną to 226,71 ha. Celem ochrony w rezerwacie jest zachowanie ze względów naukowych i dydaktycznych ostoi łągowych rzadkich i ginących gatunków ptaków występujących na obszarze Wisły;

- Chojnowski Park Krajobrazowy - wraz z otuliną zajmuje 6796 ha i jest parkiem typowo leśnym. Na terenie gminy obszar ochrony zajmuje niewielką północno - zachodnią jej część o powierzchni 612 ha;
- Warszawski Obszar Chronionego Krajobrazu (WoChK) – największy obszar w gminie objęty ochroną o powierzchni ok 8428 ha;
- 19 pomników przyrody między innymi: Jezioro Czerskie, dęby szypułkowe, klony zwyczajne, topola czarna, buk zwyczajny, topola biała, lipa drobnolistna.

Ponadto do obszarów cennych przyrodniczo, ale nie objętych formalnie ochroną należą ciągi ekologiczne dolin rzek – Wisły, Czarnej, Zielonej i Cedronu oraz ciąg łączący dolinę Wisły z Chojnowskim Parkiem Krajobrazowym; kompleksy leśne i zbiorniki wodne.

Stan i ochrona środowiska, w tym stopień rozwoju infrastruktury sieciowej i odsetek korzystających z niej mieszkańców (kanalizacja, wodociąg, gazociąg);

- o W gminie Góra Kalwaria występował wysoki stopień upowszechnienia dostępu do sieci wodociągowej. W 2019 r. z tej sieci korzystało 97% ogółu ludności gminy, w tym w mieście ponad 93,5 %, a na terenach wiejskich 99,8%. W roku 2020 przeciętne zużycie wody przez gospodarstwa domowe, w przeliczeniu na mieszkańca gminy Góra Kalwaria, było wyższe od średniej krajowej i średniej dla województwa mazowieckiego zarówno w mieście jak i na wsi;
- o W 2019 r. w gminie Góra Kalwaria z sieci kanalizacyjnej korzystało 55,6% ogółu ludności gminy. W mieście dostęp do kanalizacji miało ponad 73,2%, a na wsi 41,3 ogółu mieszkańców. Odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej był wyraźnie niższy od użytkowników sieci wodociągowej. Dysproporcje te widoczne były zwłaszcza na obszarze wiejskim gminy (różnica 58,5 pkt. proc.), mniejsze w mieście Góra Kalwaria (37,9 pkt proc.);
- o Wysoki stopień rozwoju sieci wodociągowej, kanalizacyjnej oraz systemu oczyszczania ścieków tak w gminie Góra Kalwaria ogółem, jak i w mieście oraz na obszarach wiejskich powodował, iż odprowadzano tutaj relatywnie więcej ścieków w przeliczeniu na mieszkańca niż średnio w kraju i województwie mazowieckim. System oczyszczania ścieków funkcjonujący jest tu lepiej rozwinięty niż przeciętnie biorąc w kraju i województwie mazowieckim. Odbierane ścieki są w całości poddawane oczyszczeniu, co jest ciągle niezbyt często spotykane w kraju i województwie mazowieckim, zwłaszcza na obszarach wiejskich;
- o W 2019 r. w gminie Góra Kalwaria z sieci gazowej korzystało 41% ogółu ludności gminy. W mieście dostęp do gazociągu miało ponad 49 % ogółu mieszkańców, a na terenach wiejskich 34%.

Infrastruktura energetyczna;

- o Według dokumentu „Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta i Gminy Góra Kalwaria” z 2016 r. stwierdza się iż, Obszar gminy Góra Kalwaria posiada wystarczającą infrastrukturę energetyczną do zaopatrywania mieszkańców oraz ulokowanych tam przedsiębiorstw w niezbędne ilości energii. Nie zmienia to faktu, że pojawia się konieczność ponoszenia kosztów związanych z unowocześnianiem infrastruktury (nowe technologie, zmiany prawa dotyczące zaostreżania wymogów związanych z wpływem na środowisko, itp.). Trzeba też zauważyć, że na terenie gminy Góra Kalwaria istnieją sprzyjające warunki dla rozwoju energetyki opartej o odnawialne źródła;
- o Jednym z kluczowych celów gminy Góra Kalwaria jest eliminacja źródeł zanieczyszczeń niskiej emisji. Rozwój systemów OZE na terenie gminy jest na wstępnym etapie zaawansowania.

Stopień wykorzystania odnawialnych źródeł energii i plany w tym zakresie;

- o W zakresie energetyki wskazać można na konieczność dalszego rozwoju sieci gazowniczej, brak sieci ciepłowniczej na znacznych obszarach miasta, brak znaczących instalacji wykorzystujących odnawialne źródła energii, występowanie istotnych źródeł pola elektromagnetycznego.

Gospodarka odpadami, selektywna zbiórka odpadów;

- o W gminie Góra Kalwaria zarówno mieście jak i na obszarach wiejskich w 2020 masa zebranych odpadów komunalnych w przeliczeniu na jednego mieszkańca była wyraźnie wyższa niż średnio w Polsce i województwie mazowieckim na odnośnych terenach. Wyraźnie wyższy wskaźnik selektywnej zbiórki odpadów niż na odnośnych terenach Polski i województwa mazowieckiego i większa masa komunalnych odpadów stałych per capita zbieranych w gminie wynika z lepiej zorganizowanego systemu ich zbierania. Problematyka utylizacji odpadów lokalnych jest jednym z priorytetów polityki lokalnej, o czym świadczą informacje zawarte w raportach o stanie gminy i analizach stanu gospodarki odpadami.

Zasklepienie gruntów;

- o „Wytyczne dotyczące najlepszych praktyk w zakresie ograniczania, łagodzenia i kompensowania procesu zasklepienia gleby”, w 2006 r. wskazują, iż na terenie powiatów okalających Warszawę grunty zasklepienie miałyby zajmować, średnio, od 4% do 6% ogólnej powierzchni. Szacunki wskazują, iż grunty zasklepienie obejmują ok. 2%

powierzchni gminy Góra Kalwaria. Zjawisko to jednak miejscowo na terenie gminy występuje w znacznym nasileniu i wymaga pilnych działań ograniczających.

Kultura i dziedzictwo kulturowe

Institucje kultury i ich działalność; Poziom uczestnictwa w kulturze;

- o W latach 2015-2020 w gminie Góra Kalwaria funkcjonował jeden ośrodek kultury zlokalizowany w mieście. Organizowano tam w latach po około sto imprez rocznie. W imprezach organizowanych przez ośrodek kultury w gminie Góra Kalwaria brało udział po ponad 35 tysięcy osób rocznie. Aktywność ośrodka kultury ujmowana poprzez liczbę uczestników imprez w przeliczeniu na 1000 mieszkańców była niemal w całym okresie wyższa niż średnio w województwie mazowieckim i średnio w kraju. Ponadto znaczącą rolę w życiu kulturalnym pełniła także Gminna Biblioteka Publiczna w Górze Kalwarii;
- o W latach 2015-2020 w ośrodku kultury działało kilkanaście grup artystycznych, posiadających po około 200-300 członków. Na terenie gminy Góra Kalwaria działało ok. 20 kół, klubów i sekcji kulturalnych, w których pracowało, w zależności od roku obserwacji, od ok. 300 do 600 osób. Na podkreślenie zasługuje także wysoki stopień aktywizacji osób w wieku 60 lat i więcej w stosunku do ogólnej liczby ludności w tym wieku, będących członkami placówek kulturalno-oświatowych.

Uwarunkowania historyczne, obiekty zabytkowe, ich stan, dostępność i sposób wykorzystania;

- o Gmina Góra Kalwaria może poszczycić się niezwykle bogatą przeszłością historyczną, wyróżniającą ten obszar nie tylko w skali lokalnej czy regionalnej, ale również w skali ogólnopolskiej i międzynarodowej. Przeszłość ta tworzyła i tworzy nadal znaczące niezwykle korzystne uwarunkowania rozwoju społeczno-gospodarczego gminy. Bogata w spektakularne wydarzenia i wyraziste osobowości historia jest przedmiotem wielu opracowań, w tym o charakterze turystyczno-krajoznawczym. Dziedzictwo historyczne determinuje współczesne działania władz i społeczności lokalnej. Wykorzystanie tego potencjału powinno zostać zintensyfikowane.

Lokalne dziedzictwo niematerialne;

- o Gmina Góra Kalwaria, ze względu na jej historyczną przeszłość kształtowała wprost oraz pośrednio kreowała wartości lokalnego dziedzictwa kulturalnego o zasięgu ponadlokalnym. Wymienić tu można przede wszystkim:

- o wytwarzanie tożsamości lokalnej z perspektywą ciągłości historycznej (Czersk i m.in. Bona Sforza 1494–1557, Franciszek Bieliński 1683–1766)) na bazie wyróżniającego się osadnictwa, poczynając od wczesnego średniowiecza;
- o tworzenie katolickiego religijnego ruchu pielgrzymkowego poczynając od wieku XVII (bp Stefan Wierzbowski 1619 lub 1620 – 1687, Nowa Jerozolima) – m.in. poprzez ufundowanie, działalność i rozwój zakonu Marianów (św. o. Stanisław Papczyński (1631–1701));
- o współtworzenie chasydzkiej kultury religijnej o zasięgu światowym, zniszczonej w Europie przez hitlerowskie Niemcy w czasie II wojny światowej, Wyrazem tego była m.in. działalność wybitnych postaci np. - Abraham Mordechaj Alter (1866–1948) będący przez 40 lat słynnym Cadykiem dynastii Alterów założonej właśnie w Górze Kalwarii.

Znani twórcy i inne postaci świata kultury związane z gminą;

- o Z obszarem gminy Góra Kalwaria związanych było życiem i działalnością wiele wybitnych postaci historycznych. Były to m.in.: Bona Sforza (1494–1557), Królowa Polski, bp Stefan Wierzbowski (1619 lub 1620 – 1687) założyciel i fundator Nowej Jerozolimy, późniejszej Góry Kalwarii, św. o. Stanisław Papczyński (1631–1701), Franciszek Bieliński (1683–1766) - Marszałek wielki koronny, fundator kościoła Niepokalanego Poczęcia NMP w Górze Kalwarii, założyciel Zgromadzenia Księżych Marianów, pierwszego męskiego zakonu utworzonego na ziemiach polskich, Abraham Mordechaj Alter (1866–1948), przez ponad 40 lat cadyk, czyli przywódca religijny, żydowskiej (a konkretnie chasydzkiej) dynastii Ger (dynastii Alterów), założonej w Górze Kalwarii, bł. ks. Zygmunt Sajna (1897–1940), proboszcz rzymskokatolickiej parafii w Górze Kalwarii w latach 1938–1940, Wolf Messing (1899–1974), słynny jasnowidz, telepata i hipnotyzer, Adolf Dymśa (1900–1975), aktor filmowy i teatralny, artysta kabaretowy w Górze Kalwarii spędził ostatnie miesiące życia, Henryk Prajs (1916–2018), porucznik Wojska Polskiego, uczestnik wojny obronnej w 1939 roku, w Górze Kalwarii się urodził i zmarł, jako ostatni miejscowy przedstawiciel przedwojennej lokalnej społeczności żydowskiej oraz ostatni szwoleżer II Rzeczypospolitej, Witold Pyrkosz (1926–2017), wybitny aktor, ale także działacz samorządowy.

Sport, rekreacja i turystyka

- o Gmina Góra Kalwaria jest relatywnie dobrze wyposażona w obiekty sportowe. W 2018 znajdowały się w mieście: 2 stadiony, 3 boiska piłkarskie, 3 boiska uniwersalne,

wielozadaniowe, 1 hala sportowa duża, dostosowana dla niepełnosprawnych widzów i ćwiczących, 1 hala sportowa mniejsza, 1 pływalnia kryta dostosowana dla niepełnosprawnych widzów i ćwiczących, 1 lodowisko sztucznie mrożone, 1 skatepark, 4 siłownie zewnętrzne. Na obszarach wiejskich gminy w 2018 r. statystyka GUS nie wykazywała funkcjonowania obiektów sportowych;

- o Pewnym problemem jest koncentracja obiektów infrastruktury sportowej w mieście, ale kluby sportowe oraz osoby w nich ćwiczące były wykazywane również na obszarach wiejskich gminy. Wskaźnik nasycenia klubami sportowymi był w mieście Góra Kalwaria korzystniejszy niż średnio w kraju i w województwie mazowieckim. Również lepsza sytuacja była tu w zakresie aktywnego zainteresowania sportem i rekreacją sportową.
- o Obszar gminy Góra Kalwaria wyróżnia się nie tylko w skali województwa mazowieckiego, ale i w skali ogólnopolskiej pod względem atrakcyjności turystycznej. Znajdują się tu nie tylko pojedyncze zabytkowe obiekty materialne, ale całe zabytkowe kompleksy urbanistyczne. Poza tym nadwiślańskie położenie, znaczący udział powierzchni leśnych oraz sadowniczo-ogrodniczy typ rolnictwa tworzą atrakcyjną przestrzeń do rekreacji i wypoczynku;
- o Relatywnie ograniczone rozmiary przestrzeni i obiektów zabytkowych oraz niewielka potencjalna „turystochłonność” miasta i obszarów wiejskich gminy, przy względnej bliskości Warszawy (30 km) sprawiają, iż jak dotychczas miasto i obszary wiejskie gminy Góra Kalwaria plasują się, jako miejsce turystyki „przejazdowej”, a nie „pobytowej”;
- o W gminie Góra Kalwaria turystyczna baza noclegowa miała bardzo „ekstensywny” charakter. Odpowiadała ukształtowanemu, „przejazdowemu” rodzajowi ruchu turystycznego, który niejako „samoistnie” rozwinął się na terenie gminy. Wydaje się, iż jest to sytuacja nieadekwatna do potencjału atrakcyjności turystycznej tego obszaru wynikającego choćby z wartości historycznej zlokalizowanych tu obiektów i potencjału środowiska naturalnego. W bazie danych statystycznych GUS brak danych o rozmiarach ruchu turystycznego w skali lokalnej.

Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne

Studium i plany miejscowe – stopień pokrycia obszaru gminy i struktura przeznaczenia terenów;

- o Silna antropopresja w warunkach specyfiki historycznej i środowiska przyrodniczego gminy Góra Kalwaria sprawia, iż planowanie przestrzenne ma na przedmiotowym terenie szczególne znaczenie. W roku 2020 na terenie gminy Góra Kalwaria obowiązywały 162 miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, pokrywające łącznie obszar 3882,50 ha, co stanowi 27% powierzchni całkowitej gminy;

- o W uchwalonym Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta i Gminy Góra Kalwaria określono, iż tereny wyłączone spod zabudowy lub o ograniczonych możliwościach zabudowy i zagospodarowania (lasy, tereny do zalesień, parki, ogrody, tereny rolne, wody) stanowią 64% powierzchni gminy, tereny przewidziane pod zainwestowanie (w tym zabudowa mieszkalna, usługi, produkcja, usługi sportu) – 35,8% powierzchni gminy, inne (tereny wysypiska, tereny oczyszczalni ścieków) – 0,8% powierzchni gminy. Planami nie pokryte jest jedynie 8,48% z 35,48% terenów przewidzianych do zainwestowania (zabudowa mieszkalna, usługi, produkcja, usługi sportu). W ramach ww. 8,48% jest wiele obszarów objętych decyzjami o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, ponadto część obszarów również objęta jest decyzjami o warunkach zabudowy siedliskowej

Struktura osadnicza:

- o W skład gminy Góra Kalwaria wchodzi 37 sołectw. Największą powierzchnię Gminy Góra Kalwaria stanowią użytki rolne (60%). Wśród nich przeważają grunty orne – 48% i sady 29%. Drugie miejsce pod względem powierzchni stanowią lasy oraz grunty leśne, które zajmowały 25% podczas gdy grunty zabudowane i zurbanizowane to 8,59% ogólnej powierzchni gminy.

Rewitalizacja (obszar zdegradowany, obszar rewitalizacji, założenia i przedsięwzięcia rewitalizacyjne):

- o W „Lokalnym Programie Rewitalizacji gminy Góra Kalwaria” z 2016 r. wyznaczono obszar zdegradowany, obszar rewitalizacji oraz założenia i przedsięwzięcia rewitalizacyjne. Całość obszaru zdegradowanego obejmuje powierzchnię: 507 ha. W części obszaru zdegradowanego wyznacza się obszar rewitalizacji, którego całkowita powierzchnia wynosi: 80 ha.

Obszary zintegrowanego inwestowania i wykluczenia z inwestowania, obszary rozmieszczenia inwestycji celu publicznego:

- o W „Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta i Gminy Góra Kalwaria” określono przeznaczenie i warunki użytkowania obszarów. Razem tereny zabudowane i zainwestowane oraz przewidziane do zabudowy i zagospodarowania obejmują 5266 ha gminy i stanowią 36% jej ogólnej powierzchni. Tereny te są „terenami inwestycyjnymi” jako, że „Studium ... dopuszcza na ich obszarze nowe inwestycje jak również inwestycje modernizacji i wymiany istniejących form zagospodarowania – por. powyższe zestawienie.

Obszary o szczególnych problemach lub barierach rozwojowych i obszary o wyjątkowym potencjale rozwojowym;

- o W „Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta i Gminy Góra Kalwaria” stwierdza się największe zagrożenia występują na terenach narażonych na niebezpieczeństwo powodzi i osuwania się mas ziemnych. Na znacznych odcinkach skarpy wprowadzono zakaz zabudowy. Na terenie Gminy Góra Kalwaria występuje również strefa bezpośredniego i potencjalnego zagrożenia powodziowego. Wzdłuż Wisły zbudowano wały przeciwpowodziowe, które chronią przed wezbraniem rzeki oraz mniejszymi powodziąmi.

Bezpieczeństwo publiczne

Podmioty i instytucje realizujące zadania z zakresu bezpieczeństwa; Przystępczość; Bezpieczeństwo w ruchu drogowym;

- o Gmina ze względu na położenie w obszarze metropolitalnym Warszawy narażona jest na występowanie licznych zagrożeń bezpieczeństwa publicznego, w szczególności wynikające z występowania bardzo rozbudowanego układu drogowych połączeń komunikacyjnych o zasięgu międzynarodowym, krajowym i wojewódzkim. Zgodnie z informacją Komendanta Policji w ostatnich latach zmniejszyła się liczba postępowań przygotowawczych kryminalnych. Przystępczość na terenie gminy dotyczyła przede wszystkim kradzieży i uszkodzenia rzeczy, kradzieży z włamaniem, a w mniejszym stopniu uszczerbku na zdrowiu i kradzieży samochodów. W analizowanym okresie nastąpił wzrost skuteczności ścigania o 20 punktów procentowych (do 69%). Dotyczyło to przede wszystkim przestępstw związanych z bójkami, pobiciem, uszczerbkiem na zdrowiu i kradzieżami samochodów. Problemem są pozostałe rodzaje kradzieży;
- o Partnerem policji w zapewnianiu ładu i porządku publicznego na terenie miasta i gminy Góra Kalwaria jest Straż Miejska. W ramach bieżącej pracy strażnicy miejscy podejmowali interwencje w zakresie: zakłócenia porządku publicznego, zagrożeń w ruchu drogowym, ochrony środowiska i gospodarki odpadami, zagrożeń życia i zdrowia, zagrożeń pożarowych, awarii technicznych, zwierząt zagubionych, niewłaściwie trzymany, potrzebujących pomocy, martwych oraz innych zgłoszeń. Od 2017 roku funkcjonuje w gminie Góra Kalwaria System Ostrzegania i Alarmowania Ludności o Zagrożeniach.

Uwarunkowania wynikające z położenia, w tym zagrożenia naturalne (powodziowe, osuwiskowe);

- o Głównym zagrożeniem związanym ze skarpą doliny Wisły jest problem stateczności zboczy. Ruchy masowe na skarpie najczęściej są bardzo powolne – splezywanie. Jednak procesy zbroczowe mogą mieć także przebieg gwałtowny (spływy lub osuwiska). W zależności od wpływu wyżej wymienionych czynników skarpa doliny Wisły może być narażona z różnym prawdopodobieństwem na występowanie zjawisk geodynamicznych takich jak osuwiska (w tym zsuwy). Dlatego na znacznych odcinkach skarpy wprowadzono zakaz zabudowy i dokonano podziału strefy ochronnej skarpy na odcinki ustalając dla nich określone zalecenia;
- o Zagrożeniem powierzchni ziemi jest dzielenie i niekontrolowane zasypywanie zagłębień bezodpływowych i wyeksploatowanych glinianek. Te ostatnie mają obecnie miejsce w rejonie Baniochy. W tym rejonie wskazuje się tereny przeznaczone do rekultywacji. Są nimi także wszelkie prace budowlane związane z wykonywaniem wykopów. Należy zaznaczyć, że w większości wypadków zagrożenie to jest krótkotrwałe i dotyczy małego obszaru.
- o Na terenie Gminy Góra Kalwaria występuje strefa bezpośredniego i potencjalnego zagrożenia powodziowego. Obszar międzywala stanowi strefę bezpośredniego zagrożenia powodziowego. Na terenie gminy Góra Kalwaria, wzdłuż Wisły zbudowano wały przeciwpowodziowe. Chronią one przez wezbrzeniami rzeki oraz przed mniejszymi zalewami.

Polityka społeczna

Pomoc społeczna – liczba i odsetek osób objętych pomocą społeczną, struktura powodów udzielania pomocy, beneficjenci pomocy, w tym osoby długotrwale korzystające ze wsparcia;

- o W latach 2015-2019 w gminie Góra Kalwaria znacznie wzrosła liczba rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne (o 43%). Są to wartości znacznie wyższe od średnich dla województwa mazowieckiego (wzrost o 1,6 %) oraz w Polsce (spadek o 2,5%). W znacznym stopniu zwiększyła się także liczba dzieci na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny (o 35%);
- o W gminie Góra Kalwaria, we wszystkich latach okresu 2015-2019, notowano niższy poziom wskaźnika liczby beneficjentów pomocy społecznej w przeliczeniu na 10 tys. ludności niż średnio w Polsce ogółem i ogółem w województwie mazowieckim.

Ochrona zdrowia – placówki, oferta, dostępność, liczba udzielanych porad, lokalizacja i czas dojazdu zespołów ratownictwa medycznego;

W 2020 r. świadczenia zdrowotne Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej oferowane były mieszkańcom w placówkach zlokalizowanych w mieście Góra Kalwaria z filiami w Baniosze i Sobikowie. Doraźnej pomocy lekarskiej, której udziela punkt DPL znajdujący się w Domu Pomocy Społecznej. Poziom wskaźnika liczby przychodni w przeliczeniu na 10 tysięcy mieszkańców dla całej gminy Góra Kalwaria był nieco niższy od średniej krajowej i średniej dla województwa mazowieckiego. W gminie Góra Kalwaria w 2019 r. funkcjonowało 9 aptek, z których 7 zlokalizowanych było na terenie miasta. Wskaźnik liczby ludności na aptekę ogólnodostępną dla całej gminy Góra Kalwaria wynosił w 2019 r. był niższy od średniej krajowej i średniej dla województwa mazowieckiego.

Gospodarka mieszkaniowa – opisu stanu zasobów mieszkaniowych, w tym technicznych, energetycznych i dostępności;

- o W świetle większości spośród wybranych wskaźników sytuacji mieszkaniowej w gminie Góra Kalwaria występował lepszy stan zasobów i warunków mieszkaniowych niż przeciętnie w kraju i województwie mazowieckim. Szczególnie wyraziście korzystniejsza sytuacja mieszkaniowa występuje na obszarach wiejskich gminy Góra Kalwaria i dotyczy to zarówno stanu zasobów mieszkaniowych (wyposażenie i wielkość mieszkań), jak i warunków mieszkaniowych (zaludnienie mieszkań). Miasto Góra Kalwaria w większości analizowanych mierników wykazuje poziom nieco gorszy niż średnio miasta w Polsce i województwie mazowieckim, ale różnice w tym zakresie nie są zbyt duże i po części są niwelowane elementami pełniejszego wyposażenia i wielkości mieszkań;
- o W skład mieszkaniowego zasobu gminy wchodzi 51 komunalnych budynków. Liczba lokali komunalnych to 395, w tym 68 lokali socjalnych. 33 lokale komunalne są wolne. Obecnie w gminie Góra Kalwaria oczekuje na mieszkania komunalne około 40 rodzin.

Edukacja i wychowanie

W 2020 r. w gminie Góra Kalwaria, w ramach placówek prowadzonych przez Gminę, funkcjonują trzy samodzielne przedszkola samorządowe, jeden zespół szkolno-przedszkolny, w skład którego wchodzi szkoła podstawowa i przedszkole, jeden zespół szkół ogólnokształcących, w skład którego wchodzi szkoła podstawowa i liceum ogólnokształcące, oraz dziewięć samodzielnych szkół podstawowych. W latach 2015-2020 miał miejsce wzrost zapotrzebowania na usługi oświatowe. Porównując wskaźniki dynamiki liczby szkół i liczby uczniów należy stwierdzić, że w skali kraju i województwa przyrost liczby szkół był wyższy niż liczby uczniów. W gminie Góra Kalwaria zanotowano odwrotną

tendencję, co przede wszystkim wynikało z oddania do użytkowania nowej szkoły w mieście Góra Kalwaria. Podobna tendencja cechowała szkolnictwo ogólnokształcące – zwiększyła się liczba oddziałów (+58,3%) i uczniów (64,3%), przy tej samej liczbie **funkcjonujących** placówek. Na terenie gminy funkcjonują także dwie placówki kształcenia zawodowego;

- o Na terenie gminy Góra Kalwaria potrzeby w zakresie wychowania przedszkolnego zaspokajało 14 przedszkoli (9 w mieście, a 5 na obszarze wiejskim), w tym cztery samorządowe. Systematycznie rosła liczba dzieci uczęszczających do przedszkoli - zwiększyła się o 13,9%. Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w gminie Góra Kalwaria w 2019 r. wyniósł 93,6%, przy średniej krajowej 88,5% i wojewódzkiej 93,5%. Mimo wzrostu liczby miejsc w przedszkolach występują jeszcze pewne braki i niezaspokojony popyt w tym zakresie.

Kapitał społeczny

Aktywność obywatelska, liczba i działalność organizacji pozarządowych;

- o W okresie 2015-2020 liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych przypadająca na 10 tys. mieszkańców była w gminie Góra Kalwaria w ujęciu ogółem oraz w mieście niższa od odpowiednich średnich dla województwa mazowieckiego oraz Polski (zawyżane przez największe miasta, w tym Warszawę). Z kolei obszary wiejskie cechował wyższy poziom nasycenia takimi podmiotami w zestawieniu z odpowiednimi średnimi dla kraju i województwa.

Frekwencja w wyborach;

Wskaźnik zaangażowania społeczności lokalnych mierzony frekwencją wyborczą w porównaniu z najbliższym otoczeniem gminy Góra Kalwaria kształtował się na średnim poziomie. W różnych fazach wyborów samorządowych w 2018 r. w gminie Góra Kalwaria brało udział w granicach 46-56% osób uprawnionych. Na tle pozostałych 5 gmin powiatu piaseczyńskiego, frekwencja ta pozycjonuje gminę Góra Kalwaria na pozycji poniżej Konstancina-Jeziornej, Lesznoli i Piaseczna, a powyżej Tarczyna i Prażmowa.

Współpraca międzysektorowa, w tym analiza otwartych konkursów ofert;

- o W Gminie Góra Kalwaria rozwijana jest intensywnie współpraca międzysektorowa w układzie samorząd lokalny - organizacje pozarządowe i sektor prywatny. Potwierdza to duża liczba zadań realizowanych przez organizacje pozarządowe na terenie gminy. W szczególności obejmowały one działania z zakresu: kultury i ochrony dziedzictwa

narodowego, polityki społecznej i pomocy rodzinie, ratownictwo i ochronę ludności, kultury fizycznej i sportu, gospodarki odpadami oraz profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych;

- o Poza tym, w trybie pozakonkursowym (małych grantów) przyznano dotacje na realizację zadań w czterech obszarach: polityki społecznej, profilaktyki uzależnień i przeciwdziałania alkoholizmowi; kultury i ochrony dziedzictwa narodowego; kultury fizycznej i sportu;

Na terenie gminy Góra Kalwaria działa ok. 35 organizacji pozarządowych. Z tych organizacji 24 czynnie i regularnie uczestniczą w realizacji zadań własnych gminy biorąc udział w konkursach poprzez realizację zadań z własnej inicjatywy. Organizacje pozarządowe działające na rzecz mieszkańców gminy Góra Kalwaria w 2020 roku realizowały swoje zadania w oparciu o współpracę z Gminą Góra Kalwaria.

Finanse samorządowe

- o W latach 2015-2020 sytuacja finansowa gminy była stabilna. Następował stały przyrost dochodów i wydatków budżetowych. Nie wystąpiły zagrożenia w zakresie wyniku operacyjnego i finansowego, gmina corocznie generowała nadwyżkę operacyjną;
- o Korzystne zmiany wystąpiły w zakresie struktury dochodów, czego wyrazem jest znaczny przyrost wartości dochodów z udziałów w podatkach budżetu państwa oraz lokalnych dochodów własnych. Wzrastające kwoty i udział procentowy wpływów z PIT są zewnętrznym wyrazem poprawy zamożności mieszkańców gminy i dobrej kondycji ekonomicznej podmiotów gospodarczych. Należy również podkreślić skuteczność gminy w pozyskiwaniu bezzwrotnych źródeł finansowania, w tym dotacji unijnych. Oceniając stronę dochodową budżetu należy podkreślić wzrost samodzielności finansowej gminy;
- o Dynamika wydatków budżetowych była o prawie 15 p.proc. niższa od tempa zmian dochodów. Wzrost wielkości wydatków ogółem był w głównej mierze następstwem zwiększenia wydatków bieżących. Występowały znaczące wahania wzajemnych proporcji wydatków bieżących i inwestycyjnych. W większości lat badanego okresu udział inwestycji w wydatkach ogółem gminy Góra Kalwaria kształtował się na poziomie nieco poniżej średnich krajowych, a ich wartości kwotowe były wyższe niż własny potencjał rozwojowy gminy.
- o W strukturze wydatków bieżących największe kwoty kierowano na cele opieki i świadczeń społecznych (34,1%), a w dalszej kolejności na oświatę i wychowanie (32,5%), gospodarkę komunalną (12,4%) oraz administrację (6,5%). Wielkość wydatków inwestycyjnych była zróżnicowana w czasie, najwyższe wartości osiągnęły one w 2017 r.

(17,6 mln). Największe kwoty zainwestowano w dziale gospodarka komunalna i ochrona środowiska (średniorocznie 21%), a w dalszej kolejności w działach: oświata i wychowanie (21,3%), gospodarka mieszkaniowa (20,4%) oraz transport (18,4%).

- o Oceniając poziom wyniku finansowego należy podkreślić, brak zagrożenia dla długookresowej płynności finansowej i zdolności kredytowej gminy. Jego wartości były zmienne w czasie. Zadłużenie gminy zachowuje bezpieczne wartości pod względem prawnym i ekonomicznym. Indywidualny wskaźnik zadłużenia przyjmuje w całym okresie bezpieczne wartości w stosunku do wymogów prawnych wyznaczonych ustawą o finansach publicznych. Prognozy wykazują, że w całym analizowanym i prognozowanym okresie gmina Góra Kalwaria wypełnia dwie podstawowe reguły fiskalne, tj. zgodność nadwyżki operacyjnej oraz nowego wskaźnika zadłużenia.

3. Problemy i potrzeby rozwojowe w Mieście i Gminie Góra Kalwaria

Przedstawione w poprzedniej części opracowania wnioski z Diagnozy mają charakter ekspercki. W toku prac eksperckich wydzielono dwie grupy czynników i barier mających wpływ na rozwój lokalny. Grupa pierwsza, to czynniki i bariery wynikające z uwarunkowań zewnętrznych, na które tak społeczność gminy, jak i władze lokalne nie mają decydującego, bądź żadnego wpływu, ale do przeciwdziałania którym muszą być przygotowane. Do tej grupy należy zaliczyć:

- o ogólną sytuację społeczno-gospodarczą kraju i regionu;
- o zasady polityki UE w zakresie ochrony środowiska, polityki społecznej, a nawet gospodarczej;
- o niestabilny system podstawowych krajowych unormowań prawnych generujący problemy organizacyjne i finansowe zwłaszcza dla jednostek samorządu terytorialnego szczebla podstawowego;
- o zmienność zadań i priorytetów polityki rozwoju szczebla krajowego;
- o konieczność zapewniania środków na współfinansowanie zadań unijnych oraz finansowanych innymi środkami dotacyjnymi.

Drugą grupę stanowią czynniki i bariery wynikające z uwarunkowań lokalnych, do których należy zaliczyć:

- o położenie w obszarze metropolitalnym Warszawy;
- o „wielkomiejską” mobilność ludności;
- o posiadanie cennych zasobów przyrodniczych i historycznych o znaczeniu nie tylko regionalnym, ale krajowym i międzynarodowym;
- o poziom rozwoju infrastruktury, zwłaszcza technicznej (głównie drogowej);
- o specyfikę lokalnej bazy ekonomicznej.

Chcąc uzyskać klarowną i opartą o obiektywne kryteria ocenę czynników i barier wpływających na procesy rozwojowe (rozpisanych szczegółowo na podstawie prac diagnostycznych), dokonaną przez interesariuszy wewnętrznych, przygotowano i przeprowadzono warsztat, w czasie którego dokonana została ocena zaproponowanych barier i wyzwań¹ w kontekście ich istotności dla procesów rozwoju. Ocena wagi każdego z elementów była prowadzona z uwzględnieniem następującej skali: 1 - niewielki wpływ (lub jego brak) na procesy rozwojowe; 2 - średni wpływ na procesy rozwojowe; 3 - kluczowe znaczenia dla procesów rozwojowych (duży wpływ). W rangowaniu uczestniczyło 23 osoby,

---

¹ Wyzwanie to kwestia rozwojowa (może to być zarówno bariera jak i czynnik odnoszące się do aspektów społecznych, gospodarczych, środowiskowych i przestrzennych), która wymaga podjęcia działań (odpowiedzi) w obszarze polityki rozwoju (najczęściej którejś z sektorowych polityk publicznych).

a zestawienie ocen (obejmujące średnią ze wszystkich 23 rangowań) przedstawiono poniżej w tabeli.

Tabela 1. Ocena wpływu barier i wyzwań na procesy rozwojowe

Zidentyfikowane bariery i wyzwania	Ocena punktowa
Położenie geograficzne, dostępność komunikacyjna i mobilność	
Zagrożenia wynikające z przyjmowania „wielkomiejskiego” stylu życia (patologie indywidualne i społeczne);	1,8
Trudności w budowie lokalnego społeczeństwa obywatelskiego, lokalnej tożsamości w warunkach nasilonych kontaktów zawodowych oraz spędzania czasu wolnego w Stolicy;	2,1
Trudności z integracją społeczności lokalnej w warunkach dużego udziału ludności czasowo zamieszkującej, w tym w sezonie „rekreacyjno-urlopowym” (m.in. drugie domy);	1,4
Trudności z rozwojem, szeroko rozumianych, lokalnych wyspecjalizowanych usług wobec konkurencyjnej oferty Stolicy;	2,4
Niestabilny organizacyjnie system zewnętrznej i wewnętrznej obsługi komunikacyjnej Gminy, zwłaszcza powiązań zewnętrznych – konieczność cyklicznego, ale i doraźnego, zawierania odrębnych umów z przewoźnikami oraz współfinansującymi partnerami;	1,6
Trudności w utrzymaniu i rozwoju miejscowych i lokalnych powiązań komunikacyjnych i transportowych wewnątrz Gminy powodowane podziałem obszaru przez duże węzły drogowe i drogi krajowe i wojewódzkie;	2,1
Duży udział dróg lokalnych wymagających remontów i modernizacji;	2,5
Zmienność potencjałów, zwłaszcza na rynku pracy w wyniku wysokiej mobilności ludności na obszarze Gminy wynikającej z położenia i powiązań funkcjonalnych	2,3
Konieczność dalszej rozbudowy i modernizacji w zakresie dostępności Internetu wynikająca z niedostatecznej dostępności połączeń odpowiadających rosnącym standardom i wymaganiom	2,6
Ludność i procesy demograficzne	
Zagrożenie stagnacją, a następnie procesami depopulacji, zwłaszcza miasta Góra Kalwaria (według prognoz demograficznych);	2,3
Rozbieżność między statystyczną a rzeczywistą liczbą mieszkańców Gminy i możliwe negatywne konsekwencje tego zjawiska dla budżetu;	2,1

Zidentyfikowane bariery i wyzwania	Ocena punktowa
Zagrożenie procesem starzenia się ludności i wynikającymi z tego konsekwencjami – niedobór zasobów pracy na rynku lokalnym, rosnące wydatki na usługi ochrony zdrowia, pomocy społecznej itp.;	2,7
Duże potrzeby w zakresie szeroko rozumianego uzbrojenia terenów pod budownictwo mieszkaniowe i usługi i wynikające z tego zagrożenie antropopresja na obszarach cennych przyrodniczo;	2,5
Niekorzystne tendencje do „rozlewania się” osadnictwa tak na obszarze miasta, jak i miejscowości wiejskich, tworzące zagrożenia dla środowiska, oraz generujące koszty uzbrojenia terenów, a następnie utrzymania infrastruktury.	2,2
Gospodarka i rynek pracy	
Ograniczone zasoby kapitału lokalnego – dominacja mikro małych oraz małych podmiotów gospodarczych, niska efektywność podatkowa i ograniczona liczba miejsc pracy, oraz wrażliwość na zmienność koniunktury gospodarczej – zwłaszcza w rolnictwie (skutki dla budżetu i rynku pracy);	2,4
Zagrożenie zmniejszeniem poziomu lokalnej przedsiębiorczości wynikające z konkurencji silnych ośrodków usługowo-przemysłowych: najludniejsza gmina miejsko-wiejska w Polsce – Piaseczno, a zwłaszcza Warszawa;	2,7
Bariera swobodnego inwestowania wynikająca z występowania dużych obszarów o ograniczonych możliwościach zabudowy i zagospodarowania (64%);	2,1
Zagrożenie marginalizacją w znalezieniu zatrudnienia dla grupy wiekowej ludności 50+.	2,6
Środowisko naturalne i infrastruktura	
Relatywnie wysokie bezpośrednie i pośrednie koszty ochrony terenów cennych przyrodniczo;	1,9
Duże różnice w stopniu upowszechnienia sieci wodociągowej i kanalizacyjnej;	2,2
Zagrożenie niedostateczną przepustowością istniejących oczyszczalni ścieków, wynikająca z potencjalnych możliwości rozwojowych Gminy i uszczelnienia istniejącego systemu „unieszkodliwiania” ścieków komunalnych i przemysłowych;	1,8
Wyzwania związane z upowszechnianiem Odnawialnych Źródeł Energii (OZE), w tym likwidacja zagrożeń związanych intensywnością zanieczyszczeń „niskiej emisji” z lokalnych systemów grzewczych;	2,7

Zidentyfikowane bariery i wyzwania	Ocena punktowa
Niestabilne warunki funkcjonowania systemu gospodarki odpadami, w szczególności w zakresie selektywnej zbiórki i recyklingu oraz rosnące koszty jego funkcjonowania;	2,6
Konieczność zmniejszenia poziomu zasklepienia gruntów – relatywnie nowe źródło kosztów dla gospodarki lokalnej, w tym budżetu Gminy.	1,7
Kultura i dziedzictwo kulturowe, sport, rekreacja i turystyka	
Bariera dostępności niektórych usług, w tym dla osób mobilnie niesamodzielnych wynikająca z umiejscowienia instytucji i obiektów kultury, sportu i rekreacji na terenie miasta i wynikające z tego problemy integracji społeczności lokalnych;	1,9
Relatywnie duża koncentracja w mieście instytucji i obiektów sportu i rekreacji, przy ograniczonej ofercie dla obszarów wiejskich;	1,9
Niedostateczna oferta tematyczna uwzględniająca współczesnych formy aktywności w sferze kultury, sportu i rekreacji;	1,9
Ograniczona oferta tematyczna uwzględniająca współcześnie popularne dyscypliny sportowe;	1,4
Niedostateczna promocja produktów terytorialnych związanych z dziedzictwem historycznym gminy jako elementu unikatowego wizerunku gminy;	1,5
Niedostatecznie rozwinięta lokalna baza turystyczna dostosowana tylko do aktualnych potrzeb.	2,5
Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne	
Niewystarczający stopień pokrycia obszaru gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego (2020 r. 27% powierzchni całkowitej Gminy);	2,1
Rozproszenie sieci osadniczej oraz występowanie miejscowości liczących do 250 mieszkańców i mniejszych jako czynnik podwyższający koszty budowy i utrzymania infrastruktury technicznej (zwłaszcza sieciowej) i społecznej;	2,6
Względnie duża ilość szeroko rozumianych obszarów zdegradowanych wymagających podjęcia działań rewitalizacyjnych, w tym obejmujących: obszar byłego Zakładu Utylizacji Odpadów Łubna, Dolinę Wisły, centrum miasta Góra Kalwaria, skarpę wiślaną z przedpolami zamku w Czersku;	2,1
Chaotyczna zabudowa letniskowa na terenie Gminy.	1,9
Polityka społeczna	

Zidentyfikowane bariery i wyzwania	Ocena punktowa
Niestabilność systemu pomocy społecznej i wysokie koszty jego funkcjonowania wynikające ze zmienności uregulowań prawnych;	2,3
Niewystarczające w stosunku do potrzeb komunalne zasoby mieszkaniowe i ich stan techniczny generujący wysokie koszty utrzymania.	2,5
Edukacja i wychowanie	
Koszty funkcjonowania szkół w zestawieniu z wielkością subwencji oświatowej;	2,6
Zróznicowane koszty jednostkowe funkcjonowania placówek szkolnych na terenie gminy.	1,9
Kapitał społeczny	
Stosunkowo niska aktywność społeczności lokalnej w zakresie współzarządzania Gminą mimo istniejących możliwości wynikających z działań władz samorządowych i NGO;	2,1
Ograniczone możliwości wprowadzania przedsięwzięć partnerstwa publiczno-prywatnego.	1,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników pracy warsztatowej

Podsumowując analizę poszczególnych rangowań i uzyskane wyniki należy wskazać że:

- o żadne z wyzwań/barier nie zostało uznane za kluczowe przez wszystkich, czyli nie uzyskało 3 pkt.;
- o za najistotniejsze wyzwania i bariery uznano te, które w łącznej ocenie uzyskały powyżej 2,5 pkt., czyli:
  - Konieczność dalszej rozbudowy i modernizacji w zakresie dostępności Internetu wynikająca z niedostatecznej dostępności połączeń odpowiadających rosnącym standardom i wymaganiom (warto dodać, że dotyczy to przede wszystkim obszaru wiejskiego gminy);
  - Zagrożenie procesem starzenia się ludności i wynikającymi z tego konsekwencjami – niedobór zasobów pracy na rynku lokalnym, rosnące wydatki na usługi ochrony zdrowia, pomocy społecznej itp.;
  - Zagrożenie zmniejszeniem poziomu lokalnej przedsiębiorczości wynikające z konkurencji silnych ośrodków usługowo-przemysłowych: najludniejsza gmina miejsko-wiejska w Polsce – Piaseczno, a zwłaszcza Warszawa;
  - Zagrożenie marginalizacją w znalezieniu zatrudnienia dla grupy wiekowej ludności 50+;

- Wyzwania związane z upowszechnianiem Odnawialnych Źródeł Energii (OZE), w tym likwidacja zagrożeń związanych intensywnością zanieczyszczeń „niskiej emisji” z lokalnych systemów grzewczych;
  - Niestabilne warunki funkcjonowania systemu gospodarki odpadami, w szczególności w zakresie selektywnej zbiórki i recyklingu oraz rosnące koszty jego funkcjonowania;
  - Rozproszenie sieci osadniczej oraz występowanie miejscowości liczących do 250 mieszkańców i mniejszych jako czynnik podwyższający koszty budowy i utrzymania infrastruktury technicznej (zwłaszcza sieciowej) i społecznej;
  - Koszty funkcjonowania szkół w zestawieniu z wielkością subwencji oświatowej.
- o za najmniej istotne wyzwania i bariery, czyli takie, które uzyskały poniżej 1,5 pkt. w ocenie uznano:
- Trudności z integracją społeczności lokalnej w warunkach dużego udziału ludności czasowo zamieszkującej, w tym w sezonie „rekreacyjno-urlopowym” (m.in. drugie domy);
  - Ograniczona oferta tematyczna uwzględniająca współcześnie popularne dyscypliny sportowe.

Analiza jednostkowych ocen wskazuje, że największe zróżnicowane można wskazać w rangach nadawanych wyzwaniom i barierom dotyczącym: kultury i dziedzictwo kulturowego, sportu, rekreacji i turystyki oraz kapitału społecznego.

Uzupełnieniem perspektywy oceny problemów rozwojowych Gminy jest ocena interesariuszy zewnętrznych (a nawet szerzej użytkowników np. sympatyków Gminy). W tym wypadku główne problemy i wyzwania rozwojowe zidentyfikowano na podstawie przeprowadzonego badania ankietowego (na etapie opracowywania Diagnozy społeczno-gospodarczej). Ankiety w formie on-line wypełniło 157 osób. Ogólna analiza wyników badania ankietowego pozwoliła na sformułowanie następujących problemów strategicznych:

- o niska ocena jakości życia na terenie Gminy (2,77 w 5-stopniowej skali, w tym tylko 5 ocen na 5 i aż 32 na 1). Warto zaznaczyć, że na oceny najniższe, czyli 1, wpływ miały głównie negatywne oceny infrastruktury i komunikacji;
- o bariera związana z zarządzaniem strategicznym (nieznajomość Strategii – deklaruje ją 57% ankietowanych, zła ocena wdrażania dokumentu 19% ankietowanych);
- o bariera związana z dostępnością środków na wdrażanie zapisów strategii (zdecydowanie najczęściej wskazywana w odpowiedziach na otwarte pytanie);
- o bariera związana z wdrożeniem współzarządzania oraz z komunikacją społeczną i informacją – 34% ankietowanych uważa, że konsultacje społeczne w Gminie to fikcja, a 25% nie ma zdania nt. konsultacji społecznych prowadzonych w ostatnich latach.

Kolejnym, w zakresie diagnozowania problemów rozwojowych Góry Kalwarii, etapem była burza mózgów i dyskusja warsztatowa (w dniu 19 października 2022 roku). Na jej podstawie wskazano następującą listę barier dla rozwoju lokalnego (podkreślono te, które zdaniem uczestników warsztatu powinny być podjęte w Strategii):

- o słaby marketing terytorialny oraz brak produktów (marek) terytorialnych;
- o niedostosowana do potrzeb oferta aktywizacji dla młodzieży;
- o niewielka realizacja dotychczas przyjętych strategii i programów;
- o pauperyzacja społeczeństwa;
- o polityka finansowa państwa, przekazywanie nowych zadań do realizacji samorządom bez wsparcia finansowego;
- o niewydolność służby zdrowia;
- o zbyt mała w stosunku do potrzeb liczba miejsc w żłobkach;
- o bardzo zróżnicowany poziom rozwoju infrastruktury w poszczególnych miejscowościach gminy;
- o rozległość przestrzeni gminy/ dużo małych miejscowości (zbyt małe sołectwa);
- o położenie tranzytowe, co generuje korki i zanieczyszczenia powietrza;
- o słabość lokalnego rynku pracy;
- o nie w pełni wykorzystany potencjał rozwojowy związany z turystyką i walorami Wisły;
- o zbyt dużo placówek oświatowych na terenie gminy, co generuje wysokie koszty (mała liczebność klas, niedopasowana do potrzeb rejonizacja);
- o średnia (w stosunku do regionu i kraju) aktywność społeczna (niewykorzystany potencjał seniorów);
- o występowanie „białych plam” w komunikacji wewnętrznej na obszarze gminy;
- o niedostateczna baza kulturalno-społeczna;
- o nie w pełni wykorzystane gminne zasoby lokalowe (np. na cele kulturalne, działalność społeczną);
- o niski poziom produkcji energii z OZE;
- o brak funduszu partycypacyjnego dedykowanego tylko dla miasta;
- o roszczeniowość i niezadowolenie części mieszkańców gminy, niewielki stopień tożsamości lokalnej.

Sformułowane bariery i problemy rozwojowe mają różny stopień szczegółowości, w różny też sposób wpisują się w zadania (własne i zlecone) gminy. Sformułowanie barier rozwojowych pozwoliło na dyskusje na temat celów strategii i kierunków działań, które powinny doprowadzić do niwelowania zdiagnozowanych problemów.

4. Wizja rozwoju Miasta i Gminy Góra Kalwaria w perspektywie 2030

Wizja jest to docelowy, pożądany stan rozwoju jaki ma zostać osiągnięty na skutek realizacji Strategii. To swoiste „serce strategii”, ponieważ wskazuje na ambicje rozwojowe, plany na najbliższą przyszłość oraz te aspekty, które są kluczowe dla różnych grup interesariuszy. Wychodząc z tego złożenia metodą partycypacyjną w czasie pracy warsztatowej sformułowano następującą wizję.

Miasto i Gmina Góra Kalwaria w 2030 roku jest gminą:
gotową na zmiany,
reagującą na wyzwania płynące z otoczenia i wnętrza gminy,
wychodzącą naprzeciw potrzebom mieszkańców i lokalnej gospodarki,
rozwijającą się w sposób zrównoważony.
To dobre miejsce do życia!

5. Cele strategiczne rozwoju w wymiarze: społecznym, gospodarczym, infrastrukturalnym i środowiskowo-przestrzennym oraz kierunki działań

Zgodnie z definicją i metodologią budowania Strategii, zapisuje się w niej wybór ścieżki rozwoju, dlatego też cele strategiczne powinny być syntetyczne. Należy także pamiętać o zadaniach Strategii jako dokumentu - jej poziom szczegółowości powinien dotyczyć kierunków rozwoju (a nie konkretnych działań, projektów – to zadania programów, planów). Takie podejście jest zgodne z zaleceniami Poradnika. Dlatego w toku dyskusji eksperckich, analizując dotychczasowe czynniki rozwoju oraz osiągnięte w ostatnich latach wskaźniki rozwoju społeczno-gospodarczego gminy, uznano za zasadne opracowanie strategii mini-maksi. Ten typ strategii charakteryzuje przewyższanie słabości (barier, problemów), przy równoczesnym wykorzystaniu szans.

Osiągnięcie pożądanego stanu docelowego rozwoju lokalnego będzie możliwe do osiągnięcia dzięki realizacji poszczególnych celów (inaczej kroków, etapów działań) zapisanych w sformułowanych:

- o **celach strategicznych** - sformułowano ich cztery; Gmina dostępna; Gmina atrakcyjna dla mieszkańców i turystów; Gmina nowoczesnie zarządzana; Gmina reagująca na wyzwania;
- o **celach operacyjnych**, które sformułowano są w ramach każdego celu strategicznego – sformułowano od dwóch do czterech celów operacyjnych w ramach każdego celu strategicznego;
- o oraz umożliwiających ich realizację **kierunkach działań** - kierunki zostały przypisane do poszczególnych celów operacyjnych.

Zapisane w ten sposób cele i kierunki działań tworzą hierarchię strategicznych zamierzeń Gminy (tabela 2).

Tabela 2. Hierarchiczny układ celów i kierunków działań

Cel strategiczny: Gmina dostępna	
Cele operacyjne	Kierunki działań
rozwój infrastruktury transportowej i zapewnienie mobilności	<ul style="list-style-type: none"> o zwiększenie spójności w zakresie komunikacji wewnątrzgminnej (rozwój komunikacji publicznej w tym autobusów szkolnych i transportu z i do dworca kolejowego w Górze Kalwarii, rozbudowę tras rowerowych z uwzględnieniem wojewódzkich standardów infrastruktury rowerowej);

	<ul style="list-style-type: none"> o budowanie zrównoważonej mobilności, szczególnie na terenie miasta (w tym elektromobilności) poprzez działania infrastrukturalne (np. stacje do ładowania pojazdów elektrycznych); o zwiększenie dostępności komunikacyjnej wewnątrz gminy i w najbliższym otoczeniu (Konstancin, Piaseczno) poprzez utworzenie stałych, cyklicznych tras dla małych, kilkunastoosobowych pojazdów (pojazdy elektryczne lub inne nisko i zeroemisyjne);
zapewnienie dostępu do Internetu wysokiej jakości na terenie całej gminy i podnoszenie kompetencji cyfrowych	<ul style="list-style-type: none"> o rozwój sieci Internetu jako kluczowej infrastruktury; o tworzenie na terenie gminy miejsc dostępu do otwartego, bezpłatnego Internetu; o wzmacnianie kompetencji cyfrowych wśród mieszkańców;
Cel strategiczny: Gmina atrakcyjna dla mieszkańców i turystów	
Cele operacyjne	Kierunki działań
poszerzenie i uatrakcyjnienie oferty usług publicznych dla różnych grup interesariuszy	<ul style="list-style-type: none"> o rozwój profilaktyki zdrowotnej i jej promocja; o tworzenie miejsc opieki dla dzieci, szczególnie w wieku do lat 3; o zapewnienie odpowiedniego wsparcia osobom starszym (zarówno w zakresie usług opiekuńczych jak i aktywizacji społecznej); o poprawa bezpieczeństwa na terenie Gminy (inwestycje zwiększające bezpieczeństwo na drogach – remonty dróg, chodniki, oświetlenie oraz działania na rzecz zwiększenia bezpieczeństwa publicznego); o rozwój oferty zajęć pozalekcyjnych i poszerzenie oferty edukacji formalnej (m.in. klasy językowe, szkoła muzyczna); o rozwój oferty usług czasu wolnego skierowanej do różnych grup mieszkańców i użytkowników gminy (w tym zapewnienie miejsc spędzania czasu poza lekcjami w budynkach szkół);

	<ul style="list-style-type: none"> o zapewnienie możliwości (w tym lokalowych) spędzania wolnego czasu jako zajęć międzypokoleniowych (np. zajęcia kreatywne, warsztaty z gotowania, rysowania, ćwiczenia fizyczne w małych grupkach, wymiana/sprzedaż rękodzieła lub przetworów);
<p>wdrażanie ładu przestrzennego</p>	<ul style="list-style-type: none"> o dalsza estetyzacja i rewitalizacja przestrzeni; o zapewnienie ochrony bioróżnorodności (utrzymanie w dobrym stanie obszarów cennych przyrodniczo) w szczególności poprzez wyznaczenie w przestrzeni gminy korytarzy ekologicznych, na których wskazuje się ograniczenia w zabudowie; o dalsza konsekwentna realizacji polityki przestrzennej; o kształtowanie w przestrzeni Miasta i Gminy terenów publicznych, w tym szczególnie zieleni; o kształtowanie przestrzeni gminy w celu zachowania terenów rolnych i rozwoju rolnictwa, w szczególności na terenach stanowiących powiązania ekologiczne, łączących obszary chronione; o ochrona wód przed zanieczyszczeniami pochodzącymi ze źródeł rolniczych, poprzez wdrożenie i przestrzeganie zasad Dobrej Praktyki Rolniczej; o wprowadzenie do dokumentów planistycznych zapisów dotyczących podjęcia działań mających na celu zwiększenie retencji wodnej, w tym szczególnie na terenach rolniczych, leśnych i zurbanizowanych (np. zalesienie, tworzenie stref buforowych); o ograniczenie zabudowy na terenach otwartych (lub zainwestowanych fragmentarycznie) – położonych poza zwartymi jednostkami osadniczymi;

<p>tworzenie warunków i zachęt do rozwoju turystyki i rekreacji</p>	<ul style="list-style-type: none"> o opracowanie w formule partycypacyjnej strategii marki terytorialnej (wzmacnianie współpracy interesariuszy odpowiedzialnych za: promocję, turystykę i rekreację); o tworzenie zintegrowanych produktów turystycznych (wykorzystanie potencjału Czerska, historii Góry Kalwarii oraz walorów Wisły; wzmacnianie współpracy między różnymi grupami interesariuszy prowadzanych działania w zakresie turystyki); o wykorzystanie bogatego dziedzictwa kulturowego miasta (m.in. dla tworzenia przestrzeni publicznych pełniących funkcje reprezentacyjne oraz związane z budowaniem tożsamości lokalnej a także dla turystyki kulturowej); o utrzymanie i dalszy rozwój miejsc i obiektów służących rekreacji (place zabaw, boiska, szlaki piesze i rowerowe i powiązanie ich z istniejącą siecią);
<p>rozwój infrastruktury związanej z ochroną środowiska</p>	<ul style="list-style-type: none"> o dążenie do skanalizowania całej gminy; o rozwój instalacji OZE (tworzenie warunków do rozwoju, instalacje demonstracyjne); o inwestycje wspierające gospodarkę o obiegu zamkniętym w instytucjach publicznych, obiektach miejskich; o rozwój ekoinnowacji technologicznych, procesowych i produktowych w zakresie gospodarki odpadami i gospodarki wodnej; o wdrażanie nowoczesnych rozwiązań z zakresu podnoszenia efektywności energetycznej (m.in. rozwój i modernizacja sieci gazowej, energooszczędne oświetlenie uliczne);
<p>Cel strategiczny: Gmina nowoczesnie zarządzana</p>	
<p>Cele operacyjne</p>	<p>Kierunki działań</p>
<p>wdrażanie zasad zarządzania partycypacyjnego</p>	<ul style="list-style-type: none"> o wdrażanie programów edukacyjnych w zakresie rozwoju postaw: partycypacji, przedsiębiorczości, współpracy;

	<ul style="list-style-type: none"> o wzmacnianie nowoczesnych umiejętności i kompetencji kadry administracyjnej i samorządowej; o wdrażanie zielonych zamówień publicznych i uwzględnianie w zamówieniach publicznych klauzul GOZ i klauzul społecznych; o identyfikacja potrzeb mieszkańców przez okresowe badania np. typu panel obywatelski ;
pełniejsze wdrożenie e-usług	<ul style="list-style-type: none"> o zwiększenie oferty usług e-administracji; o zwiększenie dostępu do e-usług kierowanych do przedsiębiorców; o zapewnienie możliwości podnoszenia kompetencji w zakresie e- gospodarki;
zapewnienie ciągłości wdrażania celów polityki rozwoju lokalnego	<ul style="list-style-type: none"> o realizacja monitoringu i ewaluacji dokumentów związanych z polityką rozwoju; o wdrożenie szerokiej partycypacji na etapie opracowania i wdrażania dokumentów związanych z polityką lokalną – kształtowanie postaw odpowiedzialności interesariuszy za przyjęte cele rozwojowe;
Cel strategiczny: Gmina reagująca na wyzwania	
Cele operacyjne	Kierunki działań
podjęcie działań na rzecz włączenia społecznego i przeciwdziałanie procesom wykluczenia (szeroko rozumianego)	<ul style="list-style-type: none"> o tworzenie wielofunkcyjnych, integrujących przestrzeni publicznych dostosowanych do potrzeb różnych grup odbiorców (m.in. miejsca odpoczynku dla seniorów, przestrzenie z funkcjami edukacyjnymi); o uatrakcyjnienie oferty edukacyjnej formalnej i nieformalnej dla różnych grup wiekowych (edukacja przez całe życie); o likwidacja barier architektonicznych w obiektach i przestrzeniach publicznych;
tworzenie klimatu dla rozwoju przedsiębiorczości	<ul style="list-style-type: none"> o monitoring potrzeb lokalnego rynku pracy i współpraca międzysektorowa w zakresie odpowiadania na potrzeby lokalnego rynku pracy;

	<ul style="list-style-type: none"> o tworzenie programów nauczania we współpracy z przedsiębiorcami (np. staże, projekty mentoringowe); o tworzenie warunków dla rozwoju e-gospodarki; o realizacja proinwestycyjnej polityki przestrzennej; o wzmacnianie atrakcyjności obszaru miasta jako kreatora rozwoju społeczno-gospodarczego (m.in. rewitalizacja tkanki miejskiej).
--	--

Źródło: opracowanie własne

Realizacja Strategii będzie prowadzić do rozwoju lokalnego oraz m.in. poprawy lokalnej infrastruktury technicznej (w tym. m.in. rozwój sieci kanalizacyjnej, remonty i/lub przebudowa dróg). Strategia przewiduje więc możliwość realizacji działań, które mogą znacząco oddziaływać na środowisko. Każdorazowo, w przypadku realizacji tego typu przedsięwzięć (znając już ich dokładną lokalizację oraz założenia techniczne i technologiczne), inwestycje będą poprzedzone oceną oddziaływania na środowisko. Na tym etapie będą stwierdzane ewentualne ponadnormatywne oddziaływania na środowisko (w tym na jego poszczególne elementy). W razie konieczności na tym etapie, określane będą także odpowiednie działania ograniczające oddziaływanie lub kompensacyjne, możliwe do zastosowania.

Równocześnie należy zauważyć, że w Strategii przewidziano także działania korzystnie wpływające na środowisko i jego elementy: rozwój ekoinnowacji technologicznych, procesowych i produktowych w zakresie gospodarki odpadami i gospodarki wodnej; wdrażanie nowoczesnych rozwiązań z zakresu podnoszenia efektywności energetycznej (m.in. rozwój i modernizacja sieci gazowej, energooszczędne oświetlenie uliczne).

Mimo węzłowego położenia w skali regionalnej i krajowej w gminie uniknięto chaosu w zakresie zagospodarowania przestrzennego. Wykształciła się korzystna struktura funkcjonalno-przestrzenna gminy: część północna ma charakter przemysłowo-usługowy, w części centralnej przeważają funkcje mieszkaniowe i administracyjno-usługowe, a w południowej funkcje rolnicze, w tym sadownictwo, ogrodnictwo i lasy. Taka struktura funkcjonalno-przestrzenna daje wiele możliwości rozwoju m.in. w zakresie lokalizacji przemysłu, usług, administracji, mieszkalnictwa, wyspecjalizowanych rodzajów produkcji rolnej, w szczególności sadownictwa itp. Pozwala także na zachowanie i wzmocnienie istniejącego, znaczącego i wyjątkowego potencjału turystycznego z uwagi na walory przyrodnicze oraz bogatą przeszłość historyczną, która ma związek z jej unikatowym położeniem.

Obszar gminy charakteryzuje się unikatowym zróżnicowaniem ukształtowania terenu, m.in. dzięki położeniu na terenie dwóch mezoregionów fizycznogeograficznych tj. Równiny Warszawskiej oraz Doliny Środkowej Wisły. Tworzy to atrakcyjne warunki dla rozwoju społeczno-gospodarczego. Strukturę osadniczą gminy Góra Kalwaria pokazuje Ryc. 2

Ryc. 2. Struktura osadnicza i podstawowe elementy zagospodarowania przestrzennego gminy miejsko-wiejskiej Góra Kalwaria

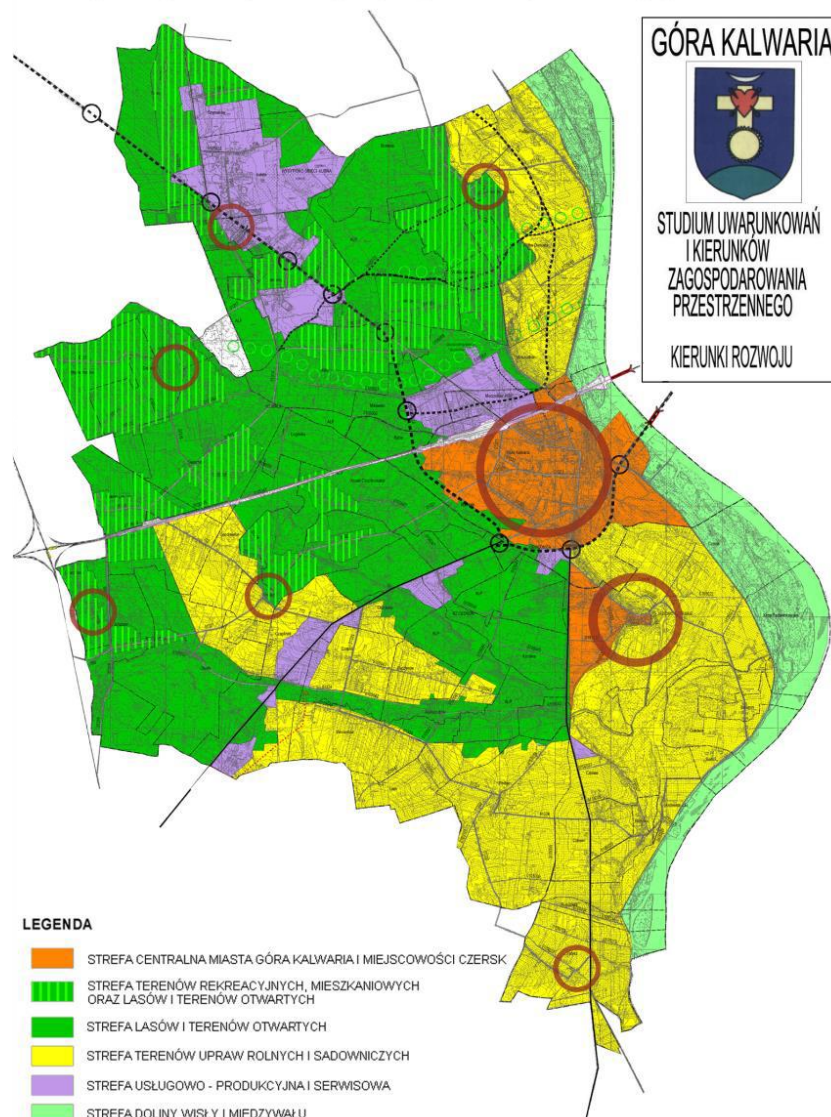
Źródło: Program Ochrony Środowiska dla Gminy Góra Kalwaria na lata 2017-2021 z perspektywą do roku 2024

Układ przestrzenno-funkcjonalny gminy miejsko-wiejskiej Góra Kalwaria określony został w dokumencie: „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego

Miasta i Gminy Góra Kalwaria. Kierunki zagospodarowania przestrzennego, (ze zmianą dot.: fragmentów wsi: wsi Aleksandrów i Linin). Sporządzający – burmistrz Miasta i Gminy Góra Kalwaria, Warszawa – czerwiec 2014”. Dokument ten wskazuje ramy wszelkich działań społeczno-gospodarczych dopuszczalnych i promowanych tak na obszarze miasta Góra Kalwaria, jak i na terenach wiejskich gminy Góra Kalwaria.

Obowiązują określone w „Studium ...” zasady, którym podlegają wszelkie formy działalności na obszarze 6 wyznaczonych stref funkcjonalno-przestrzennych gminy Góra Kalwaria – obszar tych stref pokazuje Ryc. 3.

Ryc. 3. Kierunki kształtowania struktury przestrzennej gminy Góra Kalwaria

Źródło: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Góra Kalwaria. Kierunki zagospodarowania przestrzennego, (ze zmianą dot.: fragmentów wsi: wsi Aleksandrów i Linin). Sporządzający – burmistrz Miasta i Gminy Góra Kalwaria, Warszawa – czerwiec 2014

Szczegółowe wskazania dotyczące dopuszczalnych sposobów zagospodarowania w poszczególnych strefach funkcjonalno-przestrzennych określa „Studium...” w sposób następujący:

1/ Strefa centralna miasta Góra Kalwaria i miejscowości Czersk

Miasto Góra Kalwaria to ośrodek administracyjno-usługowy, skupiający najważniejsze obiekty służące funkcjom o charakterze miejskim, jak również obsługującym całą gminę. Charakteryzuje się największym bogactwem miejsc i obiektów o pierwszorzędym znaczeniu dla historii i kultury miasta oraz regionu. Powiązany z miastem Czersk jest wsią o dużej wartości historycznej, kulturowej i krajobrazowej. Przy rozwoju funkcji mieszkaniowej i usługowej może stać się istotnym ośrodkiem osadniczym w gminie.

Główne kierunki zmian w zagospodarowaniu Góry Kalwarii obejmują:

- o ochronę i rewaloryzację historycznego układu urbanistycznego oraz rewaloryzację historycznych kwartałów z możliwością uzupełnień, a także kontynuację zasady kwartału urbanistycznego przy kształtowaniu nowych terenów zabudowy,
- o rewaloryzację zabytkowych koszar i ich adaptację dla potrzeb ogólnomiejskich i gminnych,
- o renowację istniejącej i tworzenie nowej zieleni miejskiej, w tym parków i skwerów miejskich, zieleni przyulicznej i zieleni skarpy wiślanej oraz zabytkowych cmentarzy,
- o priorytet dla lokalizacji obiektów użyteczności publicznej oraz wprowadzenie usług w parterach budynków, ze szczególnym uwzględnieniem przestrzeni publicznej ulic i placów,
- o zagospodarowanie nowych terenów w sposób adekwatny do charakteru miasta i z udziałem funkcji miastotwórczych oraz przestrzeni publicznych,
- o zakaz sytuowania uciążliwych i terenochłonnych obiektów produkcyjnych, rzemieślniczych, składowych i transportowych w centrum miasta.

Główne kierunki zmian w zagospodarowaniu Czerska obejmują:

- o ochronę i rewaloryzację historycznego układu urbanistycznego z możliwością uzupełnień,
- o stosowanie zasady kwartału urbanistycznego przy kształtowaniu nowych terenów zabudowy,
- o renowację istniejących i tworzenie nowych terenów zieleni, w tym skwerów miejskich, zieleni przyulicznej i zieleni Skarpy Wiślanej,
- o priorytet dla lokalizacji obiektów użyteczności publicznej oraz usług z zakresu turystyki i gastronomii, ze szczególnym uwzględnieniem przestrzeni publicznej ulic i Placu Tysiąclecia,

- o zakaz sytuowania uciążliwych i terenochłonnych obiektów produkcyjnych, rzemieślniczych, składowych i transportowych.

2/ Strefa terenów upraw rolnych i sadowniczych

Tereny upraw rolnych i sadowniczych przeważają w południowej i wschodniej części gminy, znajdują się zarówno poniżej, jak i powyżej Skarpy Wiślanej. Występowanie bardzo dobrych gleb najwyższych klas bonitacyjnych, jak i wieloletnie lokalne tradycje w uprawie sadów są przesłanką do wyznaczenia obszarów rolniczej przestrzeni produkcyjnej i jej ochrony.

Najważniejsze obszary przewidziane do koncentracji zabudowy mieszkaniowej (głównie siedliskowej i agroturystyki) oraz usług podstawowych to wsie: Coniew, Potycz, Pęcław, Sobików i Cendrowice, Brzeście. Zwarte kompleksy terenów upraw rolnych i sadowniczych wskazuje się w sołectwach: Podosowa, Pęcław, Potycz, Podgóra, Coniew, Borki, Ostrówek, Buczynów, Aleksandrów, częściowo Wólka Dworska, Podłęczce, Wincentów, Brzeście – część wschodnia, Moczydłów – część wschodnia, Czersk – tereny poniżej skarpy wiślanej, Brzumin, Kępa Radwankowska, Królewski Las, Linin, Czaplin oraz częściowo: Czaplinek, Sobików, Cendrowice, Obręb.

Główne kierunki zmian w zagospodarowaniu przestrzennym obejmują:

- o ograniczenie możliwości zabudowy na terenach upraw rolnych i sadowniczych (w tym możliwości lokalizacji zabudowy siedliskowej) i koncentrowanie nowej zabudowy w wyznaczonych miejscach,
- o wyznaczenie terenów dla kontynuacji, uzupełniania i podwyższania standardów zabudowy wzdłuż istniejących dróg publicznych, w miejscach wskazanych w rysunku studium,
- o wyznaczenie terenów kształtowania ośrodków wiejskich z uzupełnianiem i kontynuacją istniejącej zabudowy,
- o utrzymanie istniejących i promowanie nowych zakładów przetwórstwa rolnego i produkcji rolnej z dopuszczeniem ich przekształceń,
- o promowanie gospodarstw agroturystycznych przy zachowaniu wytycznych dla zabudowy mieszkaniowej.

3 i 4/ Strefa terenów rekreacyjnych, mieszkaniowych oraz lasów i terenów otwartych

Na terenach położonych głównie w północnej i zachodniej części gminy kształtują się zespoły zabudowy rozwijające się w oparciu o naturalne walory obszaru, w tym położenie blisko granic administracyjnych Warszawy i miasta powiatowego Piaseczno, atrakcyjny krajobraz wzbogacony licznymi lasami, korzystne warunki środowiska. Na te elementy w przyszłości nałoży się walor dobrej dostępności komunikacyjnej - po

podwyższeniu parametrów technicznych drogi krajowej nr 79 Warszawa – Góra Kalwaria oraz po realizacji i uzupełnieniu sieci dróg powiatowych i gminnych.

Najważniejsze obszary dla zabudowy o charakterze strefy terenów rekreacyjnych, mieszkaniowych oraz lasów i terenów otwartych to wsie i ich okolice, takie jak: Dobiesz, Wojciechowice, Sierzchów, Czarny Las, Czachówek, Julianów, Krzaki Czaplinkowskie, Karolina – część zachodnia, Ługówka, część sołectw: Kąty, Tomice, Baniocha, Solec, Brzeście, Sobików, Cendrowice, Wólka Załęska, Linin, Mikówiec, Czersk (część zachodnia), a także tereny pomiędzy rzeką Czarną a lasem we wsi Obręb.

Główne kierunki zmian w zagospodarowaniu strefy terenów rekreacyjnych, mieszkaniowych oraz lasów i terenów otwartych obejmują:

- o ochronę istniejących lasów i wyznaczenie terenów rolnych wskazanych do zalesień,
- o ochronę walorów dolin rzecznych i zakaz zabudowy w ich obszarze,
- o wyznaczenie terenów dla kontynuacji, uzupełniania oraz podwyższania standardów istniejącej zabudowy, a także terenów dla nowej zabudowy,
- o wskazanie terenów dla perspektywnego rozwoju funkcji mieszkaniowej – w tym zabudowy jednorodzinnej i zabudowy jednorodzinnej na ponad normatywnych działkach, z priorytetem zachowania wartości krajobrazowych terenu,
- o wskazanie obszarów lokalizacji nowych bądź adaptacji istniejących obiektów i urządzeń sportu, rekreacji i agroturystyki,
- o zakaz sytuowania uciążliwych i terenochłonnych obiektów produkcyjnych, rzemieślniczych, składowych i transportowych we wsiach: Dobiesz, Wojciechowice, Czachówek, Julianów, Krzaki Czaplinkowskie, Obręb oraz ograniczanie sytuowania takich obiektów w pozostałych wsiach strefy, w szczególności we wsiach Solec, Sierzchów, Tomice, Kąty i Czarny Las.

5/ Strefa usługowo-produkcyjna i serwisowa

W północno-zachodniej części gminy oraz na północno- zachodnim skraju miasta Góra Kalwaria, a także wzdłuż ważniejszych tras komunikacyjnych – dróg krajowych i wojewódzkich wyodrębnia się obszary należące do strefy usługowo – produkcyjnej i serwisowej. Obecnie znajduje się w niej wiele zróżnicowanych funkcjonalnie i nieuporządkowanych terenów i obiektów - głównie usług, składów, przetwórstwa i produkcji. W tej części również znajduje się zakład utylizacji odpadów łubna oraz wieś Baniocha - duży ośrodek osadniczy bez wykształconych przestrzeni publicznych i właściwej komunikacji o funkcji mieszkaniowo-usługowej. Ta strefa powinna być porządkowana i rozbudowana według nowych standardów i z priorytetem właściwego kształtowania przestrzeni publicznych i półpublicznych, tworząc miejsca rozwoju przedsiębiorczości, wytwórczości i nowych technologii, dając miejsce pracy mieszkańcom gminy oraz umożliwiając jej dynamiczny rozwój.

Najważniejsze obszary przewidziane do koncentracji zabudowy o funkcji usługowej, produkcyjnej, składów i urządzeń infrastruktury technicznej, to: część wsi Szymanów, Łubna, Baniocha, sołectwo Moczydłów – część zachodnia i Moczydłów PGR, część miasta Góra Kalwaria (rejon ul. Adamowicza) Czaplinek i Czaplin przy drodze wojewódzkiej nr 50, Mikówiec – rejon ul. Adamowicza oraz Kąty i Tomice w rejonie Europejskiej, wschodnia część wsi Karolina, część wsi Potycz i Dębówka, rejon skrzyżowania z drogą powiatową nr 79 we wsi Solec.

Główne kierunki zmian w zagospodarowaniu przestrzennym obejmują:

- o wyznaczenie terenów dla perspektywicznego rozwoju funkcji produkcyjnej, składów, drobnej wytwórczości i usług komunikacyjnych oraz umożliwienie adaptacji istniejących obiektów w celu podwyższania standardów ich funkcjonowania,
- o koncentrowanie opisanych funkcji wzdłuż dróg powiatowych, wojewódzkich i krajowych (z dostępnością poprzez drogi serwisowe lub odbarczające), na terenach po byłych Państwowych Gospodarstwach Rolnych i spółdzielniach specjalistycznych, w rejonie stacji kolejowych i w miejscach gdzie rozwój tych funkcji został już zapoczątkowany, o ile nie będzie to kolidowało z funkcją zabudowy mieszkaniowej,
- o promowanie lokalizacji parków technologicznych i inkubatorów przedsiębiorczości,
- o lokalizację zabudowy o funkcji mieszanej: usługowo – mieszkaniowej w otoczeniu terenów przemysłowych, w celu rozwoju małych przedsiębiorstw,
- o uzupełnianie, modernizację istniejącej zabudowy mieszkaniowej, sąsiadującej z terenami produkcyjnymi, wraz z podejmowaniem działań w celu jej ochrony przed uciążliwościami, jakie może powodować funkcjonowanie obiektów na takich terenach,
- o rekultywację dawnych glinianek, zagospodarowanie ich zielenią dla celów usług, wypoczynku oraz sportu i włączenie części z nich w system terenów rekreacji dla strefy,
- o promowanie business – parków, jako najlepszej formy wprowadzania funkcji laboratoryjnych, biurowych, nauki i współczesnych technologii w powiązaniu z zielenią,
- o wskazanie terenów możliwej lokalizacji obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m², przewidzianych dla usług handlu, ale też gastronomii, rozrywki, sportu, nauki, usługi specjalistyczne, usługi związane z obsługą komunikacji i transportu, biura,
- o rekultywację byłego wysypiska śmieci Łubna I i realizację zakładu utylizacji odpadów Łubna II według najnowszych technologii, nie powodujących uciążliwości dla środowiska,

- o adaptację, rozbudowę i stałe podnoszenie standardów (w miarę rozwoju nowych technologii) oczyszczalni ścieków Moczydłów i przepompowni ścieków w Baniosze (docelowo przewidzianej jako oczyszczalnia ścieków).

6/ Strefa doliny Wisły w międzywalu

Rzeka i dolina Wisły tworzą bardzo silny i znaczący ciąg ekologiczny, łączący wiele ekosystemów Mazowsza. Stanowi on przy tym fragment międzynarodowego korytarza ekologicznego łączącego Bałtyk z dorzeczem Dniestru i Dunaju, mającego ogromne znaczenie dla wędrówek ptaków. Jest ostoją gniazdowania ornitofauny, czego dowodem są liczne rezerваты przyrody oraz miejscem zimowania rzadkich gatunków ptaków wodnych ze Skandynawii. Naturalna Wisła buduje różnorodność gatunkową i siedliskową, w tym ginących w Europie łągów. Teren ten jest całkowicie wyłączony spod zabudowy i objęty różnymi formami ochrony, tj.:

- 1) strefa szczególnej ochrony ekologicznej Warszawskiego Obszaru Krajobrazu Chronionego,
- 2) rezerwat Łachy Brzeskie,
- 3) obszar „Natura 2000”.

Przewiduje się ochronę tego terenu i objęcie go całkowitym zakazem zabudowy, przekształceń lub użytkowania, powodującego zmiany w zagospodarowaniu oraz uciążliwości dla środowiska, z wyjątkiem terenów „Brzanki” oraz terenów podskarpowych miasta Góra Kalwaria, a w szczególności portu rzecznego, gdzie dopuszcza się realizację funkcji usługowych – sportu, turystyki, rekreacji i gastronomii.

Jak widać z przytoczonych wskazań istotnymi uwarunkowaniami ukształtowanego i realizowanego modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy Góra Kalwaria są występujące na obszarze gminy ograniczenia wynikające z występowania różnorodnych form ochrony przyrody. Wykaz tych form zawiera tabela 3.

Tabela 3. Wykaz obiektów przyrodniczych prawnie chronionych na obszarze gminy Góra Kalwaria wg stanu na 15.10.2022 r.

Forma obiektu	Nazwa	Data utworzenia	Powierzchnia	Nadzorca	Rodzaj aktu prawnego	Nazwa aktu prawnego	Publikacja aktu prawnego
Rezerwat przyrody	Łąchy Brzeskie	1998-12-31	476.3100	Konieczność zmiany przepisów wskazujących sprawującego nadzór	utworzenie	Rozporządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 23 grudnia 1998 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody	Dziennik Ustaw z 1998 r. Nr 166, poz. 1224
					zmiana	Rozporządzenie Nr 274 Wojewody Mazowieckiego z dnia 12 grudnia 2001 r. w sprawie ogłoszenia wykazu rezerwatów przyrody zlokalizowanych na terenie województwa mazowieckiego i utworzonych do dnia 31 grudnia 1998 roku	Dz. Urz. Województwa Mazowieckiego z 2001 r. Nr 269, poz. 6860
					plan ochrony	Rozporządzenie Nr 59 Wojewody Mazowieckiego z dnia 8 grudnia 2003 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody "Łąchy Brzeskie"	Dz. Urz. Województwa Mazowieckiego z 2003 r. Nr 306, poz. 8147
Park krajobrazowy	Chojnowski Park Krajobrazowy	1993-06-01	6796.0000	konieczność zmiany przepisów wskazujących sprawującego nadzór	utworzenie	Rozporządzenie Wojewody Warszawskiego z dnia 1 czerwca 1993 r. w sprawie utworzenia Chojnowskiego Parku Krajobrazowego	Dz. Urz. Woj. Warszawskiego Nr 9, poz. 100 z 15 czerwca 1993 r.
					zmiana	Rozporządzenie Nr 171 Wojewody Mazowieckiego z dnia 18 października 2000 r. zmieniające rozporządzenie Wojewody Warszawskiego z dnia 1 czerwca 1993 r. w sprawie utworzenia Chojnowskiego Parku Krajobrazowego (Dz. Urz. Woj. Warsz. z dnia 15 czerwca 1993 r. Nr 9, poz. 100)	Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego Nr 128, poz. 1226 z dnia 24 października 2000 r.
					zmiana	Rozporządzenie Nr 22 Wojewody Mazowieckiego z dnia 6 sierpnia 2004 r. zmieniające rozporządzenia w sprawie utworzenia Chojnowskiego Parku Krajobrazowego	Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego Nr 208, poz. 5580 z dnia 19 sierpnia 2004 r.
					zmiana	Rozporządzenie Nr 6 Wojewody Mazowieckiego z dnia 4 kwietnia 2005 r. uchylające rozporządzenie zmieniające rozporządzenie w sprawie utworzenia Chojnowskiego Parku Krajobrazowego.	Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego Nr 75, poz. 1975 z dnia 9 kwietnia 2005 r.
					zmiana	Rozporządzenie Nr 7 Wojewody Mazowieckiego z dnia 4 kwietnia 2005 r. w sprawie Chojnowskiego Parku Krajobrazowego.	Dz. Urz. Województwa Mazowieckiego Nr 75, poz. 1976 z dnia 9 kwietnia 2005 r.
Obszar chronionego krajobrazu	Warszawski	1997-10-01	148409.1000	Marszałek Województwa Mazowieckiego	utworzenie	Rozporządzenie Wojewody Warszawskiego z dnia 29 sierpnia 1997 r. w sprawie utworzenia obszaru chronionego krajobrazu na terenie województwa warszawskiego	Dz. Urz. Woj. Warszawskiego z 1997 r. Nr 43, poz. 149

Forma obiektu	Nazwa	Data utworzenia	Powierzchnia	Nadzorca	Rodzaj aktu prawnego	Nazwa aktu prawnego	Publikacja aktu prawnego
					zmiana	ROZPORZĄDZENIE Nr 117 WOJEWODY MAZOWIECKIEGO z dnia 3 sierpnia 2000 r. w sprawie zmiany Rozporządzenia Wojewody Warszawskiego z dnia 29 sierpnia 1997r. w sprawie utworzenia obszaru chronionego krajobrazu na terenie województwa warszawskiego (Dz.Urz. Woj.Warsz. z dnia 16 września 1997r. Nr 43, poz. 149)	Dz. Urz. Województwa Mazowieckiego z 2000 r. Nr 93, poz. 911
					zmiana	ROZPORZĄDZENIE Nr 218 WOJEWODY MAZOWIECKIEGO z dnia 6 lipca 2001 r. w sprawie zmiany rozporządzenia Wojewody Warszawskiego z dnia 29 sierpnia 1997r. w sprawie utworzenia obszaru chronionego krajobrazu na terenie województwa warszawskiego w odniesieniu do opisu granic.	Dz. Urz. Województwa Mazowieckiego z 2001 r. Nr 161, poz. 2363
					zmiana	ROZPORZĄDZENIE Nr 57 WOJEWODY MAZOWIECKIEGO z dnia 3 lipca 2002 r. w sprawie obszaru chronionego krajobrazu.	Dz. Urz. Województwa Mazowieckiego z 2002 r. Nr 188, poz. 4306
					zmiana	ROZPORZĄDZENIE Nr 2 WOJEWODY MAZOWIECKIEGO z dnia 29 stycznia 2003 r. w sprawie obszaru chronionego krajobrazu.	Dz. Urz. Województwa Mazowieckiego z 2003 r. Nr 38, poz. 1053
					zmiana	ROZPORZĄDZENIE Nr 3 WOJEWODY MAZOWIECKIEGO z dnia 13 lutego 2007 r. w sprawie Warszawskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu.	Dz. Urz. Województwa Mazowieckiego z 2007 r. Nr 42, poz. 870
					zmiana	ROZPORZĄDZENIE Nr 56 WOJEWODY MAZOWIECKIEGO z dnia 13 października 2008 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie Warszawskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu	Dz. Urz. Województwa Mazowieckiego z 2008 r. Nr 185, poz. 6629
					zmiana	UCHWAŁA Nr 34/13 SEJMIKU WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO z dnia 18 lutego 2013 r. zmieniająca niektóre rozporządzenia Wojewody Mazowieckiego dotyczące obszarów chronionego krajobrazu	Dz. Urz. Województwa Mazowieckiego z 2013 r. poz. 2486
Obszar natura 2000	Łąki Solecie	2011-03-01	222.0600	Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Warszawie	utworzenie	DECYZJA KOMISJI z dnia 10 stycznia 2011 r. w sprawie przyjęcia na mocy dyrektywy Rady 92/43/EWG czwartego zaktualizowanego wykazu terenów mających znaczenie dla Wspólnoty składających się na kontynentalny region biogeograficzny (notyfikowana jako dokument nr C(2010) 9669)(2011/64/UE)	Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej L 33 str. 146

Forma obiektu	Nazwa	Data utworzenia	Powierzchnia	Nadzorca	Rodzaj aktu prawnego	Nazwa aktu prawnego	Publikacja aktu prawnego
Obszar natura 2000	Dolina Środkowej Wisły	2004-11-05	30777.8800	Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Warszawie	utworzenie	ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA z dnia 21 lipca 2004 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000	Dziennik Urzędowy 04.229.2313
					zmiana	ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA1) z dnia 5 września 2007 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000	Dziennik Ustaw 2007.179.1275
					zmiana	ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA z dnia 27 października 2008 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000	Dziennik Ustaw 2008.198.1226
					plan ochrony	Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie i Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Lublinie z dnia 24 kwietnia 2014r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Środkowej Wisły PLB140004 [Dziennik Urzędowy Województwa Mazowieckiego z 2014r. Poz. 4572] [Dziennik Urzędowy Województwa Lubelskiego z 2014r. Poz. 1853]	
					plan ochrony	Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie i Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Lublinie z dnia 16 grudnia 2014r. zmieniające zarządzenie w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Środkowej Wisły PLB140004 [Dziennik Urzędowy Województwa Mazowieckiego z 2014r. Poz. 11870] [Dziennik Urzędowy Województwa Lubelskiego z 2014r. Poz. 4592]	
					plan ochrony	Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie i Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Lublinie z dnia 30 maja 2016r. zmieniające zarządzenie w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Środkowej Wisły PLB140004 [Dziennik Urzędowy Województwa Wielkopolskiego z 2016r. Poz. 5083] [Dziennik Urzędowy Województwa Lubelskiego z 2016r. Poz. 2200]	
Pomnik przyrody		1974-10-01	0.0000	Wojewoda Mazowiecki	utworzenie	Orzeczenie Nr 505 z dnia 14 września 1974 r. o uznaniu za pomnik przyrody	Dziennik Urzędowy Wojewódzkiej Rady Narodowej w Warszawie z dnia 01.10.1974 r. Nr 19, poz. 236

Forma obiektu	Nazwa	Data utworzenia	Powierzchnia	Nadzorca	Rodzaj aktu prawnego	Nazwa aktu prawnego	Publikacja aktu prawnego
					zmiana	Rozporządzenie Nr 15 Wojewody Mazowieckiego z dnia 31 lipca 2009 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody położonych na terenie powiatu piaseczyńskiego	Dziennik Urzędowy Województwa Mazowieckiego z dnia 31.07.2009 r. Nr 124, poz. 3630
Pomnik przyrody		1977-09-15	0.0000	Wojewoda Mazowiecki	utworzenie	Orzeczenie Nr 370 Prezydenta Warszawy z dnia 30 lipca 1977 r. o uznaniu za pomnik przyrody	Dziennik Urzędowy Rady Narodowej m. st. Warszawy z dnia 15.09.1977 r. Nr 7, poz. 53
					zmiana	Rozporządzenie Nr 15 Wojewody Mazowieckiego z dnia 31 lipca 2009 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody położonych na terenie powiatu piaseczyńskiego	Dziennik Urzędowy Województwa Mazowieckiego z dnia 31.07.2009 r. Nr 124, poz. 3630
Pomnik przyrody	Książę Mazowiecki	1976-08-16	0.0000	Wojewoda Mazowiecki	utworzenie	Orzeczenie Nr 185 Prezydenta Warszawy z dnia 30 czerwca 1976 r. o uznaniu za pomnik przyrody	Dziennik Urzędowy Rady Narodowej m. st. Warszawy z dnia 16.08.1976 r. Nr 17, poz. 87
					zmiana	Rozporządzenie Nr 15 Wojewody Mazowieckiego z dnia 31 lipca 2009 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody położonych na terenie powiatu piaseczyńskiego	Dziennik Urzędowy Województwa Mazowieckiego z dnia 31.07.2009 r. Nr 124, poz. 3630
Pomnik przyrody	Mały Jacek	1976-08-16	0.0000	Wojewoda Mazowiecki	utworzenie	Orzeczenie Nr 184 Prezydenta Warszawy z dnia 30 czerwca 1976 r. o uznaniu za pomnik przyrody	Dziennik Urzędowy Rady Narodowej m. st. Warszawy z dnia 16.08.1976 r. Nr 17, poz. 87
					zmiana	Rozporządzenie Nr 15 Wojewody Mazowieckiego z dnia 31 lipca 2009 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody położonych na terenie powiatu piaseczyńskiego	Dziennik Urzędowy Województwa Mazowieckiego z dnia 31.07.2009 r. Nr 124, poz. 3630
Pomnik przyrody		1974-07-31	0.0000	Wojewoda Mazowiecki	utworzenie	Orzeczenie Nr 427 Wojewody Warszawskiego z dnia 7 marca 1974 r. o uznaniu za pomnik przyrody	Dziennik Urzędowy Wojewódzkiej Rady Narodowej w Warszawie z dnia 31.07.1974 r. Nr 6, poz. 76
					zmiana	Rozporządzenie Nr 15 Wojewody Mazowieckiego z dnia 31 lipca 2009 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody położonych na terenie powiatu piaseczyńskiego	Dziennik Urzędowy Województwa Mazowieckiego z dnia

Forma obiektu	Nazwa	Data utworzenia	Powierzchnia	Nadzorca	Rodzaj aktu prawnego	Nazwa aktu prawnego	Publikacja aktu prawnego
							31.07.2009 r. Nr 124, poz. 3630
Pomnik przyrody		1974-03-15	0.0000	Wojewoda Mazowiecki	utworzenie	Orzeczenie Nr 427 Wojewody Warszawskiego z dnia 7 marca 1974 r. o uznaniu za pomnik przyrody	Dziennik Urzędowy Wojewódzkiej Rady Narodowej w Warszawie z dnia 15.03.1974 r. Nr 6, poz. 76
					zmiana	Rozporządzenie Nr 15 Wojewody Mazowieckiego z dnia 31 lipca 2009 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody położonych na terenie powiatu piaseczyńskiego	Dziennik Urzędowy Województwa Mazowieckiego z dnia 31.07.2009 r. Nr 124, poz. 3630
Pomnik przyrody		1980-08-25	0.0000	Wojewoda Mazowiecki	utworzenie	Orzeczenie Nr 625 Prezydenta Warszawy z dnia 20 czerwca 1980 r. o uznaniu za pomnik przyrody	Dziennik Urzędowy Rady Narodowej m. st. Warszawy z dnia 25.08.1980 r. Nr 13, poz. 49
					zmiana	Rozporządzenie Nr 15 Wojewody Mazowieckiego z dnia 31 lipca 2009 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody położonych na terenie powiatu piaseczyńskiego	Dziennik Urzędowy Województwa Mazowieckiego z dnia 31.07.2009 r. Nr 124, poz. 3630
Pomnik przyrody		1980-08-25	0.0000	Wojewoda Mazowiecki	utworzenie	Orzeczenie Nr 625 Prezydenta Warszawy z dnia 20 czerwca 1980 r. o uznaniu za pomnik przyrody	Dziennik Urzędowy Rady Narodowej m. st. Warszawy z dnia 25.08.1980 r. Nr 13, poz. 49
					zmiana	Rozporządzenie Nr 15 Wojewody Mazowieckiego z dnia 31 lipca 2009 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody położonych na terenie powiatu piaseczyńskiego	Dziennik Urzędowy Województwa Mazowieckiego z dnia 31.07.2009 r. Nr 124, poz. 3630
Pomnik przyrody		1980-08-25	0.0000	Wojewoda Mazowiecki	utworzenie	Orzeczenie Nr 625 Prezydenta Warszawy z dnia 20 czerwca 1980 r. o uznaniu za pomnik przyrody	Dziennik Urzędowy Rady Narodowej m. st. Warszawy z dnia 25.08.1980 r. Nr 13, poz. 49
					zmiana	Rozporządzenie Nr 15 Wojewody Mazowieckiego z dnia 31 lipca 2009 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody położonych na terenie powiatu piaseczyńskiego	Dziennik Urzędowy Województwa Mazowieckiego z dnia 31.07.2009 r. Nr 124, poz. 3630

Forma obiektu	Nazwa	Data utworzenia	Powierzchnia	Nadzorca	Rodzaj aktu prawnego	Nazwa aktu prawnego	Publikacja aktu prawnego
Pomnik przyrody		1977-09-15	0.0000	Wojewoda Mazowiecki	utworzenie	Orzeczenie Nr 368 Prezydenta Warszawy z dnia 30 lipca 1977 r. o uznaniu za pomnik przyrody	Dziennik Urzędowy Rady Narodowej m. st. Warszawy z dnia 15.09.1977 r. Nr 7, poz. 53
					zmiana	Rozporządzenie Nr 15 Wojewody Mazowieckiego z dnia 31 lipca 2009 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody położonych na terenie powiatu piaseczyńskiego	Dziennik Urzędowy Województwa Mazowieckiego z dnia 31.07.2009 r. Nr 124, poz. 3630
Pomnik przyrody		1977-09-15	0.0000	Wojewoda Mazowiecki	utworzenie	Orzeczenie Nr 368 Prezydenta Warszawy z dnia 30 lipca 1977 r. o uznaniu za pomnik przyrody	Dziennik Urzędowy Rady Narodowej m. st. Warszawy z dnia 15.09.1977 r. Nr 7, poz. 53
					zmiana	Rozporządzenie Nr 15 Wojewody Mazowieckiego z dnia 31 lipca 2009 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody położonych na terenie powiatu piaseczyńskiego	Dziennik Urzędowy Województwa Mazowieckiego z dnia 31.07.2009 r. Nr 124, poz. 3630
Pomnik przyrody	im. Czesława Wycecha	1977-09-15	0.0000	Wojewoda Mazowiecki	utworzenie	Orzeczenie Nr 368 Prezydenta Warszawy z dnia 30 lipca 1977 r. o uznaniu za pomnik przyrody	Dziennik Urzędowy Rady Narodowej m. st. Warszawy z dnia 15.09.1977 r. Nr 7, poz. 53
					zmiana	Rozporządzenie Nr 15 Wojewody Mazowieckiego z dnia 31 lipca 2009 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody położonych na terenie powiatu piaseczyńskiego	Dziennik Urzędowy Województwa Mazowieckiego z dnia 31.07.2009 r. Nr 124, poz. 3630
Pomnik przyrody	im. Czesława Wycecha	1977-09-15	0.0000	Wojewoda Mazowiecki	utworzenie	Orzeczenie Nr 368 Prezydenta Warszawy z dnia 30 lipca 1977 r. o uznaniu za pomnik przyrody	Dziennik Urzędowy Rady Narodowej m. st. Warszawy z dnia 15.09.1977 r. Nr 7, poz. 53
					zmiana	Rozporządzenie Nr 15 Wojewody Mazowieckiego z dnia 31 lipca 2009 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody położonych na terenie powiatu piaseczyńskiego	Dziennik Urzędowy Województwa Mazowieckiego z dnia 31.07.2009 r. Nr 124, poz. 3630
Pomnik przyrody	im. Czesława Wycecha	1977-09-15	0.0000	Wojewoda Mazowiecki	utworzenie	Orzeczenie Nr 368 Prezydenta Warszawy z dnia 30 lipca 1977 r. o uznaniu za pomnik przyrody	Dziennik Urzędowy Rady Narodowej m. st. Warszawy z dnia 15.09.1977 r. Nr 7, poz. 53

Forma obiektu	Nazwa	Data utworzenia	Powierzchnia	Nadzorca	Rodzaj aktu prawnego	Nazwa aktu prawnego	Publikacja aktu prawnego
					zmiana	Rozporządzenie Nr 15 Wojewody Mazowieckiego z dnia 31 lipca 2009 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody położonych na terenie powiatu piaseczyńskiego	Dziennik Urzędowy Województwa Mazowieckiego z dnia 31.07.2009 r. Nr 124, poz. 3630
Pomnik przyrody	Św. Antoniego	1973-04-30	0.0000	Wojewoda Mazowiecki	utworzenie	Orzeczenie Nr 283 Kierownika Wydziału Rolnictwa i Leśnictwa Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Warszawie z dnia 2 marca 1973 r. o uznaniu za pomnik przyrody	Dziennik Urzędowy Województwa Warszawskiego z 30.04.1973 r. Nr 8, poz. 105
					zmiana	Rozporządzenie Nr 15 Wojewody Mazowieckiego z dnia 31 lipca 2009 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody położonych na terenie powiatu piaseczyńskiego	Dziennik Urzędowy Województwa Mazowieckiego z dnia 31.07.2009 r. Nr 124, poz. 3630
Pomnik przyrody		1988-12-28	0.0000	Wojewoda Mazowiecki	utworzenie	Orzeczenie Nr 1001 Prezydenta Warszawy z dnia 28.12.1988 r. o uznaniu za pomnik przyrody	Dziennik Urzędowy Województwa Stołecznego Warszawskiego z 1989 r. Nr 24, poz. 264
					zmiana	Rozporządzenie Nr 15 Wojewody Mazowieckiego z dnia 31 lipca 2009 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody położonych na terenie powiatu piaseczyńskiego	Dziennik Urzędowy Województwa Mazowieckiego z dnia 31.07.2009 r. Nr 124, poz. 3630
Pomnik przyrody		1982-10-19	0.0000	Wojewoda Mazowiecki	utworzenie	Orzeczenie Nr 749 Prezydenta Warszawy z dnia 5 lipca 1982 r. o uznaniu za pomnik przyrody	Dziennik Urzędowy Rady Narodowej m. st. Warszawy z dnia 19.10.1982 r. Nr 14, poz. 68
					zmiana	Rozporządzenie Nr 15 Wojewody Mazowieckiego z dnia 31 lipca 2009 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody położonych na terenie powiatu piaseczyńskiego	Dziennik Urzędowy Województwa Mazowieckiego z dnia 31.07.2009 r. Nr 124, poz. 3630
Pomnik przyrody	Józef	1991-12-10	0.0000	Wojewoda Mazowiecki	utworzenie	Orzeczenie Nr 1069 Wojewody Warszawskiego z dnia 10 grudnia 1991 r. o uznaniu za pomnik przyrody	Dziennik Urzędowy Województwa Warszawskiego z 1992 r. Nr 7, poz. 76
					zmiana	Rozporządzenie Nr 15 Wojewody Mazowieckiego z dnia 31 lipca 2009 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody położonych na terenie powiatu piaseczyńskiego	Dziennik Urzędowy Województwa Mazowieckiego z dnia

Forma obiektu	Nazwa	Data utworzenia	Powierzchnia	Nadzorca	Rodzaj aktu prawnego	Nazwa aktu prawnego	Publikacja aktu prawnego
							31.07.2009 r. Nr 124, poz. 3630
Pomnik przyrody		1977-10-30	0.0000	Wojewoda Mazowiecki	utworzenie	Orzeczenie Nr 388 Prezydenta Warszawy z dnia 15 września 1977 r. o uznaniu za pomnik przyrody	Dziennik Urzędowy Rady Narodowej m. st. Warszawy z dnia 30.10.1977 r. Nr 10, poz. 68
					zmiana	Rozporządzenie Nr 15 Wojewody Mazowieckiego z dnia 31 lipca 2009 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody położonych na terenie powiatu piaseczyńskiego	Dziennik Urzędowy Województwa Mazowieckiego z dnia 31.07.2009 r. Nr 124, poz. 3630
Pomnik przyrody		1977-09-15	0.0000	Wojewoda Mazowiecki	utworzenie	Orzeczenie Nr 367 Prezydenta Warszawy z dnia 30 lipca 1977 r. o uznaniu za pomnik przyrody	Dziennik Urzędowy Rady Narodowej m. st. Warszawy z dnia 15.09.1977 r. Nr 7, poz. 53
					zmiana	Rozporządzenie Nr 15 Wojewody Mazowieckiego z dnia 31 lipca 2009 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody położonych na terenie powiatu piaseczyńskiego	Dziennik Urzędowy Województwa Mazowieckiego z dnia 31.07.2009 r. Nr 124, poz. 3630
Pomnik przyrody		1977-09-15	0.0000	Wojewoda Mazowiecki	utworzenie	Orzeczenie Nr 367 Prezydenta Warszawy z dnia 30 lipca 1977 r. o uznaniu za pomnik przyrody	Dziennik Urzędowy Rady Narodowej m. st. Warszawy z dnia 15.09.1977 r. Nr 7, poz. 53
					zmiana	Rozporządzenie Nr 15 Wojewody Mazowieckiego z dnia 31 lipca 2009 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody położonych na terenie powiatu piaseczyńskiego	Dziennik Urzędowy Województwa Mazowieckiego z dnia 31.07.2009 r. Nr 124, poz. 3630
Pomnik przyrody		1988-12-28	0.0000	Wojewoda Mazowiecki	utworzenie	Orzeczenie Nr 1002 Prezydenta Warszawy z dnia 28.12.1988 r. o uznaniu za pomnik przyrody	Dziennik Urzędowy Województwa Stołecznego Warszawskiego z 1989 r. Nr 24, poz. 264
					zmiana	Rozporządzenie Nr 15 Wojewody Mazowieckiego z dnia 31 lipca 2009 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody położonych na terenie powiatu piaseczyńskiego	Dziennik Urzędowy Województwa Mazowieckiego z dnia 31.07.2009 r. Nr 124, poz. 3630

Forma obiektu	Nazwa	Data utworzenia	Powierzchnia	Nadzorca	Rodzaj aktu prawnego	Nazwa aktu prawnego	Publikacja aktu prawnego
Pomnik przyrody	Jezioro Czerskie	1992-04-30	9.0000	Konieczność zmiany przepisów dot. sprawującego nadzór	utworzenie	Obwieszczenie Wojewody Warszawskiego z dnia 11 grudnia 1991 r. w sprawie ogłoszenia orzeczeń o uznaniu za pomnik przyrody	Dziennik Urzędowy Województwa Warszawskiego nr 7 pozycja 74
					zmiana	Rozporządzenie nr 15 Wojewody Mazowieckiego z dnia 31 lipca 2009 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody położonych na terenie powiatu piaseczyńskiego	Dz. Urz. Województwa Mazowieckiego z 2009 r. Nr 124, poz. 3630

Źródło: opracowanie własne na podstawie Centralnego Rejestru Form Ochrony Przyrody: <https://crfop.gdos.gov.pl/CRFOP/> dostęp 15.10.2022 r.

W szczególności na obszarze gminy obowiązują wskazania dotyczące ochrony wód powierzchniowych. Dotyczą one rzeki Czarna-Cedron oraz środkowego biegu rzeki Wisły. Największą rzeką odwadniającą wysoczyznę polodowcową, na której zlokalizowana jest gmina Góra Kalwaria jest rzeka Czarna, uchodząca do Wisły w miejscowości Góra Kalwaria na południe od mostu drogowego (na wysokości ul. Miłej). Mniejsze rzeki spływające z obszaru wysoczyzny są zazwyczaj krótkie i uchodzą bezpośrednio do Wisły lub też zasilają obszary podmokłe, występujące u podnóża krawędzi wysoczyzny². Na obszarze gminy znajdują się dwa punkty monitoringowe: Góra Kalwaria – ujście do Wisły na rzece Czarna-Cedron oraz Góra Kalwaria – most drogowy na Wiśle. W roku 2019 i 2021 dokonano oceny jednolitych części wód powierzchniowych, zgodnie z za-pisami Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 20 sierpnia 2008 r. w sprawie sposobu klasyfikacji stanu jednolitych części wód powierzchniowych. Jakość wód w punkcie kontrolno-pomiarowym Góra Kalwaria – ujście do Wisły na rzece Czarna-Cedron oceniono jako zły – porównaj Tabela 4.

² Por. Państwowy Instytut Geologiczny. Państwowy Instytut Badawczy. Opracowanie zamówione przez Ministra Środowiska Objąśnienia do Mapy Geośrodowiskowej Polski, 1:50 000 Arkusz Góra Kalwaria (597), Warszawa 2010

Tabela 4. Wybrane, syntetyczne elementy oceny jakości jednolitych części wód powierzchniowych na obszarze gminy Góra Kalwaria w 2021 r.

Lp.	Kod ppk	Nazwa ppk	RWMS/DMS w Warszawie	Kategoria jowp	Kod jowp	Nazwa jowp	Typ abiotyczny jowp	Status jowp	Czy obszar badań znajduje się na zbiorniku	Klasa elementów biologicznych				Klasa elementów fizykochemicznych (grupa 3.1 - 3.5)				Klasyfikacja stanu / potencjału ekologicznego				Klasyfikacja stanu chemicznego			Ocena stanu jowp		
										Rok najstarszych badań	Rok najnowszych badań	PoM	Klasa	Rok najstarszych badań	Rok najnowszych badań	PoM	Klasa	Rok najstarszych badań	Rok najnowszych badań	Klasa	Stan / potencjał ekologiczny	Rok najstarszych badań	Rok najnowszych badań	Stan chemiczny	Rok najstarszych badań	Rok najnowszych badań	Ocena
1056	PL01S070_1_1106	Czarna-Cedron - Góra Kalwaria, uj. do Wisły	Departament Monitoringu Środowiska	RW	PLRW20001725549	Czarna-Cedron	17	NAT	NE	2019	2019	0,917537	3	2019	2019	0,545384	>2	2019	2019	3	umiarkowany stan ekologiczny	2019	2021	stan chemiczny poniżej dobrego	2019	2021	zły stan wód

Źródło: Główny Inspektorat Ochrony Środowiska. Portal jakości wód powierzchniowych. Ocena stanu jednolitych części wód rzek i zbiorników zaporowych w latach 2016-2021 na podstawie monitoringu – tabela; <https://wody.gios.gov.pl/pjwp/api/publications/media/515> dostęp 15.10.2022

Poza wymienionymi w tabeli 4. na obszarze Miasta i Gminy występują ponadto następujące Jednolite Części Wód Powierzchniowych:

- o PLRW20001725529 (Dopływ z Barcic);
- o PLRW20001725869 (Czarna);
- o PLRW20001725889 (Mała);
- o PLRW200021257 (Wisła od Pilicy do Jeziorki);
- o PLRW20002625572 (dopływ spod Brześcic);

oraz Jednolite Części Wód Podziemnych: PLGW200065; PLGW200066.

Rewitalizacja (obszar zdegradowany, obszar rewitalizacji, założenia i przedsięwzięcia rewitalizacyjne);

- o W „Lokalnym Programie Rewitalizacji gminy Góra Kalwaria” z 2016 r. wyznaczono obszar zdegradowany, obszar rewitalizacji oraz założenia i przedsięwzięcia rewitalizacyjne. Całość obszaru zdegradowanego obejmuje powierzchnię: 507 ha. W części obszaru zdegradowanego wyznacza się obszar rewitalizacji, którego całkowita powierzchnia wynosi: 80 ha.

Walory środowiska naturalnego, przyrodnicze i krajobrazowe, różnorodność biologiczna;

- o Gmina Góra Kalwaria obejmuje obszar cenny przyrodniczo i to ujmowany w skali krajowej, a nawet europejskiej. Wschodnią granicę gminy tworzy rzeka Wisła z niezwykle cennymi przyrodniczo terenami nadbrzeżnymi, w tym Skarpą Wiślaną. Na terenie gminy znajdują się między innymi: rezerwat, park krajobrazowy, obszary Natura 2000 i jezioro będące pomnikiem przyrody.
- o Wschodnia, skrajna część gminy wchodzi w skład obszaru Natura 2000 Dolina Środkowej Wisły. Obejmuje on rzekę i przyległe tereny między Płockiem a Dęblinem. To strefa tzw. specjalnej ochrony ptaków. Tutejszy obszar Natura 2000 charakteryzuje się niezwykłą specyfiką, którą nadają mu liczne łachy (czyli piaszczyste mielizny), wyspy porośnięte roślinnością i starorzeczka Wisły. Szczególną częścią Doliny Środkowej Wisły jest położony tu rezerwat przyrody Łachy Brzeskie. Drugi obszar Natura 2000 – Łąki Soleckie to. dolina rzeki Małej we wsi Solec. Północno-zachodnia, skrajna część gminy to z kolei Chojnowski Park Krajobrazowy, utworzony w celu ochrony liściasto-mieszanych Lasów Chojnowskich, doliny rzeki Jeziorki i fragmentu doliny Wisły. W gminie Góra Kalwaria znajduje się przeszło 20 pomników przyrody. To drzewa, głównie dęby szypułkowe, oraz Jezioro Czerskie. Leży ono w Czersku, u podnóża Zamku Książąt Mazowieckich. Z 9-hektarowego zbiornika wypływa, wpadająca do Wisły, rzeczka Cedron.

Formy ochrony przyrody i powierzchnia obszarów chronionych;

- o Ogółem na terenie gminy Góra Kalwaria znajduje się około 7 703 ha obszarów prawnie chronionych, z czego 226,7 ha stanowią rezerwaty przyrody. Ponad 60% gminy objętych jest różnymi prawnymi formami ochrony przyrody, co pokazuje, jak wielkie jest bogactwo przyrodnicze tego obszaru. Walory środowiska przyrodniczego stanowią o atrakcyjności i potencjale gminy, która przyciąga turystów oraz zachęca do osiedlania się na tych terenach. Do obszarów chronionych i cennych przyrodniczo w gminie należą:
  - Dolina Środkowej Wisły (obszary ptasie) z najbliższym otoczeniem, chroniona programem Natura 2000, na terenie gminy, o obszarze ochrony 1353 ha;
  - Łąki Soleckie (obszar siedliskowy), Program Natura 2000, w granicach gminy obejmuje ochroną ok. 198 ha;
  - Rezerwat Łąchy Brzeskie - obejmuje ochroną wyspy, łąchy piaszczyste, wody płynące Wisły, w gminie Góra Kalwaria teren objęty ochroną to 226,71 ha. Celem ochrony w rezerwacie jest zachowanie ze względów naukowych i dydaktycznych ostoi łągowych rzadkich i ginących gatunków ptaków występujących na obszarze Wisły;
  - Chojnowski Park Krajobrazowy - wraz z otuliną zajmuje 6796 ha i jest parkiem typowo leśnym. Na terenie gminy obszar ochrony zajmuje niewielką północno - zachodnią jej część o powierzchni 612 ha;
  - Warszawski Obszar Chronionego Krajobrazu (WoChK) – największy obszar w gminie objęty ochroną o powierzchni ok 8428 ha;
  - 19 pomników przyrody między innymi: Jezioro Czerskie, dęby szypułkowe, klony zwyczajne, topola czarna, buk zwyczajny, topola biała, lipa drobnolistna;
  - przyrodnicze ciągi ekologiczne dolin rzek – Wisły, Czarnej, Zielonej i Cedronu oraz ciąg łączący dolinę Wisły z Chojnowskim Parkiem Krajobrazowym;
  - Kompleksy leśne;
  - Zbiorniki wodne.

Obszary o szczególnych problemach lub barierach rozwojowych i obszary o wyjątkowym potencjale rozwojowym.

- o W „Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta i Gminy Góra Kalwaria” stwierdza się największe zagrożenia występują na terenach narażonych na niebezpieczeństwo powodzi i osuwania się mas ziemnych. Na znacznych odcinkach skarpy wprowadzono zakaz zabudowy. Na terenie Gminy Góra Kalwaria występuje również strefa bezpośredniego i potencjalnego zagrożenia powodziowego. Wzdłuż Wisły zbudowano wały przeciwpowodziowe, które chronią przed wezbraniem rzeki oraz przed mniejszymi powodziami.

7. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej

W „Studium ...” sformułowano również rekomendacje wskazujące podstawowe kierunki zmian w strukturze przestrzennej miasta i gminy z zachowaniem wszelkich rygorów wynikających z ograniczeń dotyczących sfery przyrodniczo-środowiskowej oraz technicznej. Stwierdza się tam, iż:

- o „Zachowuje się i wzmacnia wszystkie zbadane i potwierdzone powiązania z otoczeniem: ekologiczne, komunikacyjne, funkcjonalne i infrastrukturalne.
- o W celu prawidłowego kształtowania sieci osadniczej dla nowych zespołów zabudowy określa się granice pomiędzy terenami otwartymi (wyłączonymi spod zabudowy lub z istotnymi ograniczeniami dla zabudowy) i zagospodarowanymi a zurbanizowanymi.
- o Planowana struktura przestrzenna gminy zachowuje wyważone relacje między powierzchniami przeznaczanymi pod zabudowę mieszkaniową (60% nowych terenów urbanizowanych) oraz terenami miejsc pracy o funkcji usług, produkcji i składów (25% nowych terenów urbanizowanych), a także rekreacji (15%).
- o Przy planowaniu rozwoju przestrzennego za priorytet uznaje się ochronę terenów o wyjątkowych wartościach przyrodniczych, krajobrazowych lub terenów istotnych dla zachowania bioróżnorodności, w tym ochronę przed niekontrolowaną zabudową oraz użytkowaniem, mogącym prowadzić do ich degradacji.
- o Uznaje się za konieczne ograniczenie zjawiska rozpraszania się zabudowy - zarówno mieszkaniowej i rekreacyjnej na atrakcyjnych krajobrazowo terenach gminy, jak i usługowo - produkcyjnej przy ważnych trasach komunikacyjnych, poprzez wyznaczenie miejsc i warunków nowych inwestycji.
- o Tworzy się hierarchiczną sieć ośrodków handlowo – usługowych, w których najsilniejszą pozycję będzie zajmowało centrum miasta Góra Kalwaria, jako ośrodek o ponadlokalnym znaczeniu i zasięgu oddziaływania.
- o Przewidziano, że zaludnienie miasta i gminy wynikające z przyrostu naturalnego będzie równe lub niższe od stanu istniejącego, jednak przy prognozowaniu rozwoju uwzględniono trendy deglomeracyjne aglomeracji Warszawy; Optymistyczne prognozy, zakładające: spadek liczby zgonów, wzrost liczby urodzeń i wzrost salda migracji, przewidują, że liczba mieszkańców miasta i gminy wyniesie w roku 2020 maksymalnie 28 tysięcy osób³.

---

³ Uwaga: W przywoływanych założeniach sformułowanych w „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Góra Kalwaria. Kierunki zagospodarowania przestrzennego, (ze zmianą dot.: fragmentów wsi: wsi Aleksandrów i Linin). Sporządzający – burmistrz Miasta

- o Wyznacza się nowe tereny dla perspektywicznego rozwoju zabudowy, kierując się zarówno możliwościami wyposażenia terenów w media, stopniem zainteresowania inwestowaniem, jak i priorytetem wartości przyrodniczych oraz krajobrazowych. Większość obszarów największego zainteresowania inwestorów to dobrze skomunikowane i częściowo uzbrojone tereny północne i północno - zachodnie gminy. Równocześnie właśnie w tym rejonie występuje najwięcej ograniczeń przyrodniczych.
- o Wyznacza się tereny dla których wskazane jest uzupełnianie, porządkowanie i podwyższanie standardów istniejącej zabudowy.
- o Wyznacza się tereny przeznaczone dla realizacji nowych inwestycji w mieście i gminie, konkurencyjnych w stosunku do gmin sąsiednich, z zakresu mieszkalnictwa, drobnej wytwórczości, biur, składów i zakładów produkcyjnych.
- o Wskazuje się tereny koncentracji obiektów usługowych w celu zwiększenia ilości usług komercyjnych i socjalnych w mieście i gminie.
- o W celu ograniczenia zjawiska likwidowania we wsiach sklepów z podstawowymi artykułami spożywczymi i przemysłowymi, przy ogólnym słabym wyposażeniu w usługi, wskazuje się konieczność wprowadzania w m.p.z.p. elastycznych zapisów dotyczących możliwości realizacji usług podstawowych na terenach zabudowy wiejskiej.
- o Wyznacza się obszary przewidziane do zabudowy i zagospodarowania, wyodrębniając je według ustaleń dotyczących funkcji i zasad zagospodarowania.
- o Przewiduje się utrwalenie cech poszczególnych (głównych dla gminy) stref funkcjonalnych z zachowaniem charakteru ich zagospodarowania, tj.: strefę terenów upraw rolnych i sadowniczych - na południu i wschodzie, strefę terenów rekreacyjnych, mieszkaniowych oraz lasów i terenów otwartych - na zachodzie i południowym zachodzie, strefę usługowo - produkcyjną i serwisową - na północy oraz wzdłuż dróg krajowych i wojewódzkich. Z tego podziału wyodrębnia się strefa centralna miasta Góra Kalwaria i miejscowości Czersk oraz strefa doliny Wisły w międzywalu."

W Strategii rozwoju województwa mazowieckiego 2030+ zawarto rekomendacje dotyczące zasad i kierunków działań w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w województwie mazowieckim, które także będą wpływać na kształtowanie polityki przestrzennej Miasta i Gminy Góra Kalwaria. Stwierdza się tam , iż:

- o „rozwój przestrzenny powinien następować w pasmach utworzonych wzdłuż korytarzy komunikacyjnych oraz w rdzeniach układu, który stanowi Warszawa oraz węzły transportowe ośrodków subregionalnych;

---

i Gminy Góra Kalwaria, Warszawa – czerwiec 2014" (z późniejszymi zmianami) niemożliwym było przewidzenie wystąpienia pandemii COVID-19, która przyczyniła się do zahamowania, a nawet niewielkiego zmniejszenia liczby mieszkańców gminy.

- o pasma rozwoju powinny obejmować zarówno tereny zurbanizowane, historycznie wyznaczone wzdłuż linii kolejowych, jak również nowo powstałe wzdłuż ciągów drogowych, w których należy przewidywać wprowadzenie transportu szynowego;
- o pomiędzy pasmami rozwoju należy zachować przestrzenie ekstensywnego użytkowania jako obszary zaplecza przyrodniczego, które powinny wchodzić w formie klinów do centrów miast;
- o wskazane jest powiązanie sekwencji pasm rozwoju układem komunikacyjnym o charakterze obwodowym, który łączyłby poszczególne pasma, bez konieczności przemieszczania się do centrum obszaru;
- o całość obszaru zurbanizowanego powinna być zamknięta strefą zielonego pierścienia, bezpośrednio powiązanego z przestrzeniami ekstensywnego użytkowania w miastach (parki, zieleńce, skwery, doliny cieków wodnych);
- o dla liniowych obiektów infrastruktury transportowej i energetycznej należy zachować korytarze przestrzenne, w miarę możliwości wspólne (tzw. korytarze infrastrukturalne);
- o lokalizacja obiektów produkcji energii nie powinna kolidować z innymi funkcjami terenów, w tym szczególnie usytuowanie elektrowni wiatrowych nie może powodować uciążliwości dla zabudowy przeznaczonej na stały pobyt ludzi, obiektów wrażliwych na zakłócenia promieniowania elektromagnetycznego, a także obszarów o cennych walorach przyrodniczych i krajobrazowych."

W szczególności dla obszarów o cennych walorach przyrodniczo-kulturowych rekomenduje się w Strategii rozwoju województwa mazowieckiego 2030+ następujące działania:

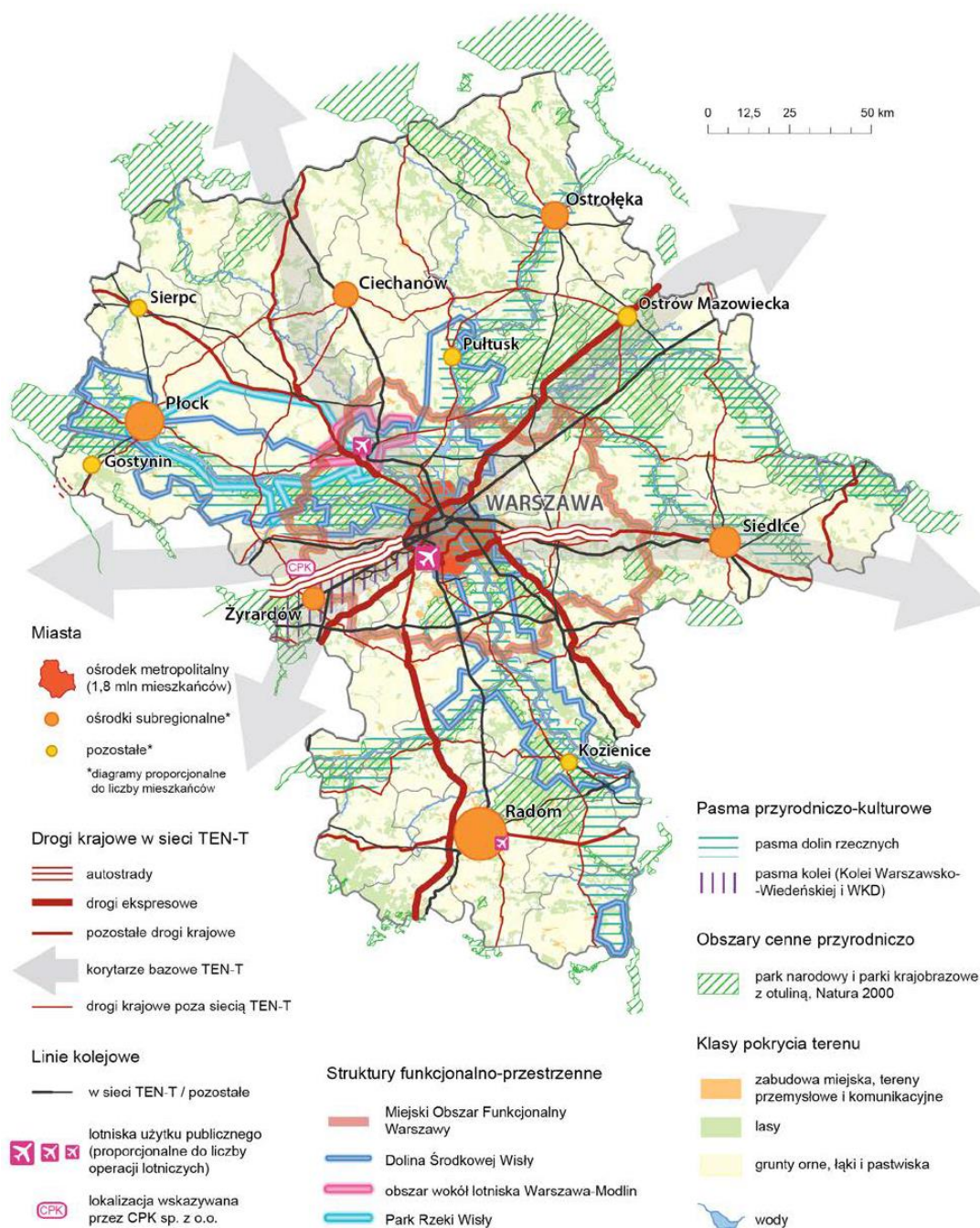
- o „objęcie ochroną terenów zachowujących tożsamość kulturową i walory tradycyjnego krajobrazu o specyficznych i unikatowych walorach krajobrazowych;
- o porządkowanie i odtwarzanie wartości kulturowych oraz elementów ekspozycji krajobrazowej;
- o utrzymanie cennych krajobrazowo przestrzeni otwartych, ograniczanie inwestowania na terenach rolnych i leśnych, zagospodarowanie rezerw terenowych w istniejących strukturach przestrzennych;
- o kształtowanie nowej zabudowy w sposób nawiązujący do tradycji miejsca, eksponowanie i odtwarzanie dominant architektonicznych i krajobrazowych, ograniczenie powstawania obcych krajobrazowo form zagospodarowania, eliminacja obiektów dysharmonijnych."

W Strategii rozwoju województwa mazowieckiego 2030+ wskazuje się, iż polityka kształtowania ładu przestrzennego powinna być realizowana również poprzez formowanie w przestrzeni województwa określonych stref użytkowania:

- o „strefa uzupełnienia zabudowy, w której zagospodarowanie powinno być podporządkowane funkcjom związanym z zabudową mieszkaniową, usługową,

- przemysłową lub techniczną o wysokim stopniu intensywności i która powinna być zainwestowana w pierwszej kolejności;
- o strefa rozwoju zabudowy, w której zagospodarowanie powinno być podporządkowane funkcjom związanym z zabudową mieszkaniową, usługową, przemysłową bądź techniczną o średnim stopniu intensywności i która powinna być zagospodarowana w drugiej kolejności, po wyczerpaniu rezerw w strefie uzupełnienia zabudowy;
  - o strefa zachowania zabudowy, w której zakłada się adaptację istniejącego zagospodarowania, a nowe zagospodarowanie podporządkowuje celom ochrony środowiska przyrodniczego oraz ochrony przeciwpowodziowej. W strefie tej nie należy przeznaczać pod zabudowę lub inną działalność inwestycyjną terenów rolnych i leśnych;
  - o strefa wyłączenia spod zabudowy, w której ogranicza się do minimum rozbudowę istniejącego zagospodarowania, a preferuje się formy użytkowania terenu podporządkowane funkcjom związanym z ochroną środowiska oraz ochroną przed powodzią (m.in. poldery). W strefie tej zaleca się wprowadzenie zakazu wznoszenia nowych budynków, z wyjątkiem odbudowy po zniszczeniach wskutek zdarzeń losowych.

Ryc. 4. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa mazowieckiego

Źródło: Strategia rozwoju województwa mazowieckiego 2030+.

W Strategii rozwoju województwa mazowieckiego 2030+ stwierdza się, iż w strefach funkcjonalno-przestrzennych należy przede wszystkim lokalizować inwestycje zgodne z funkcjami wiodącymi. Dopuszczalne mogą być również lokalizacje innych funkcji niż preferowane – o ile nie będą w kolizji z funkcjami wiodącymi. W celu zwiększenia

bezpieczeństwa ludności i mienia na obszarach, na których występuje zagrożenie powodziowe, rekomenduje się następujące działania:

- o „uwzględnianie w dokumentach planistycznych map zagrożenia powodziowego, map ryzyka powodziowego oraz planów zarządzania ryzykiem powodziowym;
- o zachowanie i tworzenie systemów retencji wód, budowę i rozbudowę zbiorników retencyjnych, suchych zbiorników przeciwpowodziowych oraz polderów przeciwpowodziowych i kanałów ulgi, które umożliwią sterowanie przepływami wód;
- o zachowanie walorów przyrodniczo-krajobrazowych terenów zalewowych poprzez ich ekstensywne wykorzystanie rolnicze (m.in. wypas, koszenie łąk ograniczające zakrzewienie oraz ograniczenia w nawożeniu i zakaz stosowania środków ochrony roślin i wypalania traw);
- o prowadzenie robót utrzymaniowych i udrażniających, kształtujących przemieszczanie się wezbrań na obszarach międzywala;
- o ograniczanie zabudowy mieszkaniowej i gospodarczej poza jednostkami osadniczymi, a także zabudowy polderów oraz lokalizacji obiektów i instalacji mogących znacząco oddziaływać na środowisko, w tym zakładów dużego i zwiększonego ryzyka wystąpienia poważnych awarii.”

Rozstrzygnięcia przyjęte w „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Góra Kalwaria. Kierunki zagospodarowania przestrzennego, (ze zmianą dot.: fragmentów wsi: wsi Aleksandrów i Linin). Sporządzający – burmistrz Miasta i Gminy Góra Kalwaria, Warszawa – czerwiec 2014” na których bazuje Strategia rozwoju gminy Góra Kalwaria są zgodne z powyżej cytowanymi zapisami Strategii rozwoju województwa mazowieckiego 2030+. W konkluzji można stwierdzić, iż rozstrzygnięcia przyjęte w Strategii rozwoju gminy Góra Kalwaria są zgodne z przedstawionymi wyżej zapisami Strategii rozwoju województwa mazowieckiego 2030+.

8. Obszary strategicznej interwencji

W Strategii rozwoju województwa mazowieckiego 2030+ zidentyfikowano obszary strategicznej interwencji (OSI), na podstawie definicji określonej w ustawie o zasadach prowadzenia polityki rozwoju – jako obszary o zidentyfikowanych lub potencjalnych powiązaniach funkcjonalnych lub o szczególnych warunkach społecznych, gospodarczych lub przestrzennych, decydujących o występowaniu barier rozwoju lub trwałych, możliwych do aktywowania, potencjałów rozwojowych, do których jest kierowana interwencja publiczna.

W związku z powyższym, w województwie mazowieckim na poziomie regionalnym zostały wyznaczone dwa typy OSI (porównaj Ryc. 5)

- o **problemowe – podregiony NUTS 3:** w regionie Mazowieckim regionalnym: ciechanowski, ostrołęcki, płocki, radomski, siedlecki, żyrardowski, zaś w regionie Warszawskim stołecznym: warszawski zachodni, warszawski wschodni i miasto Warszawa,
- o **bieguny wzrostu – miejskie obszary funkcjonalne:** miejski obszar funkcjonalny Warszawy (region Warszawski stołeczny) jako istniejący biegun wzrostu, oraz miejskie obszary funkcjonalne miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze oraz Płocka, Siedlec i Żyrardowa jako potencjalnych biegunów wzrostu.

Poza powyższym, OSI określone na poziomie województwa obejmują także OSI z poziomu krajowego, wskazane w SOR oraz KSRR 2030, tj. obszary zagrożone trwałą marginalizacją (101 gmin w województwie mazowieckim) oraz miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze – Radom, Ciechanów, Ostrołęka, Pułtusk, Ostrów Mazowiecka, Gostynin, Sierpc, Kozienice.

Gmina Góra Kalwaria leży na obszarze Warszawsko-zachodniego obszaru strategicznej interwencji. Działania w OSI warszawsko-zachodnim skoncentrowane będą na wskazanych poniżej obszarach.

1. Wsparcie bardziej trwałego i zrównoważonego rozwoju poprzez:

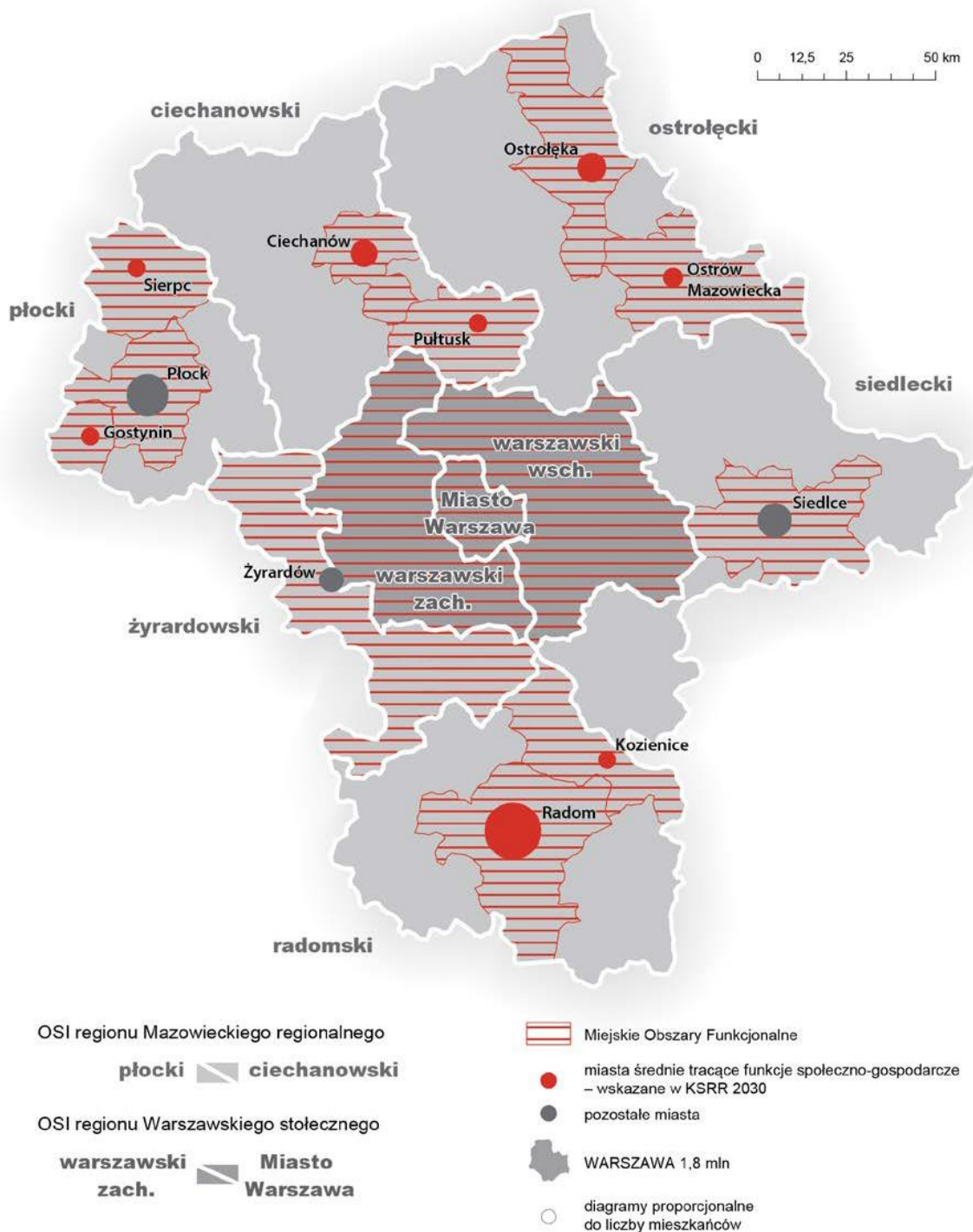
- o dbałość o cenne zasoby środowiska naturalnego oraz ochronę zasobów przyrodniczych i terenów rolnych przed presją antropogeniczną,
- o rozwój skoordynowanej oferty inwestycyjnej,
- o rozwój strefy okołolotniskowej lotniska Warszawa-Modlin, w tym budowę bezpośredniego połączenia kolejowego z lotniskiem,
- o wdrażanie przyjaznych dla środowiska rozwiązań technologicznych w przedsiębiorstwach.

2. Poprawa dostępności do infrastruktury komunalnej i usług społecznych poprzez:

- o rozbudowę i modernizację infrastruktury komunalnej,

- o poprawę dostępności do usług publicznych w zakresie edukacji, ochrony zdrowia i opieki senioralnej,
- o modernizację systemu gospodarki odpadami – wdrażanie gospodarki o obiegu zamkniętym,
- o zwiększenie udziału energii ze źródeł odnawialnych.

Ryc. 5. Obszary strategicznej interwencji - województwo mazowieckie

Źródło: Strategia rozwoju województwa mazowieckiego 2030+.

Ponadto Gmina Góra Kalwaria leży w graniach OSI – Miejskie obszary funkcjonalne (MOF) – bieguny wzrostu. Współpraca we wszystkich MOF powinna być ukierunkowana w szczególności na:

- **uporządkowanie gospodarki przestrzennej i przywrócenie ładu przestrzennego w miejskich obszarach funkcjonalnych**, obejmujące w szczególności koordynację procesów planowania przestrzennego w celu ochrony ładu przestrzennego, terenów otwartych przed rozpraszaniem zabudowy, chaosem inwestycyjnym i przeznaczaniem gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne, jak też rewitalizację oraz dbałość o dostęp do wysokiej jakości terenów zieleni i ograniczanie emisji hałasu;
- **rozwój efektywnego systemu transportowego opartego na transporcie zbiorowym i niezmotoryzowanym**, tj. rozwój infrastruktury pieszej, zintegrowanej sieci tras rowerowych zgodnej ze standardami określonymi na poziomie województwa połączonej z trasami wojewódzkimi, a także niskoemisyjnego transportu zbiorowego zintegrowanego z systemem wojewódzkim; .
- **poprawę jakości powietrza**, w tym kompleksową modernizację energetyczną budynków, likwidację źródeł niskiej emisji, inwestycje w OZE, tworzenie korytarzy regeneracyjnych miast, rozwój zielonej i niebieskiej infrastruktury oraz ograniczanie indywidualnego ruchu samochodowego w miastach i ich obszarach funkcjonalnych;
- **zwiększenie efektywności i dostępności do usług publicznych** dostosowanych do potrzeb różnych grup społecznych w miejskich obszarach funkcjonalnych. Należy przy tym uwzględnić starzenie się społeczeństwa i spadek liczby ludności, zwłaszcza w miastach średnich tracących funkcje społeczno-gospodarczych.

Ponadto MOF Warszawy ma koncentrować się na budowaniu konkurencyjności na bazie innowacji, cyfryzacji, przemysłu przyszłości, wysoko wykwalifikowanych kadr, jak również korzyści wynikających z koncentracji funkcji administracyjnych.

W toku prac nad Strategia rozwoju Miasta i Gminy Góra Kalwaria nie zdecydowano o wyznaczeniu lokalnych OSI, natomiast wskazano jakie założenia i wytyczne z poziomu regionalnego na terenie gminy w związku z OSI regionalnymi powinny być realizowane.

9. Powiązania z dokumentami wyższego szczebla

Ogólne wytyczne do uwzględniania w dokumentach strategicznych, różnych szczebli także lokalnych, wynikają z 5 głównych celów Polityki spójności na lata 2021–2027, które dotyczą:

- o **bardziej inteligentnej Europy** (przez innowacje, cyfryzację, transformację gospodarczą oraz wsparcie dla małych i średnich przedsiębiorstw);
- o **bardziej przyjaznej dla środowiska bezemisyjnej Europy** (wdrażającej porozumienie paryskie i inwestującej w transformację sektora energetycznego, w odnawialne źródła energii oraz w walkę ze zmianami klimatu);
- o **lepiej połączonej Europy** (ze strategiczną infrastrukturą transportową i sieciami cyfrowymi);
- o **Europy o silniejszym wymiarze społecznym** (inwestującej w wysokiej jakości zatrudnienie, edukację, umiejętności, integrację społeczną i równy dostęp do opieki zdrowotnej);
- o **Europy bliżej obywateli** przez wspieranie oddolnych strategii rozwoju i zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich w całej UE.

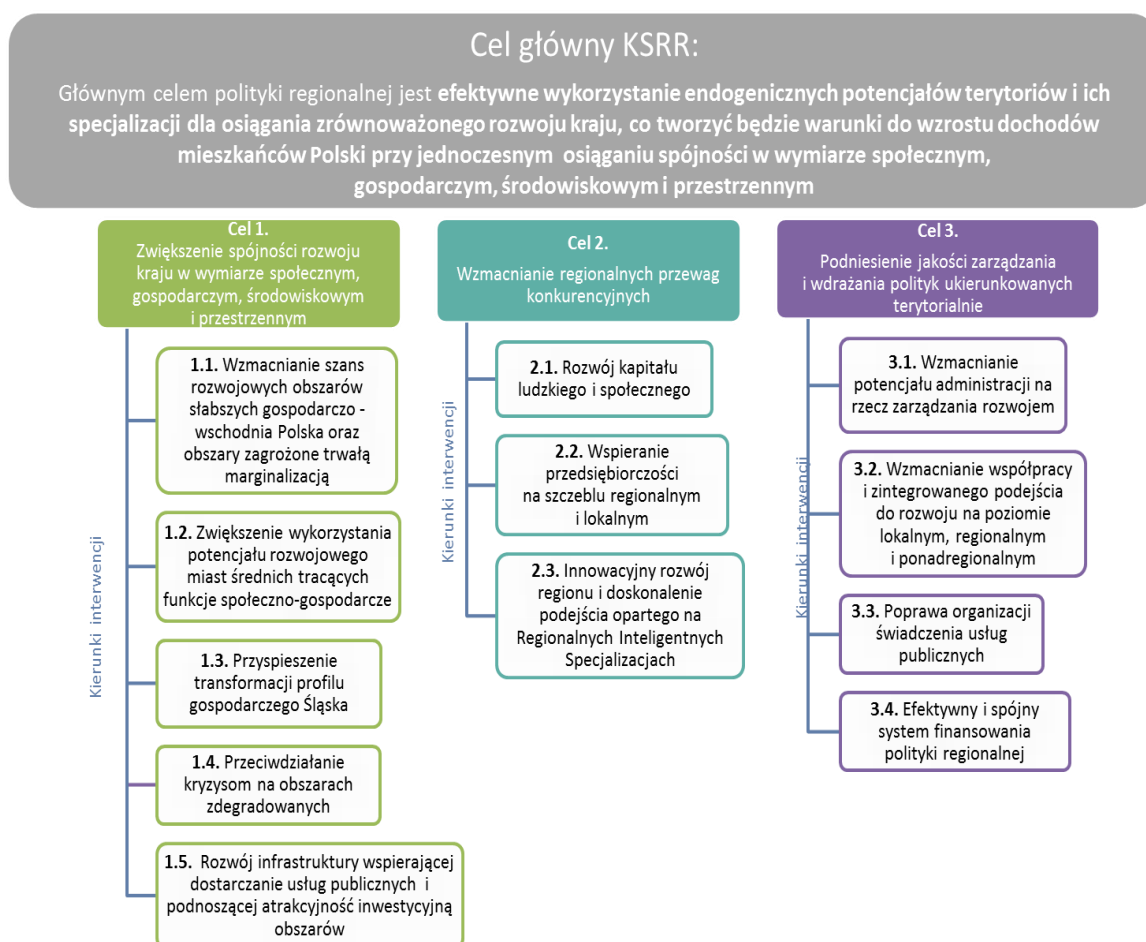
Dla opracowania strategii lokalnych kluczowe znaczenie z poziomu krajowego mają: Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (SOR) (z perspektywą do 2030 roku) oraz *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030*.

Celem generalnym SOR jest wdrożenie nowych inteligentnych rozwiązań ze szczególnym uwzględnieniem obszarów transportu, cyfryzacji, kapitału społecznego, bezpieczeństwa narodowego, energii oraz środowiska, dzięki współpracy podmiotów publicznych oraz świata nauki i biznesu. SOR stanowi plan realizacji kluczowych działań gospodarczych mających na celu uniknięcie pięciu kluczowych pułapek rozwojowych tj.: braku równowagi, średniego dochodu, pułapki demograficznej, pułapki przeciętnego produktu oraz słabości instytucjonalnej. W Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju zostały sformułowane następujące cele szczegółowe:

- o trwały wzrost gospodarczy oparty silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną;
- o społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony rozwój (Obszar Spójności społecznej, Rozwój zrównoważony terytorialnie);
- o skuteczne państwo oraz instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu (Obszar Prawa w służbie obywatelom i gospodarce, Instytucji prorozwojowych i strategicznego zarządzania rozwojem, E-państwa, Finansów publicznych oraz Efektywności wykorzystania środków Unii Europejskiej).

Zapisy SOR są implementowane do dziewięciu zintegrowanych strategii, w tym do *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR)*. W KSRR 2030 wskazano nowy model rozwoju regionalnego Polski, zmierzający do osiągnięcia stanu rozwoju społecznie i terytorialnie zrównoważonego. Układ celów KSRR zaprezentowano na poniższym schemacie.

Podjęcie do rozwoju zaprezentowane w KSRR 2030 umożliwia wykorzystywane endogenicznych zasobów i potencjałów wszystkich regionów. Jednym z głównych celów KSRR 2030 jest wspieranie konkurencyjności regionów i kontynuacja działań zmierzających do podniesienia jakości kapitału ludzkiego i społecznego oraz rozwoju przedsiębiorczości i innowacyjności. Co istotne z punktu widzenia Strategii lokalnych, w KSRR2030 zakłada się zwiększenie roli i odpowiedzialności samorządów lokalnych jako podmiotów decydujących o polityce rozwoju w skali lokalnej (cel 3 KSRR).

Wytyczne do uwzględniania w strategiach lokalnych wynikają także ze strategii regionalnych. Nowa, obowiązująca obecnie strategia regionalna, przyjęta na podstawie Uchwały nr 72/22 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 24 maja 2022 r. w sprawie Strategii rozwoju województwa mazowieckiego 2030+, została przygotowana zgodnie z wymogami ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2021 r. poz. 1057) oraz ustawy z dnia 15 lipca 2020 r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1378). W szczególności nowa Strategia rozwoju województwa mazowieckiego 2030+ zawiera część określającą strukturę funkcjonalno-przestrzenną województwa mazowieckiego. Jest to

dokument nowej generacji – zakresem ujmowanej problematyki analogiczny do nowej strategii gminy Góra Kalwaria. W tym nowym rozwiązaniu formalno-prawnymi występuje nadrzędny status strategii na innymi dokumentami szczebla wojewódzkiego, w tym nad Planem zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego, który był przyjętego w 2018 r. W szczególności zatem przyjmuje się, iż wykazana zgodność przedmiotowej strategii gminy Góra Kalwaria z zapisami Strategii rozwoju województwa mazowieckiego 2030+ oznacza zgodność z innymi dokumentami planistycznymi szczebla wojewódzkiego, w tym z ww. Planem zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego z 2018 r.

Poza przedstawionym uprzednio układem modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej podstawowe powiązania Strategii gminy Góra Kalwaria z rozstrzygnięciami Strategii rozwoju województwa mazowieckiego 2030+ dotyczą jeszcze 3 kluczowych sfer: celów rozwojowych województwa mazowieckiego, kierunków działań rozwojowych do 2030 r. oraz Obszarów Strategicznej Interwencji. Układ celów Strategii rozwoju województwa mazowieckiego 2030+ został podporządkowany długookresowym priorytetom rozwoju regionalnego. Za cel główny przyjęto „Zapewnienie wysokiej jakości życia poprzez trwałe i zrównoważony przestrzennie rozwój województwa, służący wzrostowi znaczenia regionu w Europie i na świecie, przy poszanowaniu zasobów środowiska”. Jego realizacja odbywać się będzie poprzez pięć celów strategicznych – porównaj poniższy schemat. Do każdego celu przypisane zostały kierunki działań, z zaznaczeniem kierunków priorytetowych, oraz działania.

WIZJA					
Mazowsze z Warszawą, Warszawa ku Europie					
CEL GŁÓWNY					
Zapewnienie wysokiej jakości życia poprzez trwałe i zrównoważony przestrzennie rozwój województwa, służący wzrostowi znaczenia regionu w Europie i na świecie, przy poszanowaniu zasobów środowiska					
Obszar	GOSPODARKA	DOSTĘPNOŚĆ	ŚRODOWISKO I ENERGETYKA	SPOŁECZEŃSTWO	KULTURA I DZIEDZICTWO
Nazwa celu	Konkurencyjne i innowacyjne Mazowsze	Dostępne i mobilne Mazowsze	Zielone, niskoemisyjne Mazowsze	Mazowsze zintegrowane społecznie	Mazowsze bogate kulturowo
Opis celu	Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój działalności gospodarczej oraz transfer i wykorzystanie nowych technologii	Poprawa dostępności i spójności terytorialnej regionu przy ograniczeniu presji na przestrzeń i środowisko, kształtowanie ładu przestrzennego	Poprawa stanu środowiska poprzez racjonalne gospodarowanie zasobami przyrody	Poprawa jakości i dostępności do usług społecznych oraz wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego w ramach nowoczesnej gospodarki	Wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego oraz potencjału kulturowego i turystycznego dla rozwoju województwa i poprawy jakości życia
Wymiar terytorialny	OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI MODEL STRUKTURY FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO				

Obszar: Gospodarka

Cel: **konkurencyjne i innowacyjne Mazowsze** - Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój działalności gospodarczej oraz transfer i wykorzystanie nowych technologii

Kierunki działań i działania:

1. Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości
  - Wspieranie przedsiębiorstw na etapie *start-up* i *scale-up* oraz na etapie wdrażania nowych technologii i rozwoju produktów
  - Wspieranie przedsiębiorstw w zakresie tworzenia nowych miejsc pracy
  - Profesjonalizacja usług otoczenia biznesu
  - Rozwój instrumentów finansowych wspomagających działalność przedsiębiorstw
  - Rozwój nowoczesnych terenów inwestycyjnych
  - Wspieranie internacjonalizacji i zwiększanie potencjału eksportowego przedsiębiorstw

2. Rozwój zintegrowanego systemu sprzyjającego generowaniu i absorpcji innowacji
  - Rozwój nowoczesnej infrastruktury wspomagającej prowadzenie działalności gospodarczej
  - Wspieranie prac B+R, w tym inwestycji w infrastrukturę badawczo-rozwojową, oraz wdrażania i komercjalizacji wyników
  - Wspieranie ochrony własności intelektualnej wytworzonej w podmiotach zarejestrowanych w województwie mazowieckim
  - Wspieranie współpracy szkolnictwa wyższego i jednostek naukowo-badawczych z otoczeniem społeczno-gospodarczym oraz samorządem terytorialnym

3. Cyfryzacja gospodarki
  - Zapewnienie powszechnego i bezpiecznego dostępu do Internetu, e-usług i otwartych danych
  - Wspieranie wykorzystania i rozwoju technologii cyfrowych w działalności gospodarczej

4. Rozwój konkurencyjnej gospodarki
  - Wzmacnianie potencjału w obszarach inteligentnej specjalizacji
  - Rozwój przemysłu przyszłości opartego o nowoczesne technologie
  - Wzmacnianie zielonej transformacji przedsiębiorstw w kierunku gospodarki obiegu zamkniętego

- o Wspieranie powstawania i funkcjonowania sieci współpracy i klastrów, w tym na obszarach wiejskich
- o Promocja gospodarcza i intensyfikacja współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej, w tym budowanie marki Mazowsze

5. Rozwój miast jako centrów aktywności gospodarczej

- o Wzmacnianie konkurencyjności i atrakcyjności miejskiego obszaru funkcjonalnego Warszawy
- o Wspieranie miast i ich obszarów funkcjonalnych, ze szczególnym uwzględnieniem miast subregionalnych, jako subregionalnych centrów rozwoju

6. Aktywizacja gospodarcza obszarów wiejskich

- o Wzmacnianie wykształconych kierunków produkcji rolniczej i przemysłu rolno-spożywczego
- o Wzmacnianie towarowości i produktywności gospodarstw rolnych
- o Wspieranie dywersyfikacji działalności gospodarczej oraz tworzenie pozarolniczych miejsc pracy

Obszar: Dostępność
Cel: Dostępne i mobilne Mazowsze - Poprawa dostępności i spójności terytorialnej regionu przy ograniczaniu presji na przestrzeń i środowisko, kształtowanie ładu przestrzennego

Kierunki działań i działania:

7. Zwiększenie dostępności transportowej i spójności przestrzennej regionu oraz udziału środków transportu przyjaznych dla środowiska, mieszkańców i przestrzeni

1. Rozbudowa i modernizacja transportu kolejowego, w szczególności poprzez inwestycje w linie poprawiające dostępność ośrodków subregionalnych
2. Budowa dróg krajowych i wojewódzkich do ośrodków subregionalnych słabo skomunikowanych z Warszawą i z sąsiednimi ośrodkami rozwoju kraju
3. Rozbudowa i poprawa konkurencyjności multimodalnego, zintegrowanego systemu ekologicznego transportu zbiorowego, w tym rozwój wojewódzkiej sieci połączeń autobusowych
4. Poprawa ciągłości i jakości tras pieszych i rowerowych
5. Budowa i utrzymanie sieci szkieletowej tras rowerowych
6. Podnoszenie poziomu bezpieczeństwa ruchu drogowego
7. Rozbudowa infrastruktury do ładowania pojazdów o napędach alternatywnych

8. Rozwój uporządkowanej sieci osadniczej, sprzyjającej wykorzystaniu transportu zbiorowego i ruchowi niezmotoryzowanemu

1. Zapobieganie rozlewaniu i rozpraszaniu zabudowy i minimalizacja presji urbanistycznej na tereny otwarte
2. Koncentracja zabudowy w miastach i obszarach obsługiwanych wydajną komunikacją zbiorową, z zapewnieniem dogodnych warunków ruchu niezmotoryzowanego
3. Przekształcanie dróg w miastach w ulice o funkcjach miastotwórczych, tworzących przyjazną przestrzeń urbanistyczną
4. Aktywizacja przestrzeni miejskiej poprzez działania, w tym planistyczne, sprzyjające przenoszeniu handlu i usług do lokali przyulicznych
5. Kompleksowa rewitalizacja w miastach i miejscowościach wiejskich
6. Zwiększanie dostępności przestrzeni publicznej dla osób o ograniczonej mobilności
7. Zwiększanie udziału zieleni, w tym wysokiej, w pasie drogowym

9. Udrożnienie systemu tranzytowego i ograniczenie ruchu tranzytowego na pozostałych trasach

1. Tworzenie warunków do integracji różnych gałęzi transportu
2. Zwiększenie konkurencyjności towarowego transportu kolejowego względem drogowego, w tym poprzez poprawę jakości infrastruktury, taboru i usług
3. Dostosowywanie parametrów, standardów technicznych i przebiegu dróg do ich funkcji
4. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury dostosowanej do ruchu tranzytowego (towarowe linie kolejowe, drogi krajowe, sieć TEN-T), omijającej miasta, wraz z przekształcaniem dawnych dróg przelotowych w ulice miejskie
5. Działania organizacyjno-prawne na rzecz ograniczenia ruchu tranzytowego w miastach i przenoszenia przewozów z dróg na tory

Obszar: Środowisko i energetyka
Cel: Zielone, niskoemisyjne Mazowsze - Poprawa stanu środowiska poprzez racjonalne gospodarowanie zasobami przyrody

Kierunki działań i działania:

10. Zapewnienie trwałego i zrównoważonego rozwoju oraz zachowanie wysokich walorów środowiska

1. Ochrona obszarów cennych przyrodniczo (w tym objętych ochroną prawną) i przeciwdziałanie ich fragmentacji

2. Ochrona zwartych kompleksów gleb wysokiej klasy
  3. Racjonalne gospodarowanie zasobami wodnymi
  4. Ochrona i kształtowanie krajobrazu
  5. Ochrona przed zanieczyszczeniem powietrza i ograniczenie hałasu
  6. Zwiększanie lesistości regionu
  7. Kształtowanie świadomości ekologicznej
  8. Racjonalne gospodarowanie przestrzenią z poszanowaniem potrzeb ochrony środowiska
11. Proekologiczna transformacja energetyki
1. Zwiększanie wykorzystania odnawialnych źródeł energii
  2. Rozwój niskoemisyjnych instalacji do produkcji energii, w szczególności w technologii wysokosprawnej kogeneracji i poligeneracji
  3. Rozwój ekologicznej energetyki rozproszonej, w tym klastrów energii i spółdzielni energetycznych
  4. Budowa magazynów energii
  5. Rozbudowa i modernizacja systemów energetycznych, w tym rozwój inteligentnych sieci energetycznych i gazyfikacje wyspowe
12. Przeciwdziałanie zagrożeniom naturalnym i adaptacja do zmian klimatu
1. Zwiększenie poziomu ochrony przeciwpowodziowej, zarządzanie ryzykiem powodziowym, zapobieganie osuwiskom i podtopieniom
  2. Zwiększanie powierzchni terenów zieleni, w szczególności ogólnodostępnych, na obszarach zurbanizowanych
  3. Zapobieganie suszy i łagodzenie jej skutków
  4. Zwiększenie retencji wodnej, w tym wód opadowych, kształtowanie niebieskiej i zielonej infrastruktury w miastach
13. Poprawa jakości środowiska
1. Ograniczenie emisji zanieczyszczeń do wód, atmosfery i gleby
  2. Wdrożenie spójnego systemu gospodarki odpadami, możliwie bliskiego gospodarce o obiegu zamkniętym
  3. Zamykanie i rekultywacja składowisk oraz usuwanie wyrobów i odpadów niebezpiecznych
  4. Prowadzenie monitoringu zanieczyszczeń środowiska i wprowadzanie regulacji ograniczających zanieczyszczanie
  5. Prowadzenie działań na rzecz zapewnienia dobrego stanu wód, w tym rozbudowa i modernizacja infrastruktury wodno-kanalizacyjnej i systemów oczyszczania ścieków

14. Podnoszenie efektywności energetycznej

1. Wdrażanie w przedsiębiorstwach systemów ekozarządzania i energooszczędnych technologii produkcji
2. Upowszechnianie energooszczędnego i pasywnego budownictwa
3. Kompleksowa termomodernizacja budynków
4. Wymiana nieefektywnych źródeł ciepła na ekologiczne

Obszar: Społeczeństwo,

Cel: **Mazowsze zintegrowane Społecznie** - Poprawa jakości i dostępności do usług społecznych oraz wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego w ramach nowoczesnej gospodarki

Kierunki działań i działania:

15. Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego

1. Rozwój potencjału dydaktycznego oraz naukowo-badawczego uczelni wyższych i jednostek naukowych, w tym zwłaszcza kształcących w dziedzinach nowoczesnej gospodarki
2. Rozwój kształcenia (w tym dualnego) i doradztwa edukacyjno-zawodowego młodzieży
3. Wspieranie uczenia się przez całe życie oraz podnoszenie umiejętności i kwalifikacji zawodowych
4. Wspieranie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego i kształtowanie postaw prospołecznych
5. Dostosowywanie kierunków kształcenia i szkoleń do potrzeb rynku pracy, z uwzględnieniem umiejętności przekrojowych
6. Wspieranie edukacji dzieci i młodzieży szczególnie uzdolnionej
7. Wspieranie rozwoju kształcenia uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych
8. Wspieranie poradnictwa specjalistycznego i terapeutycznego
9. Podnoszenie umiejętności cyfrowych mieszkańców województwa
10. Rozwój systemu nauczania wykorzystującego technologie cyfrowe (e-kształcenie) oraz innowacyjne metody nauczania
11. Wspieranie bezpieczeństwa zdrowotnego mieszkańców

16. Podnoszenie standardów funkcjonowania infrastruktury społecznej oraz zmniejszenie różnic w dostępie do świadczeń zdrowotnych i opiekuńczych

1. Budowa i rozwój infrastruktury społecznej, w tym o zasięgu regionalnym

2. Rozwój specjalistycznej opieki zdrowotnej ze szczególnym uwzględnieniem chorób cywilizacyjnych i opieki geriatrycznej
3. Kształtowanie warunków sprzyjających aktywności fizycznej mieszkańców
4. Wspieranie profilaktyki i promocji zdrowia
5. Poprawa jakości i dostępności oraz rozwój różnych form usług zdrowotnych i społecznych, w tym pielęgnacyjno-opiekuńczych, paliatywno-hospicyjnych i leczenia uzdrowiskowego
6. Wspieranie ratownictwa medycznego

17. Aktywizacja społeczno-gospodarcza mieszkańców

1. Aktywizacja zawodowa osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy, w tym osób sprawujących opiekę nad osobami zależnymi, z niepełnosprawnościami, absolwentów i osób w wieku 50+
2. Upowszechnianie opieki żłobkowej i wychowania przedszkolnego
3. Wspieranie reorientacji zawodowej osób poszukujących i zmieniających pracę
4. Wspieranie postaw przedsiębiorczych oraz samozatrudnienia

18. Rozwój priorytetowych dla województwa dziedzin nauki

1. Wspieranie edukacji, w szczególności w zakresie nauk ścisłych i przyrodniczych, medycznych i nauk o zdrowiu oraz inżynieryjno-technicznych
2. Wspieranie wysokospecjalistycznych kierunków kształcenia, ze szczególnym uwzględnieniem branż kluczowych dla rozwoju województwa

19. Włączenie i integracja społeczna

1. Przeciwdziałanie marginalizacji społecznej, w szczególności osób z niepełnosprawnościami, starszych oraz w trudnej sytuacji życiowej
2. Wspomaganie włączenia społecznego i przeciwdziałanie ubóstwu
3. Wspieranie rozwoju ekonomii społecznej

Obszar: Kultura i dziedzictwo
Cel: Mazowsze bogate kulturowo - Wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego oraz potencjału kulturowego i turystycznego dla rozwoju województwa i poprawy jakości życia

Kierunki działań i działania:

20. Ochrona i wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego

1. Wspieranie prac konserwatorskich (w tym restauratorskich, renowacyjnych, rewitalizacyjnych), rewitalizacja obiektów i obszarów zabytkowych oraz kulturowych
2. Adaptacja obiektów zabytkowych do nowych funkcji, w tym kulturalnych, turystycznych i społecznych
3. Inwentaryzacja i digitalizacja zasobów dziedzictwa kulturowego

21. Wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego, potencjału kulturowego i turystycznego dla rozwoju gospodarczego i promocji województwa

1. Zwiększenie atrakcyjności turystycznej w oparciu o walory kulturowe i przyrodnicze
2. Rozwój infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej
3. Wspieranie rozwoju różnych form turystyki, produktów oraz wydarzeń turystycznych
4. Wspieranie działalności stowarzyszeń i organizacji, w tym o znaczeniu międzynarodowym
5. Ochrona, pielęgnowanie i promowanie spuścizny kulturowej (materialnej i niematerialnej), w tym podnoszenie świadomości kulturowej
6. Kreowanie ośrodków i kształtowanie regionalnej tożsamości kulturowej
7. Wspieranie i promocja różnorodności kulturowej
8. Wspieranie przedsiębiorczości i współpracy w obszarze kultury, dziedzictwa kulturowego i turystyki

22. Upowszechnianie kultury i twórczości

1. Rozwój infrastruktury kultury, wydarzeń i projektów kulturalnych
2. Wspieranie rozwoju edukacji kulturalnej i artystycznej
3. Wspieranie rozwoju przemysłu kreatywnego
4. Wzmacnianie uczestnictwa w kulturze, w tym poprzez technologię cyfrową (e-kultura, digitalizacja)

23. Kreowanie miast i wsi jako centrów aktywności kulturalnej i turystycznej

1. Wspieranie ośrodków miejskich i wiejskich w upowszechnianiu potencjału kultury wraz z rozwojem funkcji turystycznych
2. Promowanie potencjału kulturowego Warszawy

Tabela 5. Cele strategii rozwoju opracowane dla Miasta i Gminy Kalwaria w kontekście zapisów strategii rozwoju województwa mazowieckiego

Cel strategiczny: Gmina dostępna	
Cele operacyjne	Powiązania
rozwój infrastruktury transportowej i zapewnienie mobilności	<ul style="list-style-type: none"> • Obszar dostępność, kierunek działań: Zwiększenie dostępności transportowej i spójności przestrzennej regionu oraz udziału środków transportu przyjaznych dla środowiska, mieszkańców i przestrzeni
zapewnienie dostępu do Internetu wysokiej jakości na terenie całej gminy i podnoszenie kompetencji cyfrowych	<ul style="list-style-type: none"> ○ Obszar gospodarka, kierunek działań: zapewnienie powszechnego i bezpiecznego dostępu do Internetu, e-usług i otwartych danych; Cyfryzacja gospodarki
Cel strategiczny: Gmina atrakcyjna dla mieszkańców i turystów	
Cele operacyjne	Powiązania
poszerzenie i uatrakcyjnienie oferty usług publicznych dla różnych grup interesariuszy	<ul style="list-style-type: none"> ○ Obszar społeczeństwo, kierunek działań: rozwój kapitału ludzkiego i społecznego; podnoszenie standardów funkcjonowania infrastruktury społecznej oraz zmniejszenie różnic w dostępie do świadczeń zdrowotnych i opiekuńczych
wdrażanie ładu przestrzennego	<ul style="list-style-type: none"> ○ Obszar środowisko i energetyka, kierunek działań: zapewnienie trwałego i zrównoważonego rozwoju oraz zachowanie wysokich walorów środowiska
tworzenie warunków i zachęt do rozwoju turystyki i rekreacji	<ul style="list-style-type: none"> ○ Obszar kultura i dziedzictwo, kierunek działań: wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego, potencjału kulturowego i turystycznego dla rozwoju gospodarczego i promocji województwa
rozwój infrastruktury związanej z ochroną środowiska	<ul style="list-style-type: none"> ○ Obszar środowisko i energetyka, kierunek działań: zapewnienie trwałego i zrównoważonego rozwoju oraz zachowanie wysokich walorów środowiska

Cel strategiczny: Gmina nowocześnie zarządzana	
Cele operacyjne	Powiązania
wdrażanie zasad zarządzania partycypacyjnego	<ul style="list-style-type: none"> o Obszar społeczeństwo, kierunek działań: aktywizacja społeczno-gospodarcza mieszkańców
pełniejsze wdrożenie e-usług	<ul style="list-style-type: none"> o Obszar gospodarka, kierunek działań: cyfryzacja gospodarki
zapewnienie ciągłości wdrażania celów polityki rozwoju lokalnego	-
Cel strategiczny: Gmina reagująca na wyzwania	
Cele operacyjne	Powiązania
podjęcie działań na rzecz włączenia społecznego i przeciwdziałanie procesom wykluczenia (szeroko rozumianego)	<ul style="list-style-type: none"> o Obszar społeczeństwo, kierunek działań: aktywizacja społeczno-gospodarcza mieszkańców
tworzenie klimatu dla rozwoju przedsiębiorczości	<ul style="list-style-type: none"> o Obszar gospodarka, kierunek działań: wspieranie rozwoju przedsiębiorczości

Źródło: opracowanie własne

9. System realizacji i monitorowania strategii

Zarządzanie wdrażaniem Strategii rozwoju wymaga koordynowania procesu na poziomie dokumentów wykonawczych, którymi są: programy, strategie, plany opracowywane i realizowane w Gminie. Niniejsza Strategia stanowi dla nich swoistą „ramę”, punkt odniesienia oraz zapewnia spójność systemu realizacji polityki rozwoju. Dokumenty wykonawcze dla Strategii to: z zakresu planowania przestrzennego: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, plany miejscowe; z zakresu opieki nad zabytkami oraz zarządzania dziedzictwem kulturowym: program opieki nad zabytkami i lokalny program rewitalizacji; w zakresie ochrony środowiska: program ochrony środowiska i plan gospodarki niskoemisyjnej; w zakresie polityki społecznej: Strategia rozwiązywania problemów społecznych, lokalny program rewitalizacji oraz program współpracy z organizacjami pozarządowymi; w zakresie finansów publicznych: wieloletnia prognoza finansowa oraz uchwały budżetowe.

Instrumenty stosowane dla realizacji Strategii mogą mieć różny zasięg i charakter. Przewiduje się, że realizacja Strategii będzie odbywać się z wykorzystaniem następujących instrumentów:

- o wdrożeniowych, czyli programowania – strategie, plany, programy;
- o finansowych – uchwały budżetowe, fundusze sołeckie, podatki, opłaty;
- o prawnych – wynikających bezpośrednio z przepisów ustawowych;
- o planowania przestrzennego – mpzp, procedury partycypacji w planowaniu przestrzennym;
- o społecznych – działania edukacyjne, informacyjne, konsultacje społeczne, partnerstwa, systemy informacji przestrzennej;
- o koordynacji – działania ciała o charakterze opiniodawczym dla Gminy;
- o kontrolnych – monitoring stanu, ewaluacja i ewentualne aktualizacje.

Kolejnym elementem zarządzania procesem wdrażania Strategii jest prowadzenie monitorowania realizacji celów i kierunków działań oraz ewaluacja Strategii. Z punktu widzenia zarządzania gminą istotą monitoringu jest gromadzenie, opracowywanie i przekazywanie informacji przydatnych w procesie koordynacji rozwoju. Stąd też przedmiotem monitoringu jest gmina, pojmowana jako spójny system społeczno-gospodarczo-przestrzenny. Przyjęto, że monitoring będzie prowadzony w oparciu o wskaźniki zaprezentowane w tabeli 6 a raport z monitoringu przedstawiony w uproszczonej wersji będzie udostępniony społeczności lokalnej jako element Raportu o stanie Gminy.

Tabela 6. Proponowane wskaźniki monitorowania (przypisane do celów operacyjnych)

Cel strategiczny: Gmina dostępna	
Cele operacyjne	Proponowane wskaźniki
rozwój infrastruktury transportowej i zapewnienie mobilności	<ul style="list-style-type: none"> ○ Długość w km wybudowanych tras rowerowych (z uwzględnieniem wojewódzkich standardów infrastruktury rowerowej); ● Dostępność komunikacyjna wewnątrz gminy (wskaźnik jakościowy – ocena na ile połączenia komunikacją publiczną pozwalają dostać się do miejscowości gminnej i następnie wrócić do miejsca zamieszkania, także popołudniami i wieczorami w kontekście korzystania z różnych usług publicznych)
zapewnienie dostępu do Internetu wysokiej jakości na terenie całej gminy i podnoszenie kompetencji cyfrowych	<ul style="list-style-type: none"> ○ Odsetek gospodarstw domowych korzystających z szerokopasmowego Internetu ○ Liczba punktów na terenie Gminy z otwartym dostępem do Internetu
Cel strategiczny: Gmina atrakcyjna dla mieszkańców i turystów	
Cele operacyjne	Proponowane wskaźniki
poszerzenie i uatrakcyjnienie oferty usług publicznych dla różnych grup interesariuszy	<ul style="list-style-type: none"> ○ Liczba akcji związanych z profilaktyką zdrowotną; liczba uczestników tych akcji ○ Liczba miejsc opieki dla dzieci (w tym liczba dzieci), szczególnie do lat 3 ○ Liczba i długość odcinków wyremontowanych dróg, chodników itp. ○ Liczba propozycji o jaką zwiększyła się oferta usług spędzania czasu wolnego (rok do roku)
wdrażanie ładu przestrzennego	<ul style="list-style-type: none"> ○ Liczba przeprowadzonych projektów rewitalizacyjnych, liczba mieszkańców objętych tymi projektami ○ Liczba nowoutworzonych terenów publicznych (w tym terenów zieleni) na terenie Miasta i Gminy ○ Powierzchnia terenów (i jej odsetek w powierzchni Miasta i Gminy) objętej miejscowymi planami

	zagospodarowania przestrzennego, w tym obejmujących wskazane korytarze ekologiczne
tworzenie warunków i zachęt do rozwoju turystyki i rekreacji	<ul style="list-style-type: none"> o Posiadanie strategii marki terytorialnej (wskaźnik jednorazowy) o Liczba produktów turystycznych w gminie
rozwój infrastruktury związanej z ochroną środowiska	<ul style="list-style-type: none"> o Odsetek mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej o Liczba ekoinnowacji wdrożonych w obiektach użyteczności publicznej o Liczba i moc instalacji OZE na terenie Gminy (w tym związana z obiektami użyteczności publicznej)
Cel strategiczny: Gmina nowoczesnie zarządzana	
Cele operacyjne	Proponowane wskaźniki
wdrażanie zasad zarządzania partycypacyjnego	<ul style="list-style-type: none"> o Liczba procesów partycypacyjnych związanych z polityką rozwoju lokalnego o Zastosowane metody partycypacji ze wskazaniem metod zaawansowanych (innych niż informowanie i konsultowanie)
pełniejsze wdrożenie e-usług	<ul style="list-style-type: none"> o Liczba dostępnych e-usług na terenie Gminy o Liczba szkoleń z zakresu cyfryzacji przeprowadzona dla różnych grup interesariuszy
zapewnienie ciągłości wdrażania celów polityki rozwoju lokalnego	<ul style="list-style-type: none"> o Wskaźnik skuteczności realizacji celów z dokumentów długofalowych (jako odsetek zrealizowanych zamierzeń/projektów lub jeśli dokument ma wskaźniki to stopień osiągnięcia zakładanych wskaźników)
Cel strategiczny: Gmina reagująca na wyzwania	
Cele operacyjne	Proponowane wskaźniki
podjęcie działań na rzecz włączenia społecznego i przeciwdziałanie procesom wykluczenia (szeroko rozumianego)	<ul style="list-style-type: none"> o Liczba wielofunkcyjnych, integrujących przestrzeni publicznych o Liczba wydarzeń odbywających się w tych przestrzeniach oraz liczba uczestników tych wydarzeń o Liczba zlikwidowanych barier architektonicznych w obiektach i przestrzeniach publicznych

tworzenie klimatu dla rozwoju przedsiębiorczości	<ul style="list-style-type: none"> o Liczba nowopowstałych działalności gospodarczych o Liczba przedsiębiorstw ekonomii społecznej
--	--

Źródło: opracowanie własne

Ponadto oprócz systemu monitoringu, raz na trzy lata proponuje się przeprowadzenie uproszczonej ewaluacji, która powinna być wykonana metodami partycypacyjnymi, poszukując odpowiedzi na następujące pytania:

- o jakie zmiany zaszły w otoczeniu Gminy, w tym czy i jak zmieniły się dokumenty wyższego rzędu, do których nawiązuje Strategia;
- o czy cele zapisane w Strategii pozostają aktualne i adekwatne do uwarunkowań i wyzwań rozwojowych Gminy;
- o czy są cele, które zostały już zrealizowane (lub uległy dezaktualizacji) i powinny zostać usunięte ze Strategii.

Uproszczona ewaluacja powinna wykorzystywać raporty z realizacji, zestawienie osiągniętych wskaźników i metody pracy warsztatowej i dyskusyjnej.

Z punktu widzenia instytucjonalnego, za wdrażanie, zarządzanie, monitoring i ewaluację Strategii odpowiada:

- o Burmistrz, jako organ wykonawczy, do zadań którego należy stymulowanie i koordynacja działań oraz integrowanie zasobów;
- o Rada Miejska Góry Kalwaria – stanowiąca wsparcie merytoryczne przy realizacji i ewaluacji Strategii oraz podejmowaniu decyzji strategicznych;
- o podmiot zarządzający, czyli komórka/zespół w ramach Urzędu odpowiadający za koordynację i zarządzanie bieżące realizacją podejmowanych działań. Przewiduje się, że będzie to zespół ds. wdrażania Strategii, którego celem będzie m.in. koordynowanie współpracy różnych podmiotów współdziałających w ramach Strategii.

Współpraca podejmowana w ramach wdrażania Strategii będzie podejmowana w oparciu o zasady (główne i szczegółowe). Do zasad głównych należy: **oparcie się na „trójkącie współpracy”** oraz **zintegrowanym podejściu do polityki rozwoju** (uwzględniające oprócz aspektów społeczno-gospodarczych także aspekty przestrzenne).

Zasady szczegółowe:

- o **transparentność** – rozumianą jako przejrzystość w podejmowanych działaniach, jak i prowadzenie ciągłego dialogu z interesariuszami (informowanie o decyzjach, konsultowanie podejmowanych decyzji z różnymi grupami interesariuszy);

- o **zrównoważony rozwój** – zakładające zarówno integrację podsystemów: społecznego, gospodarczego i środowiskowego, jak i integrację na poziomie projektów służących realizacji celów Strategii;
- o **montaż finansowy** zakładający realizację celów Strategii nie tylko ze środków budżetu miasta, ale i pozyskanie środków zewnętrznych oraz angażowanie środków innych podmiotów włączonych w realizację Strategii;
- o **partycypacja i partnerstwo** – zakładające dążenie do dialogu oraz współdecydowania i współodpowiedzialności;
- o **elastyczne reagowanie na zmiany w otoczeniu i wewnątrz gminy** - podejście zakładające monitorowanie i ewaluację a także analizę czynników otoczenia, które mogą wpływać na Strategię.

Jako jedną z zasad wdrażania Strategii wskazano zasadę zrównoważonego rozwoju. Zakłada ona, że rozwój społeczno-gospodarczy nie może się odbywać kosztem jakości środowiska. Ponadto jakość środowiska na danym terenie przekłada się także na jakość życia. Biorąc pod uwagę powyższe realizacji Strategii, długofalowo nie powinna w sposób znaczący wpływać na pogorszenie stanu środowiska jako całości lub jego poszczególnych elementów.

11. Ramy finansowe i źródła finansowania

Dochody budżetu gminy Góra Kalwaria w latach 2014-2022

W latach 2014-2022 dochody budżetu gminy Góra Kalwaria wzrosły nominalnie z 88,3 mln zł do 186,7 mln zł. Ich poziom w 2022 roku liczony w cenach bieżących jest o 111,4% wyższy od osiągniętego w roku 2014. W badanym okresie realna wartość dochodów wzrosła o 86,3%, z 100,2 mln zł do 186,7 mln zł⁴. W cenach stałych ich przyrost :

- w latach 2014-2018 wzrosły one z 100,2 mln zł do 147,1 mln zł, tj. o 46,8%,
- w latach 2018-2022 zanotowano przyrost ich wartości z 147,1 mln do 186,7 mln zł, tj. o 26,9%.

Zmiany budżetu gminy Góra Kalwaria w latach 2014-2022 zestawiono w tabeli 7. Ilustracją graficzną jest ryc. 6.

Tabela 7 Dochody budżetu Gminy Góra Kalwaria w latach 2014-2022 (wartości nominalne i realne w zł).

Wyszczególnienie	2 0 1 4		2 0 1 5		2 0 1 6		2 0 1 7		2 0 1 8		
	cenę bieżące	cenę stałe	cenę bieżące	cenę stałe	cenę bieżące	cenę bieżące	cenę bieżące	cenę stałe	cenę stałe	cenę stałe	
Lokalne dochody własne	34 622 086	39 292 605	39 893 938	45 275 630	35 758 447	40 950 573	37 177 465	42 832 157	38 648 160	43 653 097	
Udziały w podatkach PIT i CIT	20 882 506	23 699 556	23 295 753	26 438 351	25 996 135	29 770 774	28 083 101	32 354 540	33 447 825	37 779 318	
Subwencja ogólna	21 076 694	23 919 940	21 646 751	24 566 898	23 057 378	26 405 309	23 332 763	26 881 676	24 385 587	27 543 521	
Dotacje	9 098 268	10 325 624	10 494 011	11 909 653	24 039 377	27 529 895	29 606 060	34 109 142	30 842 831	34 836 978	
Dotacje UE	2 630 529	2 985 388	3 475 230	3 944 039	420 120	481 121	931 895	1 073 636	2 899 001	3 274 422	
RAZEM DOCHODY	88 310 083	100 223 113	98 805 684	112 134 570	109 271 457	125 137 672	119 131 283	137 251 151	130 223 405	147 087 336	
Wyszczególnienie	2 0 1 9		2 0 2 0		2 0 2 1		2 0 2 2		Dynamika 2016/2012	Dynamika zmian 2020/2016	Dynamika zmian 2022/2014
	cenę bieżące	cenę stałe	cenę bieżące	cenę stałe	cenę bieżące	cenę stałe	Ceny bieżące i stałe	2012=100 cenę stałe	2016=100 cenę stałe	2012=100 cenę stałe	
Dochody własne	46 782 678	52 008 303	54 668 449	59 408 204	52 136 309	54 795 261	60 656 726	111,10	138,95	154,37	
Udziały w podatkach PIT i CIT	37 174 364	41 326 740	36 963 239	40 167 952	43 572 058	45 794 233	43 352 433	159,41	114,75	182,93	
Subwencja ogólna	26 079 098	28 992 133	26 299 569	28 579 742	33 880 770	35 608 689	30 467 880	115,15	110,62	127,37	
Dotacje	39 397 657	43 798 376	48 438 850	52 638 498	49 391 116	51 910 063	47 595 231	337,38	136,62	460,94	
Dotacje UE	2 540 735	2 552 817	917 257	996 783	1 182 925	1 243 254	4 621 549	109,68	141,14	154,81	
RAZEM DOCHODY	151 974 532	168 950 088	167 287 364	181 791 179	180 163 178	189 351 500	186 693 819	146,76	126,93	186,28	

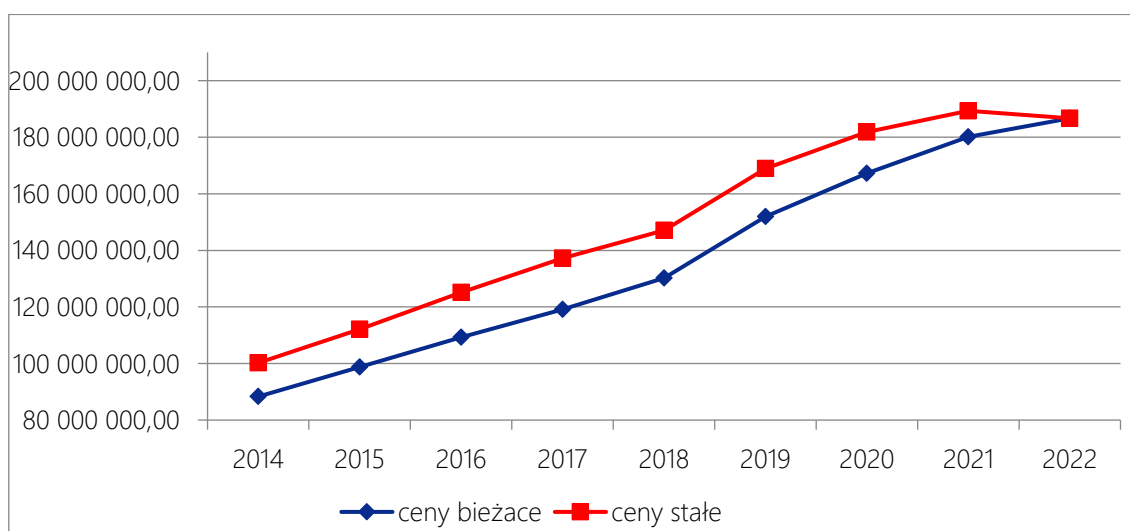
Źródło: obliczenia własne na podstawie danych GUS i sprawozdań budżetowych Gminy Góra Kalwaria

⁴ Wartości realne – liczone w cenach 2022 r.

Dynamika dochodów budżetowych kolejnych lat do roku 2021 nie podlegała dużym wahaniom i kształtowała się w przedziale od 9,0% do 11,8%. Najwyższy przyrost cechował rok 2019 (+16,7%), a najniższy 2022 (3,6%).

Dokonując ogólnych ocen należy zwrócić uwagę, że w warunkach zmieniającej się sytuacji społeczno-gospodarczej utrzymywał się wzrostowy trend dochodów budżetowych. Na dynamikę kolejnych lat wpływ miały czynniki zewnętrzne, w tym sytuacja makroekonomiczna kraju i regionu, a także wewnętrzne wynikające z lokalnej polityki finansowej oraz zdolności do pozyskiwania zewnętrznych źródeł finansowania inwestycji.

Ryc. 6 Dochody budżetu gminy Góra Kalwaria w latach 2014-2022 w zł.

Źródło: rysunek własny na podstawie danych GUS i sprawozdań budżetowych Gminy Góra Kalwaria

Struktura dochodów budżetu Gminy Góra Kalwaria w latach 2014-2022

Dane liczbowe obrazujące strukturę źródeł dochodów budżetów gminy Góra Kalwaria w latach 2014-2022 przedstawiono w tabeli 8, zilustrowanej ryc. 7. Wyszczególniono w niej podstawowe grupy dochodów z podziałem na dochody własne – na które składają się lokalne dochody własne i udziały w podatkach wspólnych z budżetem państwa oraz dochody uzupełniające (subwencje i dotacje).

Tabela 8 Struktura dochodów budżetu Gminy Góra Kalwaria lata 2014-2022 (w %)

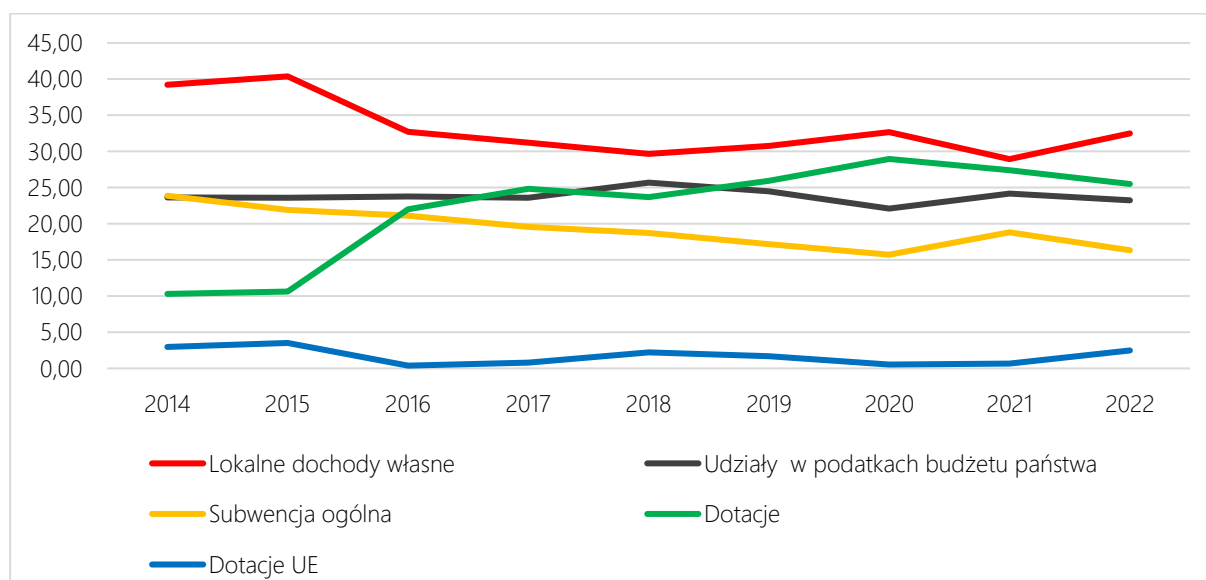
Wyszczególnienie	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2022-2014
Lokalne dochody własne	39,21	40,38	32,72	31,21	29,68	30,78	32,68	28,94	32,49	-6,72
Udziały w podatkach budżetu państwa	23,65	23,58	23,79	23,57	25,68	24,46	22,10	24,18	23,22	-0,43
Subwencja ogólna	23,87	21,91	21,10	19,59	18,73	17,16	15,72	18,81	16,32	-7,55
Dotacje	10,30	10,62	22,00	24,85	23,68	25,92	28,96	27,41	25,49	15,19
Dotacje UE	2,98	3,52	0,38	0,78	2,23	1,67	0,55	0,66	2,48	-0,50
Dochody ogółem	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i sprawozdań budżetowych Gminy Góra Kalwaria

Głównym źródłem wpływów gminy są lokalne dochody własne stanowiące w 2022 r. 32,5% ogółu dochodów budżetowych. Drugą grupę dochodów stanowią dotacje celowe, z udziałem w dochodach ogółem na poziomie 25,5%, a trzecią udziały w podatkach budżetu państwa (PIT i CIT - 23,2%). Nieco niższy udział mają subwencja ogólna (16,3%) oraz dotacje unijne (2,5%).

Analiza danych historycznych pozwala sformułować wniosek, że istniejący własny potencjał finansowy gminy Góra Kalwaria jest wystarczający do realizacji zarówno zadań bieżących, jak i inwestycyjnych. Gmina jest także w stanie zapewnić wkład własny w procesie współfinansowania projektów unijnych.

Ryc. 7. Struktura dochodów gminy Góra Kalwaria w latach 2012-2020 w %.

Źródło: rysunek autorów na podstawie danych GUS i sprawozdań budżetowych Gminy Góra Kalwaria

W latach 2014-2022 wielkość lokalnych dochodów własnych wzrosła nominalnie z 34,6 mln zł do 38,6 mln zł w 2018 r. i 54,7 mln zł w 2022 r. W wartościach realnych zwiększyły się one odpowiednio z 29,6 mln zł, przez 35,9 mln zł do 60,7 mln zł. Wysoka dynamika zmian jest korzystna, oznacza wzrost samodzielności finansowej gminy.

Głównym źródłem wpływów lokalnych dochodów własnych jest podatek od nieruchomości. W 2022 r wpływy z tego tytułu wynoszą 23,8 mln zł. Duże znaczenie mają także dochody z majątku gminy (8,2 mln zł), nieco mniejsze podatek od czynności cywilno-prawnych (2,3 mln zł.), podatek od środków transportu (1,0 mln zł) oraz zsumowane wartości z podatku rolnego i leśnego (1,0 mln zł). Strukturę lokalnych dochodów własnych w latach 2014-2022 obrazuje tabela 9.

Tabela 9 Lokalne dochody własne gminy Góra Kalwaria w latach 2014-2022 (wybrane)

Wyszczególnienie	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Dochody z majątku	7 238 951	7 484 026	5 338 479	5 306 465	3 567 806	5 417 979	10 895 058	5 125 117	8 186 630
Podatek od nieruchomości	15 982 530	17 399 631	17 356 594	17 547 537	18 439 863	19 339 473	21 444 550	22 781 895	23 783 251
Podatek od środków transportu	581 345	613 292	811 938,37	578 678,12	690 313,28	826 237,09	1 006 262,70	887 977,80	1 009 197
Podatek rolny i leśny	818 188	908 612	874 595	920 281	914 149	848 675	908 364	907 772	989 045
Podatek od czynności cywilno-prawnych	1 106 035	3 618 896	1 440 711	1 885 781	1 672 015	1 978 588	2 511 069	4 129 416	2 270 000
Opłata skarbową	85 445	101 013	109 479	115 463	117 156	121 496	140 096	177 625	160 000
Wpływy z usług	1 408 413	1 466 414	2 192 376	2 229 051	2 295 827	2 910 477	1 744 104	2 327 285	3 467 500

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych GUS i sprawozdań budżetowych Gminy Góra Kalwaria

Udziały w podatkach budżetu państwa PIT i CIT – to grupa dochodów, które w dużym stopniu odwzorowują poziom rozwoju społeczno-gospodarczego gminy. Ich wielkości jest zależna od zamożności społeczeństwa oraz wyników finansowych podmiotów gospodarczych funkcjonujących na jej terenie. Dochody gminy Góra Kalwaria uzyskiwane z tego tytułu wzrosły nominalnie z 20,9 mln zł w 2014 r. do 33,4 mln zł w 2018 r. oraz 43,4 mln zł w 2022 r. Ich realna wartość zwiększyła się odpowiednio z 23,7 mln zł przez 37,8 mln zł. do 43,4 mln zł. To zjawisko pozytywne, świadczące o rozwoju społeczno-gospodarczym gminy. W strukturze tej grupy dochodów w badanym okresie dominowały wpływy z podatku od osób fizycznych. Ich udział w dochodach ogółem był w latach 2014-2022 nieco niższy od średnich

krajowych i wahał się w przedziale od 92,8% w roku 2022 do 94,7% w 2015 r. Uzupelnieniem były środki pochodzące z podatku CIT, stanowiące od 5,3% w 2015 r. do 7,3% w planie 2022 r. całości wpływów budżetowych.

Dochody z tytułu subwencji wzrosły w wartościach nominalnych z 21,1 mln zł w roku 2014 do 24,4 mln zł. w 2018 r. i 30,5 mln zł w 2022 r. W wartościach realnych zwiększyły się one odpowiednio z 23,9 mln zł do 27,5 mln zł. i 30,5 mln zł., tj. o 27,4%. Dominującą część subwencji stanowiła subwencja oświatowa.

Dochody z tytułu dotacji zwiększyły się z 9,1 mln zł. w 2014 r. do 30,8 mln zł. w 2018 r. i 47,6 mln zł w 2022 r., a w wartościach realnych odpowiednio z 10,3 mln zł. do 34,8 mln zł i 47,6 mln zł. Dynamika wzrostu całego okresu wyniosła 360%, co w dużym stopniu było następstwem wprowadzenia w 2016 r. „Programu Rodzina 500+”. W strukturze dotacji dominowały dotacje celowe, przeznaczone na zadania z zakresu administracji rządowej.

W latach 2014-2022 władze lokalne pozyskały zagraniczne środki pomocowe w wysokości prawie 19,6 mln zł. Warunkiem pozyskania środków unijnych jest zapewnienie własnego wkładu finansowego, a także profesjonalne przygotowanie projektów, ich sprawna realizacja i prawidłowe rozliczenie.

Podsumowanie

1. Z punktu widzenia gospodarowania budżetem i możliwości jego długookresowego prognozowania zanotowane w analizowanym okresie zmiany są korzystne dla gminy Góra Kalwaria. Wynika to głównie ze stałego wzrostu dochodów budżetu;
2. Korzystnie kształtuje się struktura dochodów budżetowych. Wysoki udział dochodów własnych sprzyja procesowi racjonalnego planowania finansowego;
3. Stały wzrost dochodów z podatków dochodowych PIT i CIT świadczy o rozwoju społeczno-gospodarczym gminy i umacnianiu jej bazy ekonomicznej;
4. Władze samorządowe wykazały wysoką skuteczność w pozyskiwaniu dotacji unijnych, stanowiących ważne źródło finansowania inwestycji komunalnych;
5. Niepokój budzi stosunkowo niska dynamika przyrostu dochodów z subwencji ogólnej, w tym jej głównej części jaką jest subwencja oświatowa.

Wydatki budżetu gminy Góra Kalwaria w latach 2014-2022

Wydatki budżetu gminy Góra Kalwaria wzrosły w badanym okresie nominalnie z 87,3 mln zł w roku 2014 do 134,8 mln zł w 2018 r. i 214,98 mln zł w 2022 r., tj. o 146%, a realnie z 99,1 mln zł do 214,98 mln zł, tj. o 117%. Ich najwyższy poziom zanotowano w dwóch ostatnich latach analizowanego okresu.

W cenach stałych przyrost dochodów własnych wyniósł:

- w latach 2014-2018 z 99,1 mln zł do 152,3 mln zł, tj. o 53,7%;

– w latach 2018-2022 ze 152,3 mln do 214,98 mln zł, tj. o 41,2%.

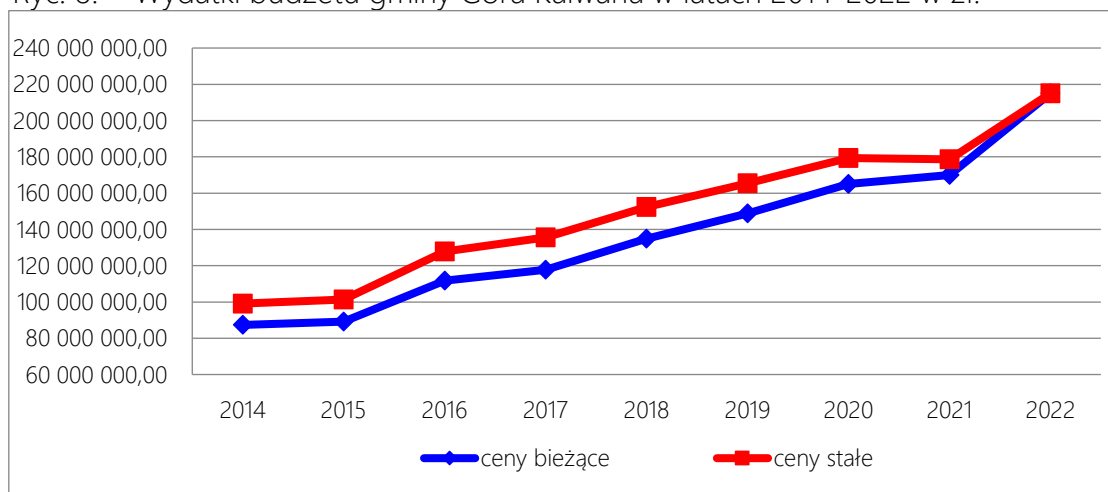
Przyrost wydatków ogółem wynikał ze zwiększenia wydatków bieżących (o 113%) oraz wydatków inwestycyjnych (o 136%). Szczegółowe zestawienie wielkości wydatków budżetowych w latach 2014-2022 w cenach bieżących i stałych zawarto tabeli 10, zilustrowanej ryc. 8 i 9.

Tabela 10 Wydatki budżetu Gminy Góra Kalwaria w latach 2014-2022 w zł.

Wyszczególnienie	2014		2015		2016		2017		2018	
	ceny bieżące	ceny stałe	ceny bieżące	ceny stałe	ceny bieżące	ceny stałe	ceny bieżące	ceny stałe	ceny bieżące	ceny stałe
wydatki ogółem	87 334 315	99 115 714	89 218 534	101 254 114	111 663 679	127 877 245	117 669 625	135 567 175	134 845 434	152 307 918
wydatki bieżące	73 405 205	83 307 567	75 588 387	85 785 260	97 217 702	111 333 713	104 861 393	120 810 811	117 278 983	132 466 611
wydatki inwestycyjne	13 929 110	15 808 147	13 630 147	15 468 854	14 445 977	16 543 533	12 808 232	14 756 364	17 566 452	19 841 307
Wyszczególnienie	2019		2020		2021		2022 ceny bieżące i stałe	Dynamika 2018/2014 2012=100 ceny stałe	Dynamika 2022/2018 2016=100 ceny stałe	Dynamika 2022/2014 2012=100 ceny stałe
	ceny bieżące	ceny stałe	ceny bieżące	ceny stałe	ceny bieżące	ceny stałe				
wydatki ogółem	148 857 765	165 485 178	165 017 382	179 324 389	169 981 447	178 650 501	214 984 637	153,67	141,15	216,90
wydatki bieżące	137 973 434	153 385 066	152 200 750	165 396 555	156 060 721	164 019 818	177 561 031	159,01	134,04	213,14
wydatki inwestycyjne	10 884 331	12 100 111	12 816 631	13 927 833	13 920 726	14 630 683	37 423 606	125,51	188,61	236,74

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań budżetowych Gminy Góra Kalwaria

Ryc. 8. Wydatki budżetu gminy Góra Kalwaria w latach 2014-2022 w zł.

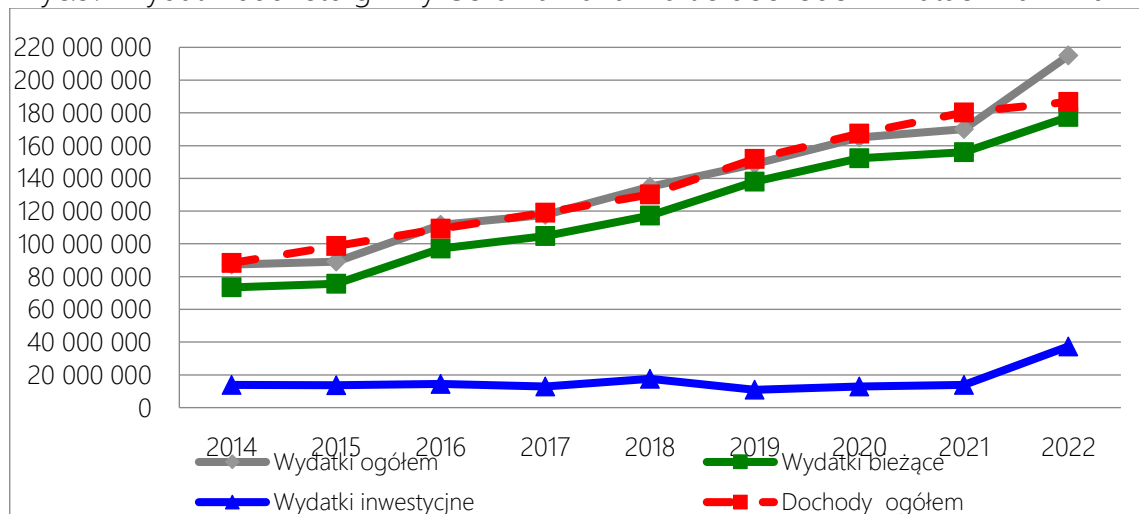

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG Góra Kalwaria

W kolejnych latach badanego okresu miał miejsce stopniowy wzrost wielkości wydatków. Wysoka dynamika notowana jest począwszy od 2016 r., a ich maksymalną wartością zaplanowaną na rok 2022.

Ryc.9. Wydatki budżetu gminy Góra Kalwaria na tle dochodów w latach 2014-2022

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych budżetowych Gminy Góra Kalwaria

Analiza przebiegu poszczególnych strumieni pieniężnych do 2021 roku nie wykazuje zagrożeń dla sytuacji finansowej gminy. W większości analizowanych lat tempo zmian wydatków bieżących było proporcjonalne do zmian dochodów. Sytuacja ta zmienia się niekorzystnie w 2022 r., gdy dynamika przyrostu dochodów ulega obniżeniu, a znacznie wzrasta tempo przyrostu wydatków bieżących. W całym okresie wydatki inwestycyjne realizowane były w wielkościach przekraczających własny potencjał finansowy gminy. Było to możliwe dzięki pozyskiwaniu zewnętrznych źródeł finansowania zadań.

Ważnym elementem analizy sytuacji finansowej gminy jest badanie wzajemnych relacji wydatków bieżących i inwestycyjnych. Udział obydwu tych grup w wydatkach ogółem w latach 2014-2022 przedstawiono w tabeli 11. Ilustracją graficzną jest ryc. 10.

Tabela 11 Struktura wydatków Gminy Góra Kalwaria w latach 2014-2022 – udział % w wydatkach ogółem.

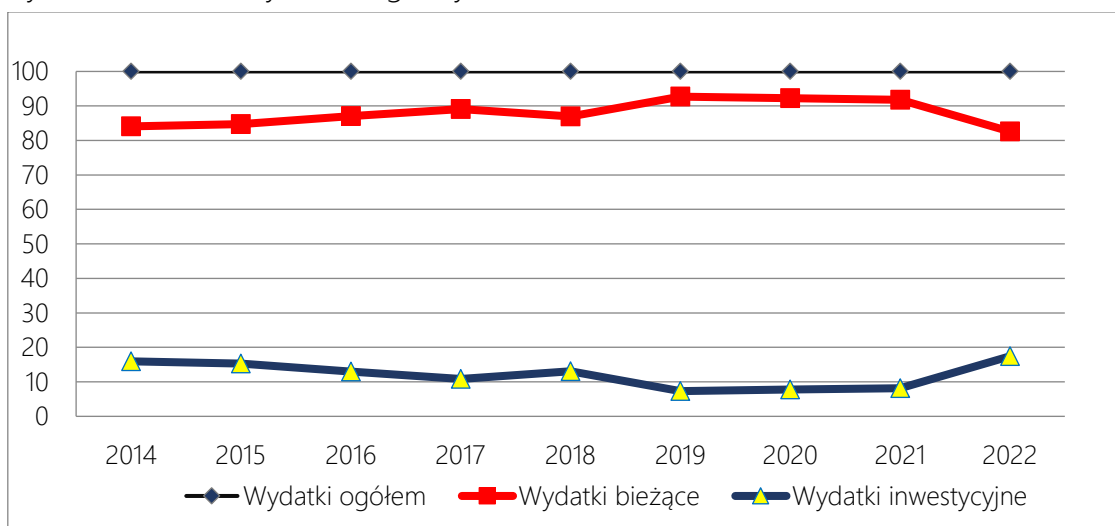
Wyszczególnienie	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Wydatki ogółem	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Wydatki bieżące	84,05	84,72	87,06	89,12	86,97	92,69	92,23	91,81	82,59
Wydatki inwestycyjne	15,95	15,28	12,94	10,88	13,03	7,31	7,77	8,19	17,41

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych budżetów Gminy Góra Kalwaria.

W badanym okresie miały miejsce znaczące wahania wzajemnych proporcji wydatków bieżących i inwestycyjnych. W gminie Góra Kalwaria najwyższy udział inwestycji w budżecie

notowano w latach: 2022 (17,4%), 2014 r. (15,9%) i 2015 r. (15,3%) i 2013 r. (14,6%), a niższy w 2019 r. (7,3%), 2016 r. i w 2020 r. (7,8%).

Ryc.10. Struktura wydatków gminy Góra Kalwaria w latach 2014-2022 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych budżetowych Gminy Góra Kalwaria

Dzięki racjonalnej polityce władz lokalnych, a także pozyskiwaniu zewnętrznych źródeł finansowania, wartość zrealizowanych wydatków inwestycyjnych przewyższała własny potencjał rozwojowy gminy. W większości lat badanego okresu udział inwestycji w wydatkach ogółem gminy Góra Kalwaria był nieco niższy od średnich krajowych.

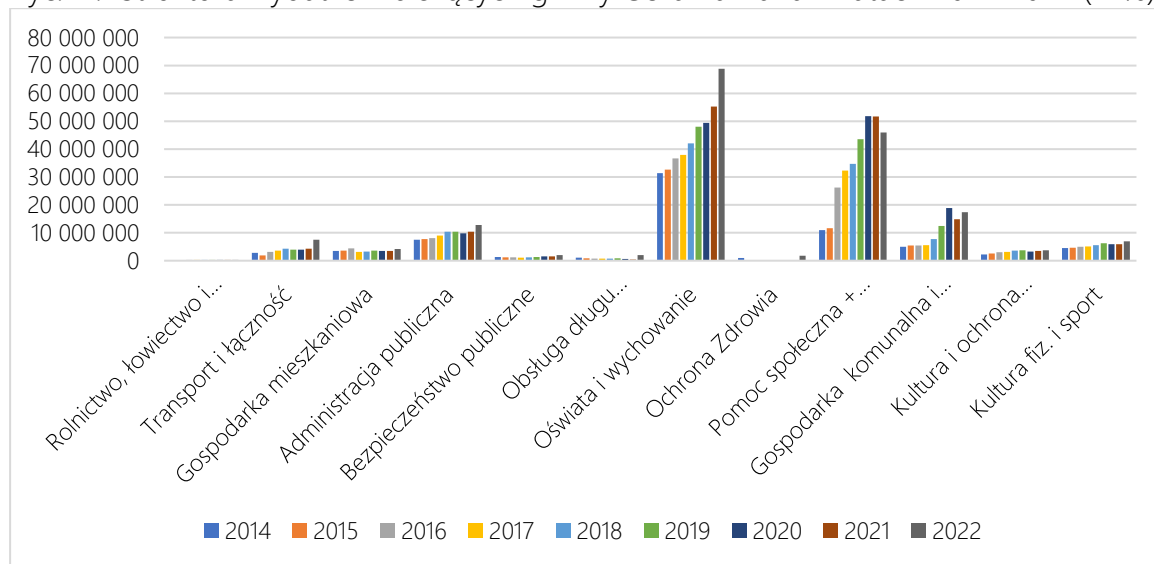
Wydatki bieżące

W latach 2014-2022 wydatki bieżące zwiększyły się nominalnie o 141,9%, a realnie o 113,1% (z 83,3 mln zł do 177,6 mln zł). Tendencję wzrostową notowano w całym analizowanym okresie i była ona nieco wyższa od tempa zmian wydatków ogółem.

W 2022 r. największe wydatki bieżące przeznaczono na cele oświaty i wychowania – 68,8 mln zł. (38,9% wydatków bieżących budżetu). Drugim kierunkiem alokacji tych środków były zadania działów Rodzina, Pomoc społeczna i Pozostałe zadania z zakresu polityki społecznej – łącznie 49,41 mln zł. (25,9% ogółu). Działami, w których zrealizowano znaczne wydatki bieżące były także: Gospodarka komunalna i ochrona środowiska (17,4 mln zł; 9,8%), Administracja publiczna (12,8 mln zł; 7,2%), Transport i łączność (7,6 mln zł; 4,3%), Kultura fizyczna i sport (7,0 mln zł; 3,9%), a w niższych wartościach Gospodarka mieszkaniowa (4,1 mln zł; 2,3%), Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego (3,7 mln zł; 2,1%), Bezpieczeństwo publiczne i ochrona ppoż. (2,0 mln zł; 1,1%), Obsługa długu publicznego (2,0 mln zł; 1,1%), Ochrona zdrowia (1,7 mln zł; 1,0%), Handel (1,5 mln zł; 0,8%),

Edukacyjna opieka wychowawcza (1,0 mln zł; 0,6%), Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo (0,3 mln zł., 0,2%). Środki alokowane w pozostałych działach miały mniejsze znaczenie w wydatkach ogółem. Strukturę wydatków bieżących obrazuje ryc.11.

Ryc. 11. Struktura wydatków bieżących gminy Góra Kalwaria w latach 2014-2022 (w %)

Źródło: rysunek własny na podstawie danych budżetowych Gminy Góra Kalwaria

W niektórych działach przyrost wydatków bieżących znacznie przewyższał poziom inflacji, a także dynamikę dochodów. Zanotowano wysokie tempo zmian i ich znaczący wymiar kwotowy, uwidocznili się szczególnie w sferze społecznej (oświata, opieka społeczna).

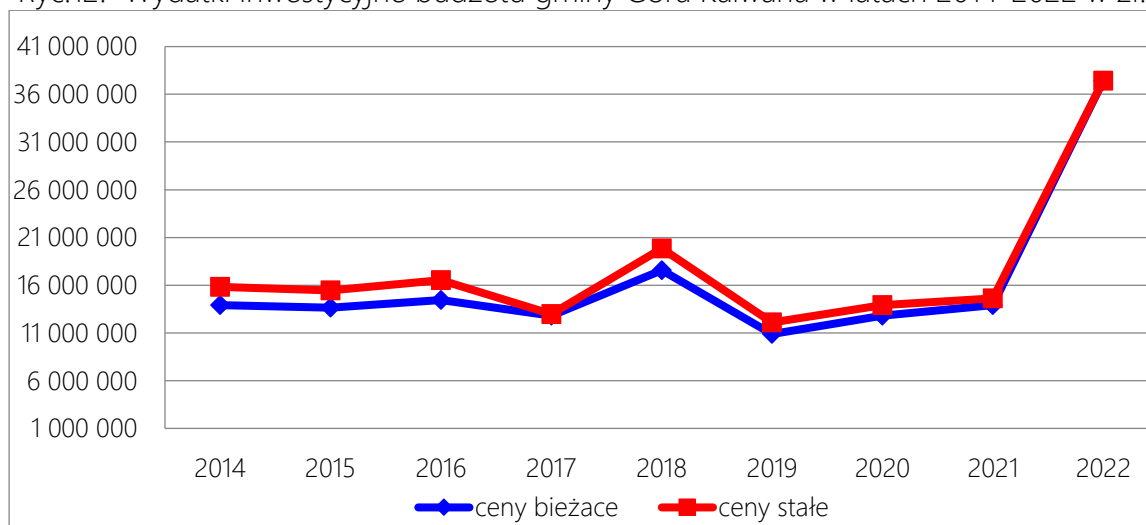
Wydatki inwestycyjne

W latach 2014-2022 wydatki inwestycyjne gminy Góra Kalwaria zwiększyły się w wartościach nominalnych z 13,9 mln zł w 2014 r. do 17,6 mln zł w 2018 r. i do 37,4 mln zł w 2022 r. Oznacza to przyrost w wartościach realnych odpowiednio z 15,8 mln zł przez 19,8 mln zł. do 37,4 mln zł. W badanym okresie dynamika wydatków inwestycyjnych wyniosła nominalnie 168,7%, a realnie o 136,7%. Wielkość wydatków była zróżnicowana w poszczególnych latach badanego okresu. Najwyższe inwestycje przypadają na lata: plan 2022 (37,4 mln zł) i rok 2018 (17,6 mln zł) a najniższe na 2020 r. (12,8 mln zł) i 2021 r. (13,9 mln zł). Wielkość wydatków inwestycyjnych gminy Góra Kalwaria w latach 2014-2022 obrazuje ryc. 12.

Występująca w gminie tendencja wzrostu jest o tyle ważna, iż zwiększanie własnego potencjału inwestycyjnego podwyższa udział własny gminy we współfinansowaniu inwestycji środkami Unii Europejskiej (wymóg wkładu własnego). Każdy uzyskany wzrost

zasobu środków daje możliwość wykorzystania mechanizmu mnożnikowego pozyskania zewnętrznych źródeł finansowania inwestycji.

Ryc.12. Wydatki inwestycyjne budżetu gminy Góra Kalwaria w latach 2014-2022 w zł.

Źródło: rysunek autorów na podstawie danych Urzędu Gminy Góra Kalwaria

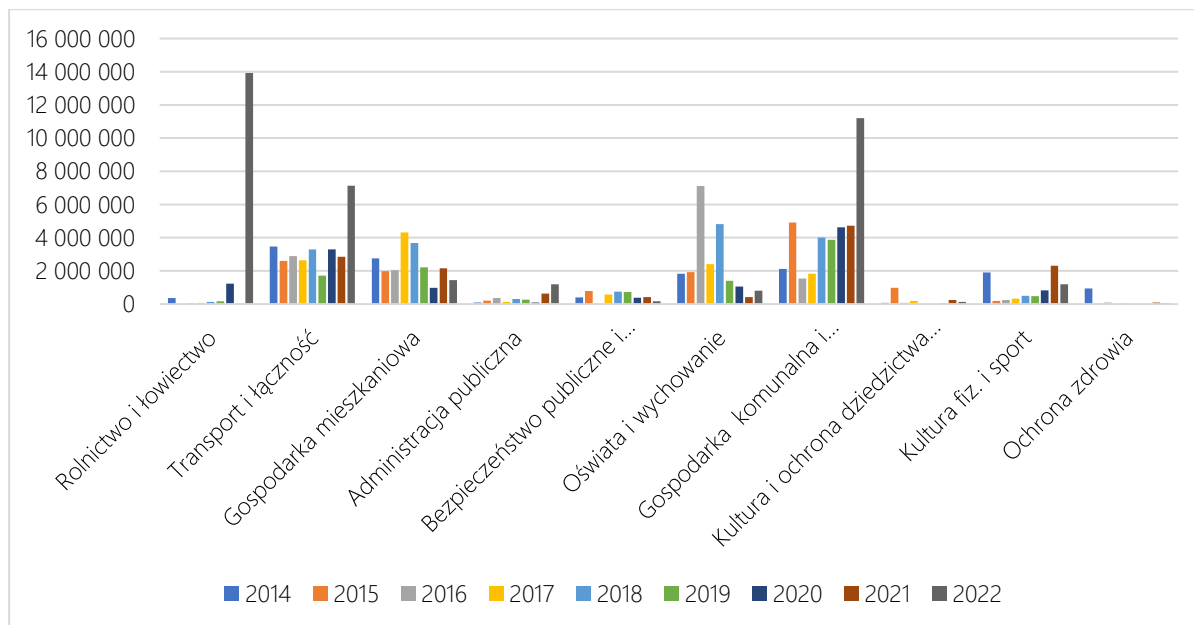
Strukturę wydatków inwestycyjnych gminy w latach 2014-2022 zestawiono w tabeli 12, której ilustracją graficzną w ujęciu procentowym jest ryc. 13.

Tabela 12. Struktura wydatków inwestycyjnych w latach 2014-2022 w zł.

Wyszczególnienie	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Razem
Rolnictwo i łowiectwo	364 698	0	49 400	72 760	141 592	173 000	1 231 748	24 255	13 930 917	15 988 370
Transport i łączność	3 460 259	2 602 835	2 894 872	2 648 280	3 291 162	1 718 965	3 289 753	2 853 262	7 140 449	29 899 837
Gospodarka mieszkaniowa	2 754 838	1 988 768	2 050 496	4 316 954	3 683 962	2 210 524	978 741	2 160 748	1 435 000	21 580 030
Administracja publiczna	88 663	215 302	367 392	140 797	297 620	276 430	90 236	627 726	1 188 789	3 292 955
Bezpieczeństwo publiczne i ochr. pp	402 800	785 760	10 058	572 147	749 578	723 920	380 290	415 850	177 517	4 217 920
Oświata i wychowanie	1 826 774	1 916 550	7 121 436	2 399 838	4 820 116	1 403 494	1 050 797	417 506	802 126	21 758 637
Gospodarka komunalna i ochr. środ.	2 123 681	4 910 070	1 541 887	1 826 169	4 006 155	3 866 165	4 619 568	4 721 942	11 200 704	38 816 341
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	66 221	972 071	73 036	180 443	0	0	45 000	248 593	132 882	1 718 245
Kultura fiz. i sport	1 900 563	180 457	244 009	329 481	495 167	488 745	821 224	2 306 285	1 193 031	7 958 961
Ochrona zdrowia	936 276	42 250	93 393	0	30 318	23 089	0	94 559	50 000	1 269 886
Pomoc społeczna+rodzina	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	290 172	50 081	0	38 000	378 252

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych budżetów Gminy Góra Kalwaria.

Ryc. 13. Struktura wydatków inwestycyjnych gminy Góra Kalwaria w latach 2014-2022

Źródło: rysunek autora na podstawie danych Urzędu Gminy Góra Kalwaria

W strukturze wydatków inwestycyjnych budżetu Gminy Góra Kalwaria:

- w ostatnich latach najwyższe kwoty inwestowano w dziale Gospodarka komunalna i ochrona środowiska – średniorocznie wydatkowano tu 26,1% całości gminnych inwestycji. W wartościach kwotowych wydatki kolejnych lat były nierównomierne, ogólna ich kwota w badanym okresie zamknęła się sumą 38,8 mln zł.;
- drugim kierunkiem gminnych inwestycji były drogi. W dziale Transport i łączność średniorocznie wydatkowano 20,5% ogółu wydatków inwestycyjnych, w całym okresie wydatkowano tu 29,9 mln zł.;
- wysokie nakłady inwestycyjne poniesiono w dziale Oświata i wychowanie, w którym łączne wydatki okresu 2014-2022 wyniosły 21,8 mln zł. Średniorocznie stanowiło to 16,5% ogółu wydatków inwestycyjnych;
- kolejnym kierunkiem inwestycji gminy były potrzeby działu Gospodarka mieszkaniowa, gdzie średniorocznie lokowano 17,8% wydatków inwestycyjnych gminy. W całym okresie wydatkowano tu 21,6 mln zł.;
- w dziale Rolnictwo i łowiectwo zainwestowano 5,9% wydatków inwestycyjnych gmin, co dało łącznie kwotę 16,0 mln zł.;
- potrzeby inwestycyjne w zakresie kultury fizycznej i sportu zrealizowano w latach 2014-2022 w kwocie 7,9 mln zł. Stanowiło to 5,9% ogółu wydatków inwestycyjnych gminy;

- inwestycje w dziale Bezpieczeństwo publiczne zrealizowano w kwocie 4,2 mln zł., Wartość ta obejmowała 3,4% ogółu wydatków inwestycyjnych gminy Góra Kalwaria;
- inwestycje realizowano także w zakresie Administracji publicznej – ich wartość w całym badanym okresie wyniosła 3,3 mln zł. (2,1% całości inwestycji);
- wydatki inwestycyjne działu Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego wyniosły łącznie 1,7 mln zł, co stanowiło 1,3% całości wydatków inwestycyjnych;
- wydatki inwestycje realizowano także w zakresie Ochrona zdrowia – ich wartość w całym badanym okresie wyniosła 1,3 mln zł., czyli 1,0 % całości inwestycji gminy;

Realizacja dużych projektów inwestycyjnych przyczynia się do wzrostu lokalnej bazy ekonomicznej i podwyższania konkurencyjności gminy. W ich następstwie powstają nowe miejsca pracy, zazwyczaj ma też miejsce rozwój budownictwa mieszkaniowego. W dłuższym okresie ponoszone na takie cele nakłady, przy racjonalnie prowadzonej przez władze lokalne polityce fiskalnej, skutkują zwiększeniem dochodów budżetowych. Takich następstw należy spodziewać się także w przyszłości w gminie Góra Kalwaria.

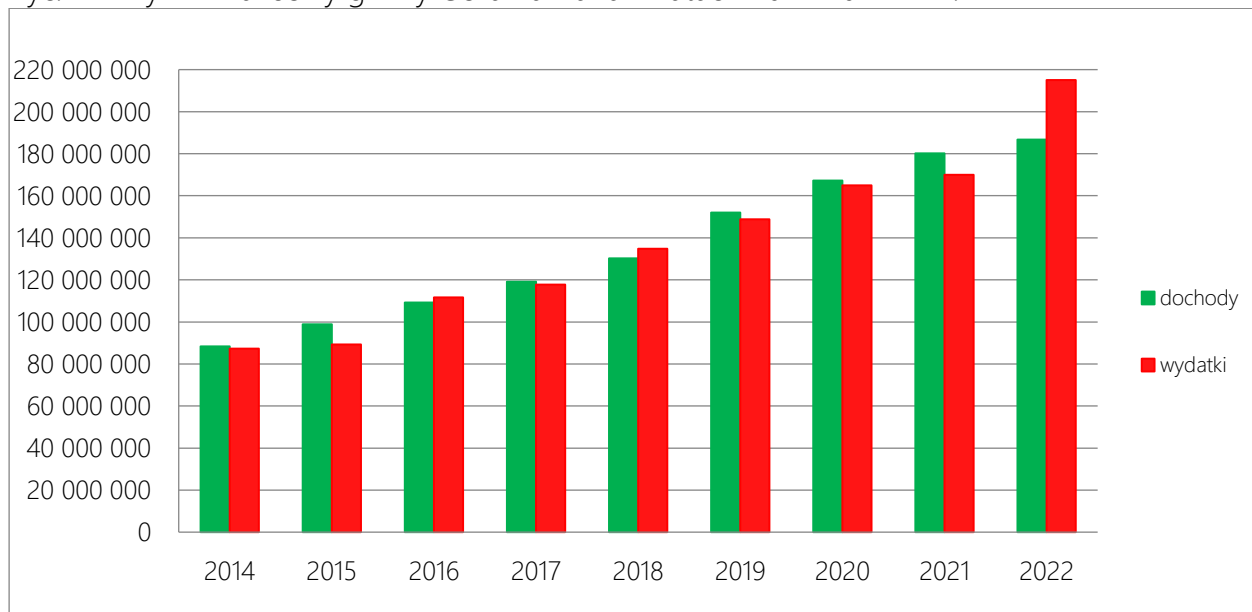
Wynik finansowy i zadłużenie gminy Góra Kalwaria

Na ryc. 14 przedstawiono wielkość wydatków budżetowych na tle dochodów gminy w latach 2014-2022. W gospodarce finansowej Góra Kalwaria w następujących latach notowano deficyt budżetowy: 2016 (-2,4 mln zł), 2018 (-4,6 mln zł) oraz w planie 2022 r. (-28,3 mln zł). Nadwyżka budżetowa wystąpiła w następujących latach: 2014 (0,98 mln zł), 2015 (9,6 mln zł), 2017 (1,5 mln zł), 2019 (3,1 mln zł), 2020 (2,3 mln zł) oraz 2021 (10,2 mln zł).

W żadnym roku zanotowany poziom deficytu budżetowego nie stanowił zagrożenia utraty płynności finansowej gminy. Władze gminy prowadziły w tym zakresie racjonalną politykę finansową.

Występowanie deficytu budżetowego, będącego wynikiem rozszerzonego zakresu finansowania wydatków inwestycyjnych jest zjawiskiem pozytywnym. Zawsze jednak należy kontrolować jego poziom, zarówno z punktu widzenia wymogów prawa, jak i uwarunkowań ekonomicznych. Jest to jedno z najważniejszych zadań dla władz gminy przy kształtowaniu przyszłych przepływów finansowych.

Ryc. 14 Wynik finansowy gminy Góra Kalwaria w latach 2014-2022 w zł.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminy Góra Kalwaria z lat 2014-2022

Mając na uwadze szeroki zakres zadań bieżących i inwestycyjnych realizowanych przez władze gminy Góra Kalwaria należy corocznie monitorować wynik finansowy budżetu, z zaleceniem przeciwdziałania generowaniu zbyt dużych różnic pomiędzy planowanym poziomem dochodów i wydatków.

Zadłużenie gminy Góra Kalwaria

Zobowiązania gminy na dzień 26.10.2022 r. wyniosły 33,84 mln zł. Należy zwrócić uwagę na fakt, że zadłużenie gminy jest skorelowane z wielkością wydatków inwestycyjnych. Wynika to z realizacji rozszerzonego w stosunku do własnych możliwości budżetowych, zakresu zadań inwestycyjnych, w tym współfinansowanych dotacjami unijnymi.

Przeprowadzone prognozy wykazują, że w przyszłości gmina utrzymuje zdolność do zaciągania nowych zobowiązań dłużnych. W przypadku zaciągania długu należy rozważyć wykorzystanie instrumentów dłużnych stosownie do potencjału finansowego gminy kolejnych lat, racjonalnie kształtując transze zadłużenia i terminy spłat

Indywidualny wskaźnik zadłużenia zachowuje w całym okresie bezpieczne wartości w stosunku do wymogów prawnych wyznaczonych ustawą o finansach publicznych.

Prognozy wykazują, że w całym analizowanym i prognozowanym okresie gmina Góra Kalwaria wypełnia dwie podstawowe reguły fiskalne, tj. zgodność nadwyżki operacyjnej oraz nowego wskaźnika zadłużenia.

WIELOLETNIA PROGNOZY FINANSOWA GMINY GÓRA KALWARIA

W niniejszym opracowaniu projekcje na lata 2021-2028 zostały oparte na najbardziej aktualnych wynikach finansowych, odpowiednio modyfikowanych o wskaźniki przewidywanej inflacji, wzrostu gospodarczego czy też inne, definiowane indywidualnie dla poszczególnych kategorii. Za wielkości bazowe obrano kwoty wynikające z uchwały budżetowej na 2022 rok oraz wieloletniej prognozy finansowej gminy (stan po zmianach na dzień 26.10.2022 r).

W kolejnych latach prognozy wartości wydatków przyjęto na poziomie, który na koniec każdego roku pozwala uzyskać dodatni skumulowany stan gotówki. Zapewnia to zachowanie równowagi finansowej oraz długookresowej płynności finansowej.

Według przeprowadzonych szacunków własny potencjał inwestycyjny kolejnych lat wyniesie:

- w 2022 r. – 27,22 mln zł;
- w 2023 r. – 23,80 mln zł;
- w 2024 r. – 25,31 mln zł;
- w 2025 r. - 18,36 mln zł.;
- w 2026 r. - 18,30 mln zł.;
- w 2027 r. - 22,08 mln zł.;
- w 2028 r. - 23,54 mln zł.;
- w 2029 r. - 21,60 mln zł.;
- w 2030 r. - 22,70 mln zł.;
- w 2031 r. - 20,02 mln zł.

Dla realizacji tego scenariusza niezbędne będzie zaciągnięcie długu w wysokości 10,2 mln zł w 2022 roku.

Przeprowadzone analizy finansowe wykazują niewielki spadek własnego potencjału inwestycyjnego w latach 2023-2026. Wynika to z realizacji szerokiego zakresu zadań rozwojowych - w wartościach wykraczających ponad własny potencjał finansowy gminy. Źródłem ich finansowania były środki dłużne. Konsekwencjach spłaty jest w kolejnych latach obniżenie własnego potencjału inwestycyjnego gminy. Nadal jednak potencjał rozwojowy przy przyjęciu założeń konstrukcji budżetu określonych w tym Scenariuszu pozostaje wysoki.

Prognozę sporządzono przy założeniu, że skumulowany stan gotówki w okresie objętym prognozą pozostaje dodatni, co zapewnia utrzymanie równowagi budżetowej.

Szczegóły przepływów przedstawiono w poniższym zestawieniu:

Wyszczególnienie	2022	2023	2024	2025	2026
Inwestycje i inne wydatki majątkowe w mln zł	37 423 606	23 979 906	25 307 205	18 355 242	18 298 767
Roczne przepływy gotówki netto w zł	-22 090 808	40 008	-2 000 000	600 000	0
Wolne środki na koniec roku w zł	2 325 909	2 365 917	365 917	965 917	965 917
Wyszczególnienie	2027	2028	2029	2030	2031
Inwestycje i inne wydatki majątkowe w mln zł	22 082 889	23 544 204	21 603 635	22 697 480	20 024 703
Roczne przepływy gotówki netto w zł	0	0	0	0	0
Wolne środki na koniec roku w zł	965 917	965 917	123 620	123 620	123 620

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych budżetowych gminy Góra Kalwaria

Jak wynika z analizy wskaźnikowej projekcja przepływów finansowych nie wykazuje zagrożeń dla przyszłej sytuacji finansowej gminy.

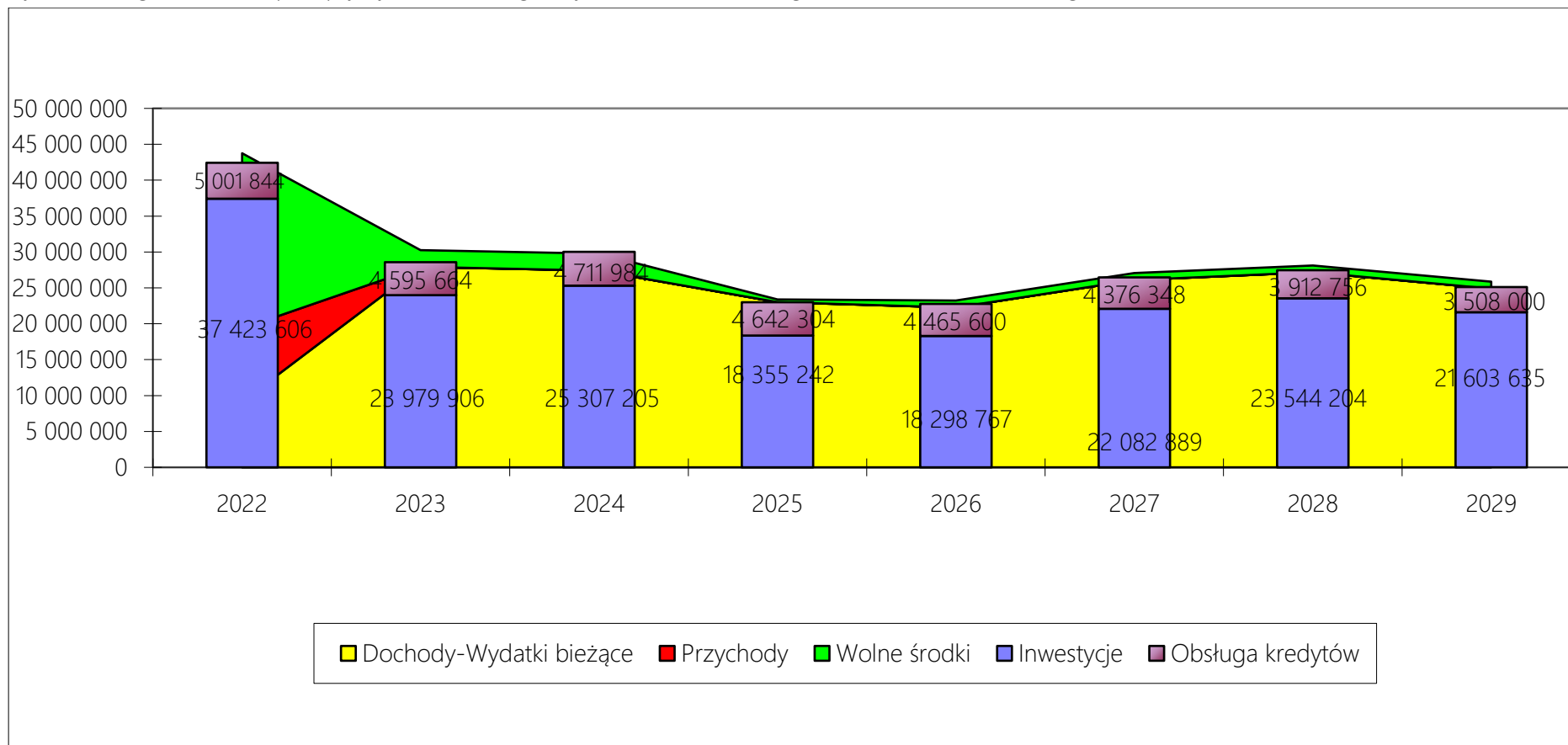
Dane liczbowe dla tego wariantu prognozy zostały przedstawione w tabeli 13, Scenariusz I, zobrazowanej ryc. 15.

Tabela 13. Prognozowane przepływy finansowe gminy Góra Kalwaria – zgodnie z Wieloletnią Prognozą Finansową

Wyszczególnienie	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031
DOCHODY OGÓŁEM	186 693 829	155 791 898	160 443 566	158 658 629	164 004 936	171 003 933	176 402 879	181 604 215	190 533 180	198 033 503	186 693 829
w tym dochody bieżące	16 715 939	18 142 611	13 174 037	4 625 000	4 025 000	3 025 000	3 025 000	3 025 000	3 025 000	3 025 000	16 715 939
WYDATKI BIEŻĄCE:	177 561 031	127 871 984	133 036 361	135 659 387	141 729 169	144 921 044	149 238 675	156 700 600	164 535 700	174 408 800	177 561 031
WYDATKI NA OBSŁUGĘ ZADŁUŻENIA	1 001 844	695 664	611 984	598 304	488 600	376 348	292 756	208 000	176 000	94 000	1 001 844
SRODKI NA WYDATKI MAJĄTKOWE BRUTTO	9 132 798	27 919 914	27 407 205	22 999 242	22 275 767	26 082 889	27 164 204	24 903 615	25 997 480	23 624 703	9 132 798
FINANSOWANIE MBBR											
Przychody z zaciągania długu	10 200 000,00		0	0	0	0	0	0	0	0	10 200 000,00
Przychody z prywatyzacji	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Spłata zadłużenia	4 000 000	3 900 000	4 100 000	4 044 000	3 977 000	4 000 000	3 620 000	3 300 000	3 300 000	3 600 000	4 000 000
Pozostałe rozchody	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ŚRODKI NA WYDATKI MAJĄTKOWE NETTO	15 332 798	24 019 914	23 307 205	18 955 242	18 298 767	22 082 889	23 544 204	21 603 615	22 697 480	20 024 703	15 332 798
INWESTYCJE I INNE WYDATKI MAJĄTKOWE	37 423 606	23 979 906	25 307 205	18 355 242	18 298 767	22 082 889	23 544 204	21 603 635	22 697 480	20 024 703	37 423 606
Roczne przepływy gotówki netto	-22 090 808	40 008	-2 000 000	600 000	0	0	0	0	0	0	-22 090 808
Wolne środki na koniec roku	2 325 909	2 365 917	365 917	965 917	965 917	965 917	965 917	123 620	123 620	123 620	2 325 909

Źródło: opracowanie autorów na podstawie Wieloletniej prognozy finansowej gminy Góra Kalwaria - stan na 26.10.2022 r.

Ryc. 15. Prognozowane przepływy finansowe gminy Góra Kalwaria – zgodnie z Wieloletnią Prognozą Finansową

Źródło: opracowanie autorów na podstawie Wieloletniej prognozy finansowej gminy Góra Kalwaria - stan na 26.10.2022 r.

Potencjalne źródła finansowania inwestycji

Zdolność gmin do inwestowania zależy od wielkości i struktury dochodów budżetowych, poziomu i struktury wydatków, relacji pomiędzy poszczególnymi strumieniami pieniężnymi i ich wartościami wynikowymi, takimi jak: dochody ogółem, wydatki bieżące i majątkowe, nadwyżka operacyjna, wolne środki na rachunkach bankowych, wielkość zadłużenia.

Podjęcie decyzji o realizacji inwestycji komunalnych wymaga przygotowania długookresowej strategii finansowej, w szczególności:

- precyzyjnego określenia źródeł ich finansowania;
- ustalenia środków koniecznych dla wykonania poszczególnych etapów;
- zapewnienia w budżecie odpowiednich kwot udziału własnego;
- zapewnienie płynności finansowej na każdym etapie i w każdej fazie projektu inwestycyjnego.

Podstawą realizacji projektów inwestycyjnych są własne środki budżetowe. Ich wydajność decyduje o możliwości zastosowania innych – uzupełniających źródeł finansowania. Stanowią je przede wszystkim dochody własne, pozostające do swobodnej dyspozycji władz gminy. Gospodarka finansowa prowadzona na bazie dochodów własnych, tworzy warunki budowy wiarygodnych prognoz finansowych oraz tworzenia alternatywnych scenariuszy finansowania inwestycji.

Ważnym pojęciem jest potencjał inwestycyjny, rozumiany jako zasób środków, które gmina może przeznaczyć na finansowanie zadań rozwojowych, przy założeniu, wykonania wszystkich bieżących zadań, dokonania niezbędnej wymiany sprzętu oraz utrzymania bezpiecznego poziomu zadłużenia. Podstawowe znaczenie ma tu zdolność do generowania nadwyżki operacyjnej, stanowiącej podstawę montażu finansowego zadań inwestycyjnych.

Zgodnie z Wieloletnią prognozą Finansową Gminy Góra Kalwaria, aktualizowana na dzień 22.10.2022 roku gmina będzie w stanie wygospodarować nadwyżkę operacyjną w każdym prognozowanym roku okresu 2022-2031. Jej wielkość w kolejnych latach wyniesie: 2023 r. – 3,9 mln zł; 2024 r. – 4,1 mln zł; 2025 r. – 4,0 mln zł; 2026 r. – 4,0 mln zł; 2027 r. – 4,0 mln zł; 2028 r. – 3,6 mln zł; 2029 r. – 3,3 mln zł; 2030 r. – 3,3 mln zł; 2031 – 3,6 mln zł.

W procesie finansowania inwestycji gmina Góra Kalwaria zamierza wykorzystać środki pochodzące ze sprzedaży majątku komunalnego. W prognozowanym okresie wielkość środków pozyskiwanych z tego tytułu wyniesie: 2023 r. – 4,7 mln zł; 2024 r. – 3,6 mln zł; 2025 r. – 3,5 mln zł; 2026 r. – 3,5 mln zł; 2027 r. – 2,5 mln zł; 2028 r. – 2,5 mln zł.

Prognozowany własny potencjał finansowy Gminy Góra Kalwaria stanowi podstawę pozyskiwania zewnętrznych źródeł finansowania. Należą do nich:

- o środki o charakterze bezzwrotnym, wśród nich dotacje krajowe, dotacje unijne i inne środki zagraniczne niepodlegające zwrotowi,

- o instrumenty rynku dłużnego – w tym: pożyczki, kredyty bankowe oraz obligacje komunalne;
- o formy alternatywne, takie jak partnerstwo publiczno-prywatne, leasing i umowy o podobnym charakterze oraz faktoring.

W Wieloletniej prognozie finansowej gminy Góra Kalwaria zakłada się pozyskiwanie bezzwrotnych źródeł finansowania w postaci dotacji unijnych. Wg stanu na październik 2022 r. władze lokalne planują uzyskać z tego tytułu środki w następującej wysokości: 2022 r. – 3,2 mln zł i 2023 r. 5,2 mln zł. W związku z opóźnieniami w przygotowaniu konkursów perspektywy finansowej obejmującej lata 2021-2027 oraz brak obowiązujących programów operacyjnych, nie zaplanowano jeszcze środków z tego tytułu na kolejne lata. Gmina Góra Kalwaria w całym okresie programowania zachowuje zdolność do pozyskiwania bezzwrotnych dotacji unijnych. Zakładając średnie dofinansowanie projektu na poziomie 50%, szacowana wartość dofinansowania inwestycji środkami unijnymi może wynieść: 2024 r. – 8,2 mln zł; 2025 r. – 8,0 mln zł; 2026 r. – 8,0 mln zł; 2027 r. – 8,0 mln zł; 2028 r. – 7,2 mln zł; 2029 r. – 6,6 mln zł; 2030 r. – 6,6 mln zł; 2031 r. – 7,2 mln zł. Alokacja środków z Unii Europejskiej na lata 2021-2027 ma na celu wyrównywanie różnic rozwoju społeczno-gospodarczego i niwelowanie różnic warunków życia w poszczególnych regionach Wspólnoty. Dzięki projektom współfinansowanym z nowego budżetu UE będzie można osiągnąć lepszy dostęp do infrastruktury: transportu, energetyki, środowiska, zdrowia czy kultury.

Gmina Góra Kalwaria może także ubiegać się o bezzwrotne dofinansowanie projektów ze źródeł krajowych. Mogą być to środki z rządowych/centralnych programów wsparcia kierowanych do jednostek samorządu terytorialnego, środków pozyskiwanych z funduszy celowych np. Narodowego i Wojewódzkich Funduszy Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej – na projekty służące poprawie stanu środowiska naturalnego. Możliwe jest także pozyskiwanie dotacji z innych jednostek samorządu terytorialnego, na podstawie zawartych porozumień.

Zakłada się, że latach 2022-2031 źródłem finansowania inwestycji będą także instrumenty rynku dłużnego. Wśród korzyści zaciągania długu należy w pierwszej kolejności wymienić pozyskanie zasobów kapitału na finansowanie projektów rozwojowych w wartościach przekraczających własny potencjał budżetowy. Rozsądna alokacja tak pozyskanych środków tworzy szansę przyspieszenia procesów rozwoju lokalnego oraz wzmocnienia lokalnej bazy ekonomicznej. Korzystanie z instrumentów rynku dłużnego stawia przed władzami lokalnymi wyzwanie znajomości zasad funkcjonowania rynku kapitałowego, specyfiki poszczególnych instrumentów finansowych, a także umiejętności planowania i prognozowania budżetu. Celem prowadzonej tu polityki jest optymalizacja kosztów pozyskiwania długu oraz zapewnienie długookresowej zdolności kredytowej i płynności finansowej. Zadłużenie gminy Góra Kalwaria w 2022 r. wynosi 33,8 mln zł. W

kolejnych latach zakłada się jego stopniową redukcję – do następujących wartości: 2023 r. – 29,9 mln zł; 2024 r. – 25,8 mln zł; 2025 r. – 21,8 mln zł; 2026 r. – 17,8 mln zł; 2027 r. – 13,8 mln zł; 2028 r. – 10,2 mln zł; 2029 r. – 6,9 mln zł; 2030 r. – 3,6 mln zł; 2031 – 0 zł. Zgodnie z regulacjami ustawy o finansach publicznych dopuszczalny poziom indywidualnego wskaźnika zadłużenia Gminy Góra Kalwaria, obliczonego wg stanu na koniec 3 kwartału 2022 r., w kolejnych latach prognozowanego okresu wyniesie: 2022 r.- 12,41%; 2023 r. – 8,72%; 2024 r. – 8,49 %; 2025 r. – 8,50 %; 2026 r. – 5,74%; 2027 r. – 6,52 %; 2028 r. – 8,02 %; 2029 r. – 10,39 %; 2030 r. – 12,82 %; 2031 – 13,37%. Zgodnie z Wieloletnią prognozą finansową gminy, we wszystkich latach okresu 2022-2031, faktyczny wskaźnik zadłużenie nie przekroczy wartości dopuszczalnych, właściwa relacja wyznaczona przepisami ustawy o finansach publicznych zostanie więc spełniona. Bezpieczny poziom zachowuje także relacja długu do dochodów ogółem. W prognozowanym okresie wyniesie ona: 2022 r.- 18,13%; 2023 r. – 19,22%; 2024 r. – 16,11%; 2025 r. – 13,79%; 2026 r. – 10,87%; 2027 r. – 8,08%; 2028 r. – 5,78%; 2029 r. – 3,80%; 2030 r. – 1,89%; 2031 – 0,00%. Wielkość zapotrzebowania na instrumenty rynku dłużnego będzie wynika z wielkości planowanych zadań inwestycyjnych, możliwości generowania własnego potencjału rozwojowego oraz pozyskiwania bezzwrotnych źródeł finansowania projektów. Mając na uwadze omówiony powyżej poziom długu oraz wartości wskaźników zadłużenia można stwierdzić, że gmina Góra Kalwaria w prognozowanym okresie zachowuje zdolność do zaciągania nowych zobowiązań dłużnych (stosownie do posiadanego własnego potencjału finansowego).

Ostatnią wymienioną grupą zewnętrznych źródeł finansowania przedsięwzięć inwestycyjnych są tzw. źródła alternatywne. Należy tu przede wszystkim wskazać na partnerstwo publiczno-privatne. Angażowanie partnerów prywatnych służy przede wszystkim lepszemu wydatkowaniu środków publicznych dzięki wykorzystaniu ich wiedzy i niezależnej kontroli założeń projektowych przez instytucje finansowe. Przez partnerstwo publiczno-privatne należy rozumieć stosunki umowne zawierane między podmiotem publicznym i partnerem prywatnym, służące realizacji zadania publicznego. Podstawową zasadą jest realizacja przez partnera prywatnego przedsięwzięcia za wynagrodzeniem na rzecz podmiotu publicznego. W umowie precyzuje się, czy partner prywatny poniesie w całości, czy tylko w części nakłady na realizację przedsięwzięcia. Drugą zasadą jest nadwyżka korzyści dla interesu publicznego (społeczności samorządowej), przeważająca nad korzyściami wynikającymi z innych sposobów realizacji tego przedsięwzięcia. Takimi korzyściami mogą być oszczędności w wydatkach, podniesienie standardu świadczonych usług lub obniżenie uciążliwości dla otoczenia, w szczególności dla społeczeństwa.

Racjonalne finansowanie inwestycji w ujęciu wieloletnim wymaga stosowania zintegrowanych instrumentów zarządzania, takich jak: strategia rozwoju gminy, wieloletni plan inwestycyjny, wieloletni plan finansowy (wyznaczający własny potencjał inwestycyjny

oraz możliwość doboru zewnętrznych źródeł finansowania), a także instrumenty planowania przestrzennego.

Spis tabel:

Tabela 1. Ocena wpływu barier na procesy rozwojowe

Tabela 2. Hierarchiczny układ celów i kierunków działań

Tabela 3. Wykaz obiektów przyrodniczych prawnie chronionych na obszarze gminy Góra Kalwaria wg stanu na 15.10.2022 r.

Tabela 4. Wybrane, syntetyczne elementy oceny jakości jednolitych części wód powierzchniowych na obszarze gminy Góra Kalwaria w 2021 r.

Tabela 5. Cele strategii rozwoju opracowane dla Gminy Kalwaria w kontekście zapisów strategii rozwoju województwa mazowieckiego

Tabela 6. Proponowane wskaźniki monitorowania (przepisane do celów operacyjnych)

Tabela 7 Dochody budżetu Gminy Góra Kalwaria w latach 2014-2022 (wartości nominalne i realne w zł).

Tabela 8 Struktura dochodów budżetu Gminy Góra Kalwaria lata 2014-2022 (w %)

Tabela 9 Lokalne dochody własne gminy Góra Kalwaria w latach 2014-2022 (wybrane

Tabela 10. Wydatki budżetu Gminy Góra Kalwaria w latach 2014-2022 w zł

Tabela 11 Struktura wydatków Gminy Góra Kalwaria w latach 2014-2022 – udział % w wydatkach ogółem.

Tabela 12. Struktura wydatków inwestycyjnych w latach 2014-2022 w zł.

Tabela 13. Prognozowane przepływy finansowe gminy Góra Kalwaria – zgodnie z Wieloletnią Prognozą Finansową

Spis rycin:

- Ryc. 1. Plan zagospodarowania obszaru przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego Warszawy. Stan zagospodarowania
- Ryc. 2. Struktura osadnicza i podstawowe elementy zagospodarowania przestrzennego gminy miejsko-wiejskiej Góra Kalwaria
- Ryc. 3. Kierunki kształtowania struktury przestrzennej gminy Góra Kalwaria
- Ryc. 4. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa mazowieckiego
- Ryc. 5. Obszary strategicznej interwencji - województwo mazowieckie
- Ryc. 6. Dochody budżetu gminy Góra Kalwaria w latach 2014-2022 w zł.
- Ryc. 7. Struktura dochodów gminy Góra Kalwaria w latach 2012-2020 w %.
- Ryc. 8. Wydatki budżetu gminy Góra Kalwaria w latach 2014-2022 w zł.
- Ryc. 9. Wydatki budżetu gminy Góra Kalwaria na tle dochodów w latach 2014-2022
- Ryc.10. Struktura wydatków gminy Góra Kalwaria w latach 2014-2022 (w %)
- Ryc. 11. Struktura wydatków bieżących gminy Góra Kalwaria w latach 2014-2022
- Ryc. 12. Wydatki inwestycyjne budżetu gminy Góra Kalwaria w latach 2014-2022 w zł.
- Ryc. 13. Struktura wydatków inwestycyjnych gminy Góra Kalwaria w latach 2014-2022
- Ryc. 14 Wynik finansowy gminy Góra Kalwaria w latach 2014-2022 w zł.
- Ryc. 15. Prognozowane przepływy finansowe gminy Góra Kalwaria – zgodnie z Wieloletnia Prognozą Finansową